KLASSISKA ROMANER UTVALDA AV **FREDRIK BÖÖK**

TARAS BULBA

ROMAN AV *NIKOLAJ GOGOL*

ÖVERSATT FRÅN RYSKAN AV *JARL HEMMER*

STOCKHOLM ÅHLÉN & ÅKERLUNDS FÖRLAG

Nordiska Boktryckeriet Stockholm 1926

Förord till den elektroniska utgåvan

Gogols debutroman om *Taras Bulba* (Тарас Бульба), som utspelar sig 1637-1638, utkom 1835 och på nytt 1842 i en utökad version. **Läs om boken i Wikipedia**. Av svenska översättningar finns en av **Adolf Birger Karl Lundahl**, utgiven 1850 i Helsingfors; en av **Alfred Jensen**, utgiven 1883; denna av Jarl Hemmer, först utgiven 1924; samt en av **Carl Elof Svenning**, utgiven 1946. En upplaga tryckt 1926 av Jarl Hemmers översättning har digitaliserats i maj 2017. Alla sidor har scannats i 600 dpi svartvitt. En fläck på **sidan 188** har gjorts läsbar genom att sidan har scannats i färg. Boken inleds med en uppsats om författaren, skriven av översättaren.

NIKOLAJ VASILJEVITSCH GOGOL

av Jarl Hemmer.

Av de klassiska ryska romanförfattarna är Gogol — den äldsta i den berömda räckan — säkerligen den för svensk publik minst bekanta. Detta har sina givna skäl. Samtidigt som han är den banbrytande realisten i sitt lands litteratur och i många stycken en läromästare för de övriga, är han även den mest ryska av dem alla: den formlösaste, motsägelsefullaste, mest lyriska och mest svåröversättliga, och sålunda den minst tillgängliga för västeuropeiska läsare.

Hans namn väcker bilden av en författarpersonlighet med tämligen groteska konturer: främst kanske den geniale spefågeln, som skrattat fram den mästerliga småstadskomedien *Revisorn;* därnäst psykologen med de obarmhärtigt blodiga händerna, som sprättat upp ett tvärsnitt genom hela den kompakta gammalryska samhällskroppen, funnit ruttenhet och åter ruttenhet, skrattat genom tårar över det sjuka innanmätet och ändå — mellan snitten — brustit ut i extatiska trosförklaringar på den krankes framtida hälsa och kraft. Men har man därtill läst den lågmälda berättelsen *Kappan* — det mest skälvande ömma hanskrivit, en novell som blivit grundläggande för hela den ryska diktningen om medlidande och de ringa i livet — då förstår man kanske sanningen i Dostojevskis yttrande: »Vi ha alla krupit fram ur Gogols kappa.» Och man fattar, att det under denne diktares brokiga kåpa, som så ofta liknade narrens, gömdes en rastlöst sökande och slutligen förpinad människa. Det var samme man som aldrig fann en varaktig stad; som älskade Ryssland så högt, att han gång på gång av vämjelse måste fly till Italien, där han ömsevis förtärdes av avundsjuk beundran och brännande hemlängtan; som trots sitt slavofila sinnelag stod i nästan viljelöst beroende av den väsensfrämmande »västerlänningen» Puschkin och efter hans död miste sin skaparkraft; som sist råkade i klorna på den råe bondepredikanten fader Matteus, vred sig som en mask under hans domedagsförkunnelser, brände sina manuskript, reste sinnessjuk till Den heliga

graven och dog vid fyrtiotre års ålder, utmattad av svält och botövningar. — Ett diktaröde, som i sin lidelsefulla hets har en viss yttre likhet med Heinrich von Kleists. Och dock, vilken oerhörd motsats i den inre resningen! Lika stor som mellan det böjliga ryska stäppgräset och de hårda nordtyska tallarna.

Men det finnes även en annan Gogol än det ryska samhällseländets blottare. Det är den unge sorglöse ukrajnaren, som förhärligat sin hembygd i en rad av den ryska litteraturens mest fantasirika noveller. Idessa berättelser lever hela Ukrajna, med stäpper och floder i klart middagsljus och mystisk fullmåne, med byar och bönder, med dansande kosackungdom och gråskäggiga banduraspelare, med gengångare och häxor, hyggligt folk och djävlar — allt givet med en frisk och oförskräckt konst, som inga gränser vet av för det sannolika och är sin egen självständiga lag. Om man i de nordiska landens litteratur ville söka upp något motstycke, fölle valet otvivelaktigt på finnen Alexis Kivi, »Sju bröders» författare, vilken även han slutade sina dagar i andligt mörker och lekamlig nöd. Det är ej så mycket de yttre likheterna i fråga om folkligt motivval och lynnets obalanserade svängning mellan burleska upptåg och ömtålig lyrik, det ligger en långt större frändskap mellan dessa båda i det ovägbara något, som heter den berättande rösten. Om stilen i rent artistisk mening bekymrar sig ingendera så synnerligt. Än ta de munnarna fulla med saftigt folkspråk, och sida på sida svämmar över i en flod av muntert skrävel och mustiga skällsord; än faller stämningen över dem, och utan att medvetet vilja vara vackra måla de någon av dessa mjuka, genombesjälade naturbilder, vilka som stil höra till det mest betagande och för Gogols vidkommande tidigare lästes utantill av varje rysk gymnasist.

Till detta morgonfriska skede av Gogols författarskap hör den nu översatta romanen *Taras Bulba*, som för ryssarne länge varit deras klassiskakosacklivsskildring. Som man snart finner är den dock långtifrån något helgjutet mästerverk. Den lider av den ojämnhet, som vidlåder nästan allt vad Gogol skrivit, och någon genomförd konstnärlig stil kan det knappast bli tal om i denna vidunderliga blandning av å ena sidan genuin realism, å andra sidan romantisk naturlyrik och nötta riddarromanschabloner. Det svagaste partiet i boken är utan tvivel kärlekshistorien mellan den unge kosacken Andreas, som här uppträder nästan som en smäktande Romeo, och den polska ädlingsdottern. Kärlek är ett kapitel som Gogol icke förstod sig på; i motsats till en Turgenjev eller Tolstoj har han aldrig förmått skildra unga kvinnors känsloliv, och hans egen Eros känner blott den slitnaste gottköpsstassen med snövita armar, nattmörka lockar o. dyl. Det finnes få författare, hos vilka skillnaden mellan äkta och falsk klang i rösten är så hissnande stor som hos Gogol, få ha så illa som denne genuine berättare förstått skyla sina brister.

Det värdefulla i boken är — förutom de utsökt vackra landskapen — naturligtvis skildringarna av det mångbesjungna kosacklägret Sitsch i helg och socken, i dryckeskamp och svärdskamp. Här finnes icke ett oäkta tonfall, allt är friskt, festligt och så förtroget, som hade författaren hela sitt liv fört svärd och bägare bland denna vilda skara. Männen av facket ha visserligen fastslagit, att Gogols beskrivning av dessa »saporoger» i vissa detaljer är historiskt ohållbar. Men likavisst är att hela kosackhären — efter *Taras Bulba* — blivit vad Gogol gjort den till, icke vad den ursprungligen kanske varit. Vad betyder verkligheten i jämnbredd med den allsmäktiga dikten? Tusen och åter tusen av dessa kosacker ha säkerligen levat och dött på det enda historiskt riktiga sättet — nu leva de i varje fall endast som det behagat en genial berättare.

För en svensk — och mer än en finländare — kan det ställvis bjuda emot att anamma denna chauvinistiska hjältedikt från fiendeland. Hela *Taras Bulba* är ett slags rysk prosa-Fänrik Stål, något decennium äldre än Runebergs och långt råare till sin anda. Men kanske kan det å andra sidan vara gott att bli påmint om, att varje folk i sina egna ögon har världens tappraste hjältar och världens ärorikaste historia. Då vi äntligen insett detta, har åtskillig ståtlig poesi från jordens fyra hörn gått förlorad, men visserligen även någonting vunnits.

Vad särskilt den ryska chauvinismen beträffar, har den ju i allmänhet hos de store yttrat sig i mycket okrigiska former. Den har som bekant bestått i ett slags Messias-tro på den egna själens mystiska djup, det ryska hjärtats okuvliga värme, som en gång skulle besegra hela det kalla Västerlandet och förbrödra världen. Så var det — i något olika former — hos Dostojevski och Tolstoj; t. o. m. den förfinade västerlänningen Turgenjev bekände på ålderdomen sin tro påden ryska själen som världens omistliga värmehärd, och hos humoristen Gogol når denna

religiösa dyrkan ofta rent hysteriska uttryck. Tiden har hittills icke just givit dem rätt, åtminstone ej i den form de själva hoppades. Men som det varit, så skall det väl förbli, trots allt. Även bolsjeviktidens lyriska geni, den nu döde Alexander Block, låter Kristus symboliskt skymta framför sina tolv röda apostlar, vilka en skräcknatt draga genom Petersburgs blodiga gator, med gevär i handen och hat i hjärtat.

Dock, alla nationella reservationer bliva säkerligen överflödiga gentemot den naiva friskheten i *Taras Bulbas* bästa partier. Gogol är ju den ryska litteraturens enda stora humorist. Betecknande för det andliga klimatet i hans hemland är visserligen, att även hans leende med åren blev allt mera spasmodiskt, bittert och sjukt. Men här hos den unge ukrajnaren lyser det ännu med det oförstörda sinnets hela sorglöshet.

Sept. 1924.

J. H.

I.

»Sväng dig runt ett tag, pojke! Jo du ser just skön ut! Vad är det för prästkåpor ni har på er? Går ni alla så där utspökade i akademin?»

Med dessa ord mötte den gamle Bulba sina båda söner, vilka hade besökt seminariet i Kijev och nu återvänt till fädernehemmet.

Sönerna hade just stigit ned från hästryggen. Det var två kraftigt byggda ynglingar; de tittade ännu en smula förläget under lugg, alldeles som det anstår två nyss från skolbänken komna djäknar. Deras friska anleten visade den första fjuniga ansatsen till skägg, ännu orört av varje rakkniv. Faderns mottagande hade alldeles förbryllat dem, och de stodo orörliga, med ögonen sänkta mot marken.

»Nej låt mig nu syna er i sömmarna», fortsatte han och svängde dem fram och tillbaka. — »Såna långa rockar ni har på er! Det var hin till rockar! Maken har världen nog inte sett förut. Men försök springa bara! Jag vill se om ni inte trasslar in er och stupar på näsan.»»Gör inte narr av oss, farsgubbe!» sade äntligt den äldste av dem.

»Ser man på, vilken högfärdig ungtupp! Varför skulle man inte få göra narr av er?»

»Därför, ser du... Du är visserligen far min, men om du inte slutar upp med det där — vid Gud, så klämmer jag till dig!»

»Vadförnågot? Jo du är just en snygg son! Vadförslag — din egen far?» sade Taras Bulba och vek av förvåning några steg bakåt.

»Ja, låt så vara att du är min far. Då man kränker mig, frågar jag inte efter vem det är.»

»Så. Och hur vill du slåss med mig? Tar vi till knytnävarna?»

»Ja, hur som helst.»

»Nå, så låter vi det gå för knytnävarna», sade Bulba och kavlade upp ärmarna. »Jag skall nog ta reda på, hur du sköter dina nävar!»

Och i stället för omfamningar efter den långa skilsmässan började far och son överhopa varandra med haglande knytnävsslag, än i sidan, än i korsryggen, än i bröstet; ibland drogo de sig tillbaka och mätte varandra med ögonen, så gingo de an på nytt.

»Nej titta, gott folk! Gubben har mist förståndet, gubben är galen!» ropade den bleka, intorkade och goda modern, som blivit stående på tröskeln och ännu ej hunnit omfamna sina dyrbara söner. — »Här kommerbarnen hem, på mer än ett år har vi inte sett dem, och han — han tar emot dem med hugg och slag!»

»Ja, han slåss så det är en fröjd!» skrek Bulba och höll upp. »Präktigt, vid Gud!» fortsatte han och ordnade sina kläder litet, »bättre har jag aldrig varit med om. Det blir en bra kosack! Och välkommen nu då, pojken min! Kom

hit, så får vi kyssas!»

Och far och son började kyssas.

»Bra gjort, min pojke! Se så skall du knåda om alla, ge inte efter för någon! Men i alla fall har du spökat ut dig som en narr: vad är det för ett rep som dinglar där? — Och du, din dummerjöns, varför står du där och hänger med armarna?» vände han sig till den yngre. »Varför slåss inte du med mig, din valp?»

»Jo det fattades bara!» sade modern, som just hade omfamnat den yngre sonen. »Har någon hört att ett barn skulle slå sin egen far! Och det är just rättan tid för sånt där prat: gossen är liten ännu, lång väg har han rest, han är säkert trött... (Denna gosse var över tjugo år och mätte sex fot); han borde vila sig nu och få något till bästa, men hans far vill tvinga honom att slåss!»

»Nå, du tycks vara blöt av dig», sade Bulba. »På gumman ska ni inte höra, pojkar: hon är ett kvinnfolk, hon har inte något förstånd. Varför skulle ni klemas bort? Ett fritt fält och en god häst — det är allt vad ni behöver! Se på den här sabeln: den är er mor! Det är bara smörja, alltihop man har proppat i skallen påer. Akademin och alla de där böckerna och skrifterna och filosoferna och fan vete vad det allt heter — jag gör en konst i alltsammans!»

Här använde Bulba ett uttryck, som är omöjligt på tryck.

»Se därför är det bättre att jag redan nästa vecka skickar er till saporoglägretSaporoger = de bortom »porogi», d. v. s. Dnjepr-forsarna, boende kosackerna, vilkas stamtillhåll var det befästa lägret Sitsch på en ö i floden. Vi skola längre fram i berättelsen göra närmare bekantskap därmed.

Övers. anm.. Där lär man sig en vetenskap som duger! Det är en skola det. Bara där kan ni få förnuft i huvudet på er.»

»Och ska de bara få stanna hemma en vecka?» sade den magra gamla modern med tårfyllda ögon. »Inte få de ha litet trevligt, stackars barn, inte hinner de känna sig hemma i sitt föräldrahus, och jag skall inte få se mig mätt på dem en gång!»

»Nog, nog med ditt gnäll, gumma! En kosack är inte till för att kela med kvinnfolk. Du ville väl helst gömma dem bägge två under kjolen, och sedan satte du dig på dem som en höna på sina ägg. Men raska på nu och ställ fram på bordet allt vad huset förmår. Plättar, honungskakor, vallmobakelser och annat krimskrams behövs inte. Nej, ge oss ett helt får, eller ge oss en get och därtill fyrtiårigt mjöd! Och duktigt med brännvin — inte sånt med russin och andra påhitt,utan klart och skummande brännvin, som susar och skvalpar som fan satt i det.»

Bulba förde sönerna in i stugan. Två nätta tjänsteflickor, behängda med halskedjor av dukater, höllo som bäst på att städa därinne, men avbröto och löpte flinkt sin kos. De blevo synbarligen förskräckta över de unga herrarnas ankomst, eller också ville de helt enkelt hålla fast vid sin kvinnliga sed: att ge hals och taga huvudstupa till flykten vid blotta anblicken av en mansperson, och sedan länge gömma huvudet skamset i ärmen.

Stugan var smyckad enligt dåtida smak, varom levande minnesmärken finnas bevarade blott i visan och i de folkliga ballader, vilka fordom i Ukrajna sjöngos av blinda gråhåriga gubbar till de sakta knäpparna av banduranBandura = ett lillryskt nationalinstrument, närmast en förening av gitarr och cittra. Mera känd är den tämligen synonyma benämningen Kobsa., medan åhörarna skockade sig omkring för att lyssna — allt vittnande om smaken under denna hårda och krigiska tid, då Ukrajna bjöd det första blodiga motståndet mot unionenUnionen med Polen..

Rummet var bestruket med en ljus lerjordsfärg. På väggarna hängde sablar, nagajkorNagajka = rysk knntpiska.

Övers. anm., fågelsnaror, fisknät och bössor, sinnrikt tillverkade kruthorn, ett gyllne betsel och ett silverbeslaget grimskaft. Fönstrenvoro små, med runda skumma rutor, sådana man numera finner endast i urgamla kyrkor och genom vilka man kan blicka blott om man lyfter ut den lösa fönsterramen. Posterna runt dörrar och fönster voro strukna i rött. På hyllor i vrårna stodo uppradade fajanskannor, flaskor av grönt och blått glas; mångahanda silverstop och förgyllda brännvinsbägare av alla slags härstamning: venetianska, turkiska, tjerkessiska, — de

hade hamnat i Bulbas stuga från de mest olika håll, i tredje och fjärde hand, vilket var mycket vanligt under denna avlägsna tid. Bänkar av björk löpte runt hela rummet; ett ofantligt bord stod under helgonbilderna i den del av stugan som användes av folket; en bred fristående ugn med utsprång och avsatser och belagd med brokiga kakel stod och tronade mitt emot.

Allt detta var välbekant för våra båda ungdomar, som varje år hade vandrat hem till ferietiden — vandrat, ty de ägde ännu inga hästar, och det var ej brukligt att låta skolynglingar färdas ridande. De ägde blott sina långa hårtofsar, dem första bästa beväpnade kosack kunde ostraffat rycka i. Först nu vid deras utträde ur seminariet hade Bulba sänt dem två unga hingstar ur sin hästhjord.

För att fira sina söners återkomst hade Bulba inbjudit alla anträffbara anförare och officerare; och då två av dem jämte hans gamle kamrat esaulenKosackkapten. *Övers. anm.* DmitroTovkatsch infunno sig, föreställde han genast sina söner med följande ord:

»Se här har ni ett par raska pojkar! De skall i rappet skickas till Sitsch.»

Gästerna lyckönskade såväl Bulba som de båda ynglingarna och sade dem, att det gjorde de rätt i och att det icke fanns en bättre läroanstalt för en ung man än saporogernas Sitsch.

»Och nu, mina herrar bröder», sade Bulba, »kan var och en sätta sig till bords var han behagar. Men först och främst ska vi läska oss med gorjelkaEtt slags brännvin. *Övers. anm.*, gossar små!... Gud välsigne er! Skål, pojkarna mina — skål, Ostap, och du med, Andreas! Give Gud er ständig lycka i krig! Måtte muhammedaner och turkar och tatarer få stryk av er; och om polackerna hittar på något sattyg mot vår rena tro, så måtte de med få stryk! Nå, opp med glaset; hur smakar gorjelkan? Och hur heter gorjelka på latin? Jojo, pojke, romarna var träskallar: de visste inte ens att det fanns gorjelka i världen. Hur var det nu han hette, den där som skrev latinska verser? Jag är inte så lärd i skriften, därför minns jag inte riktigt — hette han Horatius, vasa?»

»Nej hör på farsgubben», tänkte för sig själv den äldre sonen, Ostap, »allt vet den gamla göken, och ändå gör han sig till.»

»Jag tänker arkimandriten inte ens lät er lukta pågorjelka», fortsatte Taras. »Och medge det, pojkar, ni blev duktigt basade med björk och färska körsbärskvistar på ryggen och på allt övrigt som en kosack äger och har? Eller kanske fick ni er rentav med piskan, eftersom ni allaredan har blivit så sprängläarda? Inte bara på lördagarna, utan det vankades väl också på onsdagar och torsdagar, vasa?»

»Vad lönar det att påminna om den saken, far», svarade Ostap kallblodigt, »det där har varit och farit.»

»Kom nu någon och försök göra om det!» sade Andreas, »försök bara röra vid mig! Olycklig den usling till tatar, som råkar i nävarna på mig: han skall allt få veta vad en kosacksabel är för någonting!»

»Bra sagt, pojke, så skall det låta! Om vi har kommit så långt, så rider jag själv med er — vid Gud om jag inte gör det! Vad i helvete har jag här att vänta på? Är det ett anständigt göra för mig att ligga här och så bovete, vakta gården, passa får och svin och kela med gumman min? Nej, låt henne sörja ihjäl sig om hon behagar: jag är kosack, tocket strunt anstår mig inte! Vad gör det att vi inte ha krig? Jag far med er till saparogerna i alla fall — för att ha roligt.»

Och den gamle Bulba eldade upp sig alltmera, tills han slutligen nådde kokpunkten, sprang upp från bordet med bjudande min och stampade i golvet.

»I morgon far vi! Varför skulle vi söla? Med vilken fiende kan vi här ta ett nappatag? Vad har vi för fröjdav den här eländiga kåken? Och de här muggarna? Smörja är det, alltihop!»

Med dessa ord började han gå brösttgänges tillväga mot flaskor och krus.

Den arma hustrun, som var van vid dylika tilltag av mannen, satt på sin bänk och stirrade sorgmodigt framför sig. Hon vågade icke säga något; men då hon hörde detta hårda beslut, som var så fruktansvärt för hennes modershjärta, kunde hon ej hålla tårarna tillbaka. Hon kastade en blick på sina barn, från vilka hon så snart skulle

skiljas — och ingen hade kunnat skildra den stumma smärta, som bävade i hennes ögon och i de krampaktigt sammanpressade läpparna.

Bulba var fruktansvärt nackstyv. Han var en av dessa karaktärer, som kunde utvecklas blott under det tunga femtonde seklet i ett halvt nomadiskt hörn av Europa, då hela det tidigare Sydryssland var övergivet av sina furstar och härjades och brändes till grunden av de oemotståndliga mongoliska horderna; då den människa, som mist hus och härd, hade intet annat övrigt än sitt förtvivlade mod; då han byggde på nytt på de rykande ruinerna, omgiven av fientliga grannar och evigt hotande faror, och alldeles glömde att det finnes någonting i världen som kallas fruktan; då det fordom så fredliga slaviska sinnelaget hade slagit ut i krigisk låga och kosackdömet hade uppstått — detta fylliga, obändiga uttryck för den ryska folksjälen —, och då varje lämplig plats på flodstränder och vidvadställen, på brinkar och stup hade blivit befolkad med kosacker, vilkas antal ingen visste, och vilkas oförvägna förtroendemän svarade sultanen, som anhållit att få veta deras mängd:

»Vem kan räkna dem? Hela stäppen är beströdd med dem; var det blott finns en kulle, där finns en kosack.»

Detta var verkligen ingen alldaglig yttring av den ryska styrkan: nödens hårda flinta hade tänt denna flamma i folkets bröst. I stället för de tidigare förläningarna och små städerna, som vimlade av jägare och jakthundar, i stället för småfurstarna, som lågo i fejd med varandra och köpte och sålde sina städer, uppstodo hotfullt befästa bosättningar, sammansvetsade av den gemensamma faran och det gemensamma hatet mot de hedniska rövarna. Vi veta alla av historien, hur kosackernas beständiga kamp och rolösa liv räddade Europa från att kastas överända av de vilda asiatiska anstormningarna. De polska konungarna hade gjort sig till herrar över dessa vidsträckta landsträckor efter de tidigare feodala furstarna, och ehuru de voro alltför avlägsna och svaga, insågo de likväl kosackernas betydelse och fördelarna av deras krigiska vakttjänst. De uppeggade dem och understödde denna tingens ordning. Under deras fjärran överhöghet förvandlade de ur kosackernas egen mitt utvalda hetmanerna de enskilda byalagen till verkliga militära förband och förvaltningskretsar. Det var ingen ordnadstående här; dylikt kände ingen till: men i händelse av krig och allmänt uppbrott voro alla till häst och i full rustning inom åtta dagar, icke längre. Av konungen fick man blott en dukat i sold per man. Inom två veckor stod där på benen en vida ansenligare här än några rekrytutskrivningar hade kunnat hopbringa. När fälttåget var till ända, drog varje krigare hem till sin åker och äng, till sina Dnjepr-vatten och sitt fiske, sysselsatte sig med handel och ölbrygd och levde som fri kosack.

Med rätta voro utlänningarna den tiden förundrade över kosackens ovanliga mångsidighet. Det fanns icke ett hantverk som han ej begrep sig på: han destillerade brännvin, byggde vagnar, tillverkade krut, utförde järnarbeten och finsmide; och till på köpet kunde han konsten att slå dank, supa och svira som bara ryssen kan det. Vad han än företog sig, alltid var han i sitt ässe.

Utom de inregistrerade kosackerna, vilka i fall av krig voro skyldiga att inställa sig, kunde man när som helst vid trängande behov kalla samman hela skaror av frivilliga. Det behövdes blott att esaulerna visade sig på bytorgen, bestego en lastvagn och ropade med fulla lungor:

»Hej där, ni bryggare och brännvinstrattar! Har ni inte kokat nog med öl redan och masat er på ugnen och gött flugorna med er fläskiga kropp! Opp allesammans, här kan ni vinna ära och riddarrykte! Hej där, ni plöjare och såningsmän och fårskötare ochkvinnogiljare — har ni inte traskat tillräckligt efter plogen redan och lortat ner era gula bondskor och slagit lovar kring era kvinnfolk och förspillt er ridderliga kraft! Det är tid på att ni tänker på er kosackära!»

Dessa ord verkade som gnistor i fnöske. Plöjaren bröt itu sin plog, brännarna och ölbryggarna slogo sönder sina tunnor och kar, hantverkaren och handelsmannen läto hantverk och handel fara för hin i våld — och allt som liv och anda hade steg till häst. Med ett ord, den ryska folksjälen lyfte sig här med breda vingslag och visade sig i respektingivande gestalt.

Taras var en av de ursprungliga, gamla befälet. Han var helt och hållet skapad för krig och utmärkte sig genom sin karaktärs råa rättframhet. Den tiden började polskhetens inflytande redan göra sig gällande bland den ryska

adeln. Många hade redan antagit polska seder; de utvecklade lyx, höllo sig med stor betjäning, falkar och jakthundar, och gåvo lysande fester. Detta föll icke Taras i smaken. Han älskade kosackens enkla liv och råkade i gräl med dem av sina kamrater, vilka visade någon lutning åt det warschauska hållet — han kallade dem de polska panernas betjänter. Alltid lika orolig och tilltagsen, betraktade han sig som den rättrognaHär alltså den grekisk-katolska. *Övers. anm.* kyrkans naturliga försvarare. På eget bevåg begav han sig till de byar, där man klagade över arrendatorernas förtryck eller över att manhade satt tull på allt upptänkligt, och omgiven av sina kosacker höll han räfst. Han kungjorde som sin regel, att det i tre olika fall beständigt var tillåtet att draga sabeln: om kommissarierna inte visade tillbörlig respekt för en ålderman och underläto att taga mössan av; om man skämtade med den rätta tron och icke höll förfädrens seder i helgd; och om motståndarna voro hedningar och turkar, mot vilka han alltid ansåg det berättigat att lyfta vapen i namn av kristenhetens ära.

Nu gladde han sig på förhand vid tanken, hur han skulle komma till Sitsch med sina båda söner och säga: »Se, så granna pojkar jag skänker er!» — hur han skulle föreställa dem för alla sina gamla, i många strider härdade kamrater, och hur han skulle få åse deras första bedrifter i vapenbruk och dryckeskamp, vilket senare han jämväl ansåg höra till de främsta ridderliga dygderna. Ursprungligen hade hans avsikt varit att låta dem fara på egen hand; men vid åsynen av deras friska manbarhet och deras ståtliga kroppsliga skönhet råkade hans krigiska själ i brand. Han beslöt att själv fara med, och detta redan följande dag. Något annat skäl härtill hade han ej än sin egensinniga vilja.

Han började redan stöka med förberedelserna: han utdelade befallningar, han valde ut hästar och rustningar åt sina unga söner, synade både stall och visthus och bestämde vilka tjänare som skulle ledsaga dem. Sitt befäl överlät han åt esaul Tovkatsch jämteen uttrycklig order att ögonblickligen infinna sig med hela regementet, om han blott sände något bud från Sitsch. Oaktat ruset ännu surrade i hans huvud, glömde han likväl ingenting — icke ens en befallning att vattna hästarna väl och ge dem ett mål av bästa vete i krubban. Uttröttad återvände han sist från sitt stökande.

»Nå, barn, nu är det tid att sova; i morgon får vi fortsätta efter Guds behag. Men ingen får bädda åt oss! Vi behöver inte någon säng, vi sover ute i natt.»

Natten hade helt nyss hunnit famna himlen; men Bulba lade sig alltid tidigt. Han sträckte ut sig på en matta och svepte in sig i en fårskinnspäls, ty nattluften var ganska kylig, och Bulba tyckte om att täcka in sig varmare, när han var hemma. Han tog snart till att snarka, och exemplet följdes av hela hans hus; varenda själ, som låg i de olika vrårna, stämde upp en ljudlig natthymn. Framom alla nattvakten, ty han hade druckit mest av allihop med anledning av de unga herrarnas hemkomst.

Endast den stackars modern sov icke. Hon hade hukat sig ned över sina dyra söners huvudgärd, där de lågo bredvid varandra; hon strök med en kamm genom deras unga, ostyriga lockar och vätte dem med sina tårar. Hon såg på dem med hela sin själ, med varje känsla hon ägde; hela hennes väsen förvandlades till denna blick, men hon kunde ej se sig mätt på dem. Hon hade närt dem vid sitt eget bröst, hon hadevaggat och fostrat dem — och blott för ett ögonblick skulle hon få se dem hos sig!

»Mina barn, mina kära barn! Vad skall hända er, vad väntar er?» sade hon, och tårarna runno ned i rynkorna, som vanställt hennes en gång vackra ansikte.

Ja, hon var verkligen beklagansvärd, som varje kvinna på denna råa tid. Blott ett ögonblick hade hon levat av kärlek, i den första ungdomens och lidelsens glöd; så hade hennes barska förförare slängt henne åt sidan för sabeln, kamraterna och flaskan. Hon hade sett sin man två-tre dagar under året, och sedan hade det gått år ibland utan ett livstecken från honom. Och när de så råkades ånyo och bodde tillsammans — vad hade livet varit för henne? Förolämpningar, ja till och med slag hade hon fått utstå; de smekningar henne förunnats, gåvos bara av gunst och nåd. Hon var ett sällsamt främmande väsen i denna samling av ogifta krigare, vilka det vilda saporoglivet hade förlänat sin karska kolorit. En glädjelös ungdom var hennes enda minne; hennes friska kinder och vackra bröst hade okyssta vissnat och blivit betäckta med förtidiga rynkor. Hela hennes kärlek, all hennes innerlighet, allt vad en kvinna äger av lidelsefull ömhet — allt hade hos henne pressats hop i moderskärleken.

Nu satt hon där och krökte sig med glödande ömhet över sina barn, som en stäppmås vid sitt bo. Hennes söner, hennes dyra söner skulle man taga ifrån henne — för att hon kanske aldrig skulle återse dem! Vemvet, kanske klyver en tartarsabel redan i första drabbningen deras huvud, och hon kommer aldrig att få veta var deras kroppar ligga kastade, ett byte för rovfåglarna. Och ändå ville hon giva sitt liv för varje deras blodsdroppe...

Snyftande såg hon in i deras ögon, fastän den oemotståndliga sömnen redan började sluta dem. — »Kanske», tänkte hon, »skjuter Bulba upp avresan på ett par dagar, sedan då han nyktrat till; kanske var det för att han druckit så mycket som han ville så fort i väg.»

Redan länge hade månen från sin himmelska höjd belyst gården med de sovande, de täta videsnåren och det höga stäppgräset, i vilket den omgivande palissaden drunknade. Men alltjämt satt hon kvar vid sina dyra söners huvudgärd, hon tog ej blicken från dem ens för en minut och tänkte ej på sömn. Redan vädrade hästarna gryningskylan, slutade äta och lade sig alla i gräset. De översta bladen i videtopparna började skälva, och efter hand smög sig skälvningen från blad till blad allt lägre ned mot marken. Hon satt kvar till morgonen, någon trötthet kände hon icke och önskade blott innerst, att natten hade varat mycket längre. Men ute från stäppen hördes redan den ljudliga gnäggningen av en unghingst, och röda strimmor flammade på himlen.

Plötsligt vaknade Bulba och sprang upp. Han mindes utmärkt väl vad han hade befallt i går.»Opp med er, pojkstövlar, det är nog med sömnen nu! Raska på, gå och vattna hästarna! Och vad gör käringen här? (Så kallade han vanligen sin hustru.) Rappa dig, käring, och gör i ordning mat åt oss: vägen är lång.»

Den arma gumman hade nu berövats sitt sista hopp. Bedrövad gick hon in i stugan. Medan hon under tårar tillagade morgonmålet, utdelade Bulba sina befallningar, stökade i stallet och sökte fram de rikast smyckade rustningarna åt sina söner.

På ett ögonblick förvandlades djäknarne från topp till tå. I stället för de tidigare smutsiga stövlarna stodo de nu i sådana av saffian med silverbeslagna sulor; byxorna, vida som Svarta havet och med tusen skrymslen och veck, höllos uppe av ett gyllene bälte; i det hängde långa remmar med tofsar och annat pynt för tobakspipan. En kosackrock av purpurrött kläde, bjärt som elden, pressades ihop av en stickad gördel, i vilken lågo instuckna utsirade turkiska pistoler; och en lång sabel skramlade kring fötterna på dem. Det föreföll som om deras ännu så föga brynta ansikten hade blivit vackrare och blekare; den unga mörka mustaschen framhävde nu tydligare deras ljusa hy och kindens friska ynglingafärg; de voro vackra att se i sina svarta fårskinnsmössor med gyllne snodd. Arma moder! Då hon såg på dem, fick hon ej fram ett ord, och tårar stodo i hennes ögon.

»Nu är allting färdigt, pojkar», sade Bulba slutligen.»Vi behöver inte söla längre. Men nu skall vi alla på kristligt vis slå oss ned före avfärden.»

Alla satte sig, även drängarna, som respektfullt hade stått vid dörren.

»Och nu mor, välsigna dina barn!» sade Bulba. »Bed Gud att de måtte strida tappert, alltid bevara sin ridderliga ära okränkt och alltid försvara den kristna tron — om inte, må de gå under så att ej ett spår av dem blir kvar på jorden! Kom till er mor, barn: modersbönen frälser både på land och vatten.»

Den stackars modern omfamnade dem, tog fram två små helgonbilder och hängde dem snyftande kring deras hals.

»Måtte den heliga Guds Moder... bekydda er. Glöm inte, barn... er mor... Låt höra av er någon gång...»

Mera fick hon ej fram.

»Nu i väg, gossar!» sade Bulba.

Vid trappan stodo de sadlade hästarna. Bulba svingade sig upp på sin »Belsebub», som rasande försökte skaka ifrån sig, när den kände bördan av tio pud på sin rygg; ty Taras var utomordentligt tjock och tung.

Då modern såg att även sönerna sutto i sadeln, kastade hon sig in till den yngre, i vars drag ett hjärtligare uttryck stod skrivet. Hon grep i hans stigbygel, hon klamrade sig fast vid hans sabel och ville ej släppa honom ur sina

armar. Hennes ögon stodo vidöppna av förtvivlan. Två kraftiga kosacker togo henne varsamtbort och förde henne in i stugan. Men i samma ögonblick ryttarna passerade gårdsporten, sprang hon åter fatt dem. Lätt som en hind, med en snabbhet som var otrolig vid hennes ålder, ilade hon ut genom porten, hejdade med oemotståndlig kraft den ena hästen och omfamnade sin son med en krampaktig, sanslös häftighet.

Hon blev åter bortförd. —

De unga kosackerna redo dystra bredvid sin fader och höllo tillbaka tårarna, rädda att röja sitt inre för honom. Men även han å sin sida föreföll något fördystrad, fastän han gjorde allt för att dölja det.

Det var en grå dag; grönskan skimrade stickande bjärt; fåglarna kvittrade på något sätt oharmoniskt. Då de ridit ett stycke, sågo de sig om. Deras hus hade likasom sjunkit i jorden, ovan marken syntes blott tvenne små skorstenar och topparna av de träd, vilka de i barndomen klättrat i som ekorrar. Ännu utbredde sig framför dem den äng, på vilken deras livs historia skymtade förbi — ända från den tid, då de tumlade om i dess daggiga gräs, till den ålder, då de där brukade vänta den mörkögda kosackflickan, som skyggt kom smygande på sina friska snabba fötter.

Men nu sträckte sig bara brunnssvängeln mot himlen, med det i toppen fastgjorda kärrhjulet; och snart därpå växte den tillryggalagda slätten till ett berg, som skymde allting där bortom...

Farväl, barndom och barndomslekar och allt därborta — farväl!

II.

De tre ryttarna redo tigande framåt. Den gamle Taras tänkte på det förgångna. För hans inre öga drog hans ungdom förbi med alla dessa flydda år, dem kosacken alltid sörjer, då han ville att hela hans liv vore en enda ungdom. Han tänkte på, vilka av sina gamla kamrater han skulle återse i Sitsch. Han räknade efter, vilka av dem döden redan hade skördat och vilka som ännu levde. Några tårar rullade runda ut på hans ögonglober, och det gråa huvudet sjönk bedrövat ned mot bröstet.

Hans söner voro försjunkna i andra tankar. Men vi måste tala litet närmare om dem.

De voro ännu ej tolv år fyllda, då de sändes till seminariet i Kijev; ty på den tiden ansågo alla stormansfamiljer det nödvändigt att ge sina barn en god uppfostran, ehuru det skedde för att de senare fullständigt skulle glömma alltsammans. Vid sitt inträde i skolan voro de som alla andra ett par vilda sällar, uppvuxna i frihet; men snart slipades de av en smula och erhölloett slags allmän polityr, som gjorde dem någorlunda lika varandra.

Den äldre av dem, Ostap, började sin lärdomsbana med att redan första året rymma. Han blev återsänd, pryglades fruktansvärt och sattes över boken. Fyra gånger grävde han ned sin abc-bok i jorden, och fyra gånger blev han omänskligt tuktad, varefter man köpte honom en ny. Utan tvivel skulle han gjort om det för femte gången, om ej hans far hade svurit en dyr ed att han skulle låsa in honom för tjugo år som tjänande broder i ett kloster och att han aldrig i levande livet skulle få se en skymt av Sitsch, om han inte genomgick alla akademikurserna. Det är sällsamt att hotet utslungades av denne samme Taras Bulba, vilken gjorde sig lustig över all lärdom och — som vi redan sett — rådde sina barn att ge allt dylikt på båten. Men från det ögonblicket började Ostap med sällsynt nit ägna sig åt den tråkiga boken och blev snart en av de bästa eleverna.

Det dåtida lärosättet hade förfärligt litet gemensamt med det verkliga livet: alla dessa skolastiska, grammatiska, retoriska och logiska spetsfundigheter hade rakt ingenting att skaffa med tidsandan, och aldrig fanns det något bruk för dem ute i livet. De studerande kunde omöjligt anknyta sina kunskaper till något verkligt, och just den tidens lärde voro de hjälplösast obildade, emedan de stodo alldeles utom all erfarenhet. Dessutom måste det republikanska styrelsesättet iseminariet och den väldiga anhopningen av unga kraftiga människor väcka håg för helt andra bedrifter än lärda mödor. Den dåliga kosten, de täta hungerstraffen, de många behoven som vakna hos en sund och stark yngling — allt detta i förening väckte till liv hos dem den företagaranda, som senare skulle få

sitt lystmäte ute vid Dnjepr. Den hungriga akademien strövade omkring på Kijevs alla gator och lärde folk försiktighet. Månglerskorna, som sutto i sina salustånd vid torget, buro sig åt som en örnhona med sina ungar, genast en djäkne gick förbi: de betäckte med båda händerna sina piroger, pastejer och kurbitsfrön. Konsuln, vars plikt det var att övervaka de honom underlydande kamraternas uppförande, hade själv så väldiga fickor i sina vidbyxor, att han kunnat få plats i dem för en inslumrad månglerskas hela lager.

Dessa djäknar bildade en värld för sig. Till de högre kretsarna, som bestodo av polsk och rysk adel, hade de ej tillträde. Ej ens vojvodPolsk överbefälhavare. *Övers. anm.* Adam Kisel, akademins protektor, förde dem in i sällskapslivet, utan befallde tvärtom att de skulle hållas strängare. Denna föreskrift var för övrigt alldeles överflödig, ty varken rektorn eller munkprofessorerna sparade på rottingen, och ofta hände det på deras befallning att liktorerna behandlade sina konsuler så grundligt, att dessa i veckor gingo omkring och gnedo sig i baken. På en del av demhade detta ingen verkan alls och föreföll knappast mer rafflande än en hederlig pepparsup; andra däremot fingo så nog av dessa oupphörliga upptuktelser, att de flydde till Sitsch, ifall de hittade fram och lyckades undgå att bli gripna på vägen.

Ehuru Ostap Bulba med stort nit började studera logik och även teologi, undgick han ingalunda den obevekliga rottingen. Helt naturligt måste detta förhärda hans karaktär och ge honom denna nackstyvhet, som utmärker alla kosacker. Ostarp gällde alltid för att vara en förträfflig kamrat. Sällan uppträdde han som ledare vid deras fräcka företag — att plundra en främmande trädgård t. ex. — men i stället var han en av de första som ställde sig under fanan, så snart någon tilltagsen djäkne hade en krigsplan färdig; och under inga omständigheter förrådde han sina kamrater, inga rottingar och remmar kunde förmå honom därtill. Han var omottaglig för andra väckelser än krig och rummel; åtminstone tänkte han föga på någonting annat. Mot sina likar var han rättfram, och han visade sig godhjärtad i den grad man kunde tala om dylikt hos en karaktär som hans och på den tiden.

Moderns tårar hade rört honom djupt; det var blott för deras skull han tungt och tankfullt låtit huvudet sjunka.

Hans yngre broder Andreas var av ett livligare och på visst sätt mera utvecklat temperament. Han studerade med mindre motvilja och utan den ansträngning,som arbetet plägar kosta ett tungt och strävt lynne. Han var mera uppfinningsrik än brodern, uppträdde oftare som ledare av ganska farliga företag och förstod ibland att med hjälp av sitt smidiga förstånd slingra sig undan straff, medan Ostarp utan varje omtanke om sitt väl krängde av sig rocken och lade sig på golvet; honom föll det aldrig in att be om nåd.

Även Andreas brann av dådlust, men därjämte var hans själ tillgänglig också för andra känslor. Behovet av kärlek hade flammat upp inom honom, då han nått sitt adertonde år. En kvinnobild svävade allt oftare i hans glödande drömmar; mitt under åhörandet av en filosofisk disputation kunde han se hennes friska, mörkögda, ljuva uppenbarelse. Oavbrutet skymtade de bländande vågorna av hennes barm och de slanka bara armarna; själva dräkten, som smög sig kring de jungfruliga och samtidigt kraftfulla lemmarna, andades ut en osäglig vällust i hans drömmar. Han dolde omsorgsfullt för kamraterna dessa svallningar i sitt ungdomligt lidelsefulla inre; ty på den tiden var det någonting ovärdigt och skymfligt för en kosack att tänka på kvinnor och kärlek, innan han prövat svärdet.

Under de senare åren av sin djäknetid uppträdde han alltmera sällan som ledare av deras upptåg. I stället irrade han allt oftare omkring i någon enslig, krokig gränd, där den drunknade i en inbjudande blandning av körsbärsträdgårdar och små låga hus. Ibland råkade han även in på någon aristokratisk gata i detnuvarande gamla-Kijev, där den lillryska och polska adeln bodde och där husen voro byggda med en viss nyckfull egenart.

En gång vid ett sådant tillfälle blev han i sin försjunkenhet nästan överkörd av ett gammaldags polskt adelsekipage. Den knävelborrsprydda kusken gav honom ett ordentligt piskrapp från sin bock, men häröver råkade den unga djäknen i raseri. Med besinningslös djärvhet grep hans näve i ett av bakhjulen och bragte vagnen att stanna. Men kusken, som fruktade att få svar på tal, rappade till hästarna — de satte i väg, och Andreas, som lyckligtvis hann rycka handen tillbaka, slungades till marken med ansiktet mitt i dyn.

Då ljöd ett klingande skratt ovanför hans huvud. Han såg upp och varseblev i ett fönster en flicka av underbar

skönhet — något sådant hade han aldrig sett förut. Hon var mörkögd och samtidigt så vit som snö i de första morgonstrålarna. Hon skrattade av full hals, och detta skratt gav hennes bländande skönhet en ännu större trollmakt. Förbryllad blev han stående och stirrade på henne, medan han frånvarande och mekaniskt strök bort smutsen ur sitt ansikte, utan annat resultat än att han tygade till sig ändå mer.

Vem var månne den vackra flickan? Han frågade tjänarna, som i dyrbara dräkter skockade sig vid porten för att höra på en ung banduraspelare. Men de skrattade honom upp i hans smutsiga ansikte ochbevärdigade honom ej med någon upplysning. Slutligen erfor han dock, att det var dottern till vojvoden från Kovno, som för en tid uppehöll sig i Kijev.

Följande natt klättrade han med en sant akademisk djärvhet över palissaden till trädgården kring huset, hävde sig upp i ett träd som sträckte grenarna ända upp till taket, slank ditöver ifrån trädet och praktiserade sig genom skorstenen raka vägen ned i den skönas sovrum. Hon satt just då framför ett ljus och löste sina kostbara örhängen.

Då den vackra polskan plötsligt såg en främmande karl framför sig, blev hon så förskräckt att hon ej fick fram ett ljud. Men när hon såg att djäknen stod där med sänkta ögon och av blyghet icke vågade röra en lem, och när hon igenkände densamme som hon sett stupa på näsan i gatan, brast hon åter ut i skratt. Dessutom fanns det ingenting att frukta i Andreas uppsyn: han såg rentav mycket bra ut. Hon skrattade av full hals och hade länge förfärligt roligt åt honom. Den vackra flickan var ombytlig som alla polskor; men hennes ögon, hennes härligt klara ögon hade denna långa fasta blick, som lovar beständighet.

Den stackars djäknen vågade ännu ej röra ett finger och kände sig som bunden i en säck, när vojvodens dotter käckt gick fram till honom. Hon satte sitt glänsande diadem på hans huvud, fäste sina örhängen i hans läppar och kastade över axlarna på honom en genombruten chemisette med guldbroderade festoner.Hon pyntade honom och hittade på tusen dumheter, allt med denna barnsliga lössläppthet som utmärker de flyktiga polskorna och vilken nu försatte den stackars djäknen i ännu större förlägenhet. Han gjorde en löjlig figur, där han stod med munnen öppen och oavvänt stirrade in i hennes bländande ögon.

Då blev hon plötsligt skrämd av något buller utanför dörren. Hon bad honom gömma sig under sängen, och så snart oron var förbi ropade hon på sin kammarjungfru, en fången tatarflicka, och befallde henne att försiktigt föra ned honom i trädgården och därifrån skicka honom över planket.

Men denna gång förfogade sig vår unga djäkne inte lika lyckligt över palissaden. Nattvakten vaknade och rappade honom med besked på benen, och det tillskyndande gårdsfolket pryglade honom åtskilligt ännu ute på gatan, ända tills hans snabba fötter frälste honom.

Härefter var det mycket farligt för honom att gå förbi vojvodens hus, ty tjänstfolket var ovanligt talrikt. Ännu en gång mötte han henne; det var i katolska kyrkan, hon märkte honom och smålog som mot en gammal bekant. Sedan såg han blott skymten av henne en sista gång; ty kort därpå reste Kovnovojvoden därifrån, och i stället för den sköna mörkögda polskan tittade ett obekant runt ansikte ur hennes förra fönster.

— — —

Allt detta tänkte Andreas på, där han lät huvudet hänga och sänkte sina ögon i manen på sin häst.Under tiden hade stäppen längesen tagit dem alla i sin gröna famn. Det höga gräset vek undan för dem och gömde dem så fullständigt, att bara de svarta kosackmössorna skymtade mellan dess vippor och ax.

»Hallå, hallå, pojkar! Varför tiger ni så där?» ropade Bulba slutligen och vaknade upp ur sin tankfullhet. »Ackurat som jag red med två munkar! Åt fanders nu med alla funderingar! Tag snuggan mellan tänderna, pojkar, och drag ett bloss. Så tar vi till sporrarna och flyger i väg, så inte ens fåglarna orkar följa!»

Och kosackerna böjde sig fram över sina hästar och försvunno i gräset. Nu syntes ej ens de svarta mössorna längre; endast den nedmejade öppna fåran i gräset visade riktningen av den snabba ritten.

Redan för en stund tillbaka hade solen brutit fram på den rensopade himlen, och nu göt den sitt varma, livgivande sken över stäppen. Allt drömsjukt och dystert i kosackernas inre blåste bort på ett ögonblick; deras

hjärtan drillade som fåglar i bröstet.

Allt vackrare och vackrare blev stäppen. På den tiden var hela Södern — hela det vida område som sträcker sig ned till Svarta havet och nu kallas Nya Ryssland — en enda jungfrulig, grön öken. Aldrig hade en plog skurit igenom de omätliga vågorna av denna vilda växtlighet; endast hästhjordarna trampade ned den, där de gömde sig i den som i en skog. Intet landskap kunde vara skönare. Hela jordytan var en gyllengrön ocean, överstänkt med miljoner olika färger. Mellan gräsetshöga smala stänglar skimrade de himmelsblå, mörkblå och violetta stäppklintarna; den gula ginsten lyfte sin pyramidformiga topp i höjden; vitväpplingen med sina parasolliknande hattar strödde in ljusa stänk i den brokiga mattan; och axen av det gud vete varifrån hitflugna vetet mognade i bugnande massor. Under dess smärta stånd kilade rapphönsen med sträckta halsar. Luften var fylld av tusentals fågelsånger. I skyn stodo hökarna som punkter, med vingarna utspända och blicken orörligt riktad ned i gräset. Ropet av en förbidragande vildgåsflock ljöd genom trakten, gud vete från vilken fjärran sjö. Ur gräset lyfte sig stäppmåsen med avmätta vingslag och badade sig praktfullt i luftens blå böljor. Än försvann han i rymden och syntes blott som en blinkande mörk flinga; än vände han vingen ånyo och lyste mot solen... Fan ta dig, vad du är härlig, min stäpp! —

Våra resenärer rastade blott en liten stund för att äta middag. Även hela deras följe, bestående av tio kosacker, steg av hästarna. Man löste ur packningen träflaskorna med gorjelka och de till skålar nyttjade kurbitsarna. Målet bestod endast av bröd med fläsk och en bägare per man, även den tagen blott till styrketår, ty Bulba tillät ingen att berusa sig på färden. Sedan fortsatte man ritten till kvällen.

På aftonen hade stäppen fullständigt förändrats. Hela dess brokiga matta övergöts av solens sista bjärta flöde och började sedan småningom skymma; mankunde se hur skuggan gled fram över den, och den blev mörkgrön. Dofterna stego starkare; varje blomma, varje ört utandades ambra, hela stäppen ångade av vällukt. På den dunkelblå himlen målade någon jättepensel breda gyllenröda strimmor; stundom skimrade ännu de genomskinliga strömolnens duniga drivor, och aftonkåren strök nästan omärklig över de orörliga gräsvipporna, förtrollande sval som en havsfläkt och knappast förnimbar mot kinden. Dagens musik tystnade och avlöstes av en annan. Mångfärgade jordråttor kröpo fram ur sina hål, satte sig på bakfötterna och fyllde nejden med sin vissling. Syrsornas stråkar ljödo allt tydligare. Från någon enslig sjö hördes stundom ropet av en svan, ekande som en silverklocka i rymden.

Våra resenärer gjorde halt mitt på fältet, sökte sig nattläger, tände en eld och ställde en kittel över den för att koka sin vetemjölsvälling. Röken spred sig och steg snett upp i luften. Sedan de ätit kvällsvard, släppte de hästarna ut på bete och lade sig att sova. De sträckte ut sig på sina långa överrockar; stjärnorna sågo rätt ned på dem. De förnummo sången från hela den tallösa insektvärld, som uppfyllde gräset: allt detta spröda surrande, knirkande och visslande skälvde oupphörligt genom den svala nattluften och vaggade in deras sömntyngda hörsel. Om någon av dem vaknade och reste sig upp, såg han hela stäppen översållad med lysmaskarnas gnistor. Emellanåt upplystesnatthimlen här och var av ett fjärran eldsken, som härrörde från de brinnande torra vassarna på ängar och åstränder; då kunde plötsligt någon norrut flygande mörk svanflock lysa fram i ett silverrosigt sken där uppe, så det såg ut som flöge röda dukar över den dunkla himlen.

Kosackerna fortsatte sin färd utan något äventyr. Ingenstädes möttes de av ett träd: endast samma fria, vackra, ändlösa stäpp. Då och då blånade dock vid horisonten topparna av ett skogsbälte, som löpte utmed Dnjepr. En enda gång hände det att Taras pekade på en liten mörk punkt långt borta i gräshavet och sade till sönerna:

»Titta, barn, där galopperar en tatar!»

Det lilla huvudet därborta med de hängande mustascherna riktade sina kisande ögon rätt mot dem, vädrade som en jakthund och försvann som en gems, när han såg att kosackerna voro tretton man starka.

»Jojo, pojkar, försök rida fatt en tatar! Nej, det lyckas aldrig i livet; hans häst är ännu snabbare än min Belsebub.»

Emellertid ansåg Bulba nödigt att vidtaga en försiktighetsåtgärd, ty han fruktade något bakhåll. De redo ned till

en liten flod, som kallades Tataråan och flöt ut i Dnjepr; där tvingade de hästarna i vattnet och läto dem länge simma utmed strömmen för att dölja spåren. Sedan redo de åter upp på stranden och fortsatte färden.

Efter tre dagar voro de redan nära målet för sinresa. Det blev kyligare i luften med ens; de kände närheten av Dnjepr. Där blänkte den verkligen fram i fjärran och skilde sig som en mörk rand från horisonten. Den fläktade av svala vågor och rullade allt närmare mot dem, allt närmare — och slutligen famnade den hälften av hela jordytan. Det var vid det ställe av Dnjepr, där den länge av forsarna inklämda floden äntligen flödar ut efter egen vilja, brusande som ett hav; där de i mitten inströdda öarna breda ut den ännu mer, och dess vågor svalla vida över landet, ohejdade av branter och stup.

Kosackerna stego av sina hästar, gingo ombord på en färja och anlände efter tre timmars sjöresa till ön Hortitsa. Där befann sig då för tiden Sitsch, som så ofta bytte plats.

En folkhop på stranden okvädade färjkarlarna. Kosackerna ordnade sina hästar. Taras sträckte på sig med värdig hållning, drog bältet bättre till och strök sig stolt över mustascherna. Hans unga söner mönstrade sig jämväl från topp till tå, med en obestämd blandning av ängslan och glädje. Därpå redo alla tillsammans in i förorten, som låg vidpass en halv verst ifrån Sitsch.

Genast vid ankomsten blevo de bedövade av ljudet från femtio släggor, som hamrade i tjugofem halvt underjordiska, torvtäckta smedjor. Kraftiga garvare sutto på gatan under sina skärmtak och kavlade oxhudar med sina raska nävar; krämarna sutto i sinastånd med högar av flintsten, stål och krut; en armenier hängde ut dyrbara dukar; en tatar vände sitt spett med ett fårlår, inbakat i deg; en jude lapade med framsträckt huvud gorjelka ur en tunna. Men den första som hejdade dem var en saporog, som låg mitt på vägen och sov med armar och ben behagligt utsträckta. Taras Bulba kunde inte låta bli att stanna och göra sig lustig över honom.

»He, så ståtligt den där har rullat ut sig! Fy fan en så'n uppblåst figur!»

Det var i själva verket en ganska löjlig bild. Saporogen hade lagt sig som ett lejon mitt över gatan; hans högfärdigt tillbakakastade hårtofs bredde sig en halv aln ut över marken, och hans byxor av purpurrött dyrbart kläde voro nedsmorda med tjära till bevis på hans fullständiga förakt för dem.

Bulba fortsatte ritten längs en smal gata, som var uppfylld med folk av allehanda nationer och belamrad med verkstäder, där hantverkare mitt i trängseln utövade sina yrken. Denna förort liknade ett enda marknadstorg, och den både födde och klädde det stolta Sitsch, som bara förstod sig på att festa och fyra av gevär.

Slutligen hade de förorten bakom sig och sågo några strödda husklungor, betäckta med torv eller på tatariskt vis med filt. Kring somliga av dem stodo kanoner uppställda. Ingenstädes syntes något plank eller dessa små låga kåkar med stolpar och tygtak framför, som funnos i förorten. En obetydlig vall och en uthuggning,som bevakades av ingen, vittnade om invånarnas sorglöshet. Några kraftiga saporoger lågo med pipan mellan tänderna utanför på vägen. De sågo på dem ganska likgiltigt och rörde sig ej ur fläcken. Taras med sönerna red försiktigt fram mellan dem och sade:

»Goddag, mina herrar!»

»Ävenledes!» svarade saporogerna.

Överallt möttes de av måleriska folkhopar. Av deras brynta ansikten kunde man sluta att de härdats i strider och prövat mången motgång. Detta var alltså Sitsch! Här låg det näste, ur vilket de alla bröto fram, stolta och starka som örnar! Härifrån var det friheten och kosackandan flöt ut över hela Ukrajna!

Resenärerna redo in på ett stort torg, där rådet brukade sammanträda. På en kullstjälpt tunna satt en saporog utan skjorta; han höll den i handen och sydde långsamt hålen i den. Åter spärrades vägen för dem: nu av en hop musikanter. Mitt i hopen dansade en ung saporog, han hade spetsat sin mössa till ett djävulshorn och fäktade med armarna. Oavbrutet ropade han:

»Spela fortare, musikanter! Och du, Foma, spara inte på ditt brännvin bland rättrogna kristna!»

Foma hade redan ett blott öga, och han fyllde oräkneliga gånger ett väldigt stop och räckte alla de kringstående. Bredvid den unga saporogen stampade fyra gamlingar takten, ännu sakta och prövande. Men plötsligt foro de åt sidan som en virvelvind, nästan rätt i huvudet på musikanterna, krökte sig ned och börjadedansa prisjadkaEn kosackdans, vari de figurerande allt efter böja sig ned i sittande ställning., så att deras silverbeslagna klackar smällde och ekade mot den hårda marken. Jorden dånade, och luften genljöd av gopak och trepakAndra kosackdanser. *Övers. anm.* i blandning med klirrandet av stövlarnas silversporrar.

Men en av kosackerna skriade vildare än alla de övriga och formligen flög i dansen. Hans hårtofs ven i vinden, hans kraftiga bröst var alldeles bart, men armarna höll han instuckna i en tjock vinterpäls, och svetten flöt i strömmar som ur en så.

»Kasta då av dig pälsen!» ropade Taras slutligen. »Ser du inte hur den ryker!»

»Omöjligt!» skrek saporogen.

»Varför inte?»

»Omöjligt! Jag är av den naturen, att allt vad jag tar av mig, det super jag opp.»

Ynglingen hade längesedan varken mössan eller kaftangördeln i behåll; även hans utsydda duk hade allaredan vandrat sin väg enligt tingens ordning.

Folkhopen växte oupphörligt. Nya dansare trädde till, och det var omöjligt att utan inre rörelse åse hur allt rycktes med av denna den vildaste och friaste konst som världen någonsin har skådat, och vilken efter sina kraftiga uppfinnare kallades kosackdansen.

»Fördömt att jag skall sitta till häst!» skrek Taras. »Annars skulle jag vid min själ flyga med!»Emellertid började även åldriga gråa hårtofsar visa sig i mängden; deras bärare hade mer än en gång hört till de äldstes råd och aktades högt av hela Sitsch för sina förtjänsters skull. Taras mötte snart flera bekanta bland dem. Ostap och Andreas hörde ideliga hälsningsrop:

»Se på dig, Petscheritsa! Goddag, Kosolup!»

»Varifrån i Herrans namn kommer du, Taras?»

»Är du också här, Doloto?»

»Goddag, Kirdjaga!»

»Välkommen, tjockefar!»

»Aldrig trodde jag att jag skulle träffa dig här, Remenj.»

Och kämparna, som stodo där samlade från östra Rysslands alla fyra fria hörn, kysste varandra ömsesidigt. Sedan började frågorna:

»Hur är det med Kasjan?»

»Vad gör Borodavka?»

»Hur går det för Kolopjor?»

»Och Pidsyschok?»

Taras Bulba fick till svar att Borodavka blivit hängd i Tolopan, att Kolopjor blivit levande flådd i trakten av Kisikirmen, och att huvudet av Pidsyschok torde blivit insaltat i en tunna och sänt till själva Konstantinopel.

Den gamle Bulba lät huvudet sjunka och mumlade tankfullt:

»Det var präktiga kosacker.»

III.

Redan hade Taras Bulba och hans söner varit omkring en vecka i Sitsch. Ostap och Andreas sysslade föga med militära studier, ty Sitsch älskade icke att krångla till sig med dylikt tidsödande göra. Dess ungdom utbildades enbart på praktisk väg, i stridsdammet, och striderna fortgingo därför nästan oavbrutet. Kosackerna funno det tråkigt att använda uppehållen till några andra lärda övningar än målskjutning, kappritt och rovdjursjakt ute på stäpp och slätter. All den övriga tiden ägnades åt sysslolöshetens fröjder — åt yttringarna av deras obändiga fria själ.

Hela Sitsch erbjöd en sällsam anblick. Där härskade ett slags oavbrutet rummel, en fest med larmande begynnelse och utan något synbart slut. En del sysslade visserligen med hantverk och andra höllo kramhandel; men största delen levde gladeliga från morgon till kväll så länge blott en möjlighet därtill skramlade i fickan och inte allt erövrat krigsbyte hade övergått i krämares och krögares händer.Detta allmänna festande hade någonting förtrollande över sig. Det var icke ett orkeslöst drickande för att dränka sorgerna; det var helt enkelt en munterhetens ursinniga fest. Var och en som kom hit, gav på båten allting som dittills sysselsatt honom. Han gjorde en konst i allt förgånget och hängav sig bekymmerslöst åt friheten och kumpanerna; varken han eller någon annan hade härefter hus och härd, föräldrar och fränder — bara den fria himlen och den evigt glada själen.

Härav uppstod denna galna munterhet, som inte kunnat flyta ur någon annan källa. Ofta berättades där historier för en lyssnande hop, som lättjefullt lägrat sig på marken omkring; och dessa befängda lögner kunde andas en så levande humor, att det fordrades saporogens hela kallblodiga yttre för att bibehålla en orörlig min och inte ens darra på mustaschsnibben — en egendomlighet, som än i dag skiljer sydryssen från hans övriga slaviska bröder.

Det var en larmande och drucken fröjd, men med allt detta var Sitsch dock icke någon sådan svart krog, där människan finner glömska i en dystert konstlad glädje. Det var som i en förtrolig krets av skolkamrater. Blott med den skillnaden, att de gjorde utritter med femtusen hästar i stället för att sitta under pekstickans herravälde och höra på lärarens vämjeliga förklaringar; och i stället för ängen och bollspelet hade de nu de ändlösa vidderna, på vilka tataren gluttade fram med sitt snabba huvud och turken spejade orörligt och bisterti sin gröna turban. Skillnaden var den, att i stället för nödtvånget som sammanfört dem i skolan, hade de av fri vilja lämnat far och mor och föräldrahem och kommit hit; att här funnos människor, vilka redan känt repet om halsen, men i stället för bleka döden fått återse livet i all dess otyglade härlighet; att här funnos sådana, som enligt sin välborna vana aldrig kunde hålla en kopek i fickan; och även sådana, som dittills betraktat en dukat som en hel förmögenhet, och på vilka man tack vare de judiska arrendatorerna hade kunnat vända fickorna aviga utan risk att någonting skulle falla ut. Här funnos alla de djäknar, som icke uthärdat det akademiska pryglet och icke burit med sig en bokstav därifrån; men tillika funnos här även de, som visste vad Horatius och Cicero och romerska republiken voro för något.

Här såg man flera av de officerare, som senare utmärkte sig i de kungliga arméerna; här hade samlats en mängd erfarna partigängarhövdingar, vilka levde i den ädla övertygelsen, att det kvittade lika var och med vem man slogs — huvudsaken att man gjorde det, ty det anstod illa en fri människa att inte slåss. Också kommo hit åtskilliga bara för att sedan kunna skryta med att de varit i Sitsch och återvänt som härdade kämpar.

Ja, vad slags folk fanns här egentligen inte? Denna sällsamma republik fyllde just den tidens behov. Var och en som törstade efter krigarliv, gyllne pokaler,dyra brokader, dukater och realer — här kunde han alltid finna arbete. Endast kvinnodyrkarna hade här ingenting att vinna, ty icke ens i förorten till Sitsch vågade en enda kvinna visa sig.

Ostap och Andreas funno det högst märkvärdigt, att fastän de sågo en hel hop folk anlända till Sitsch, så frågade ingen dessa människor varifrån de voro och vad de hette. De kommo hit precis som om de återvänt till sitt eget hus, vilket de lämnat bara på någon timme. Den nyanlända anmälde sig blott för koschevojenÖverhuvudet i Sitsch. *Övers. anm.*, vilken vanligen yttrade följande:

»Goddag! Tror du på Kristus?»

»Ja», svarade den nyanlända.

»Och på den heliga Treenigheten?»

»Ja.»

»Och går du i kyrkan?»

»Ja, det gör jag.»

»Nåväl, så gör korstecknet!»

Den nykomne korsade sig.

»Bra», fortsatte koschevojen, »så kan du söka dig plats i vilket lag du behagar.»

Härmed var hela ceremonien till ända.

Hela Sitsch bad sina böner i en enda kyrka och var färdigt att försvara den till sista blodsdroppen, ehuru man inte ville veta av fastor och avhållsamhet.

Endast judar, armenier och tatarer voro till den gradgiriga, att de trotsade sin fruktan och bedrevo handel i förorten, ty saporogerna älskade icke att pruta, och de betalade alltid så mycket som handen råkade gräva fram ur fickan. Men för övrigt var dessa giriga kramhandlares lott mycket beklagansvärd: de liknade dem som bo vid foten av Vesuvius. Ty så snart saporogerna inga penningarna hade, slogo de helt enkelt sönder bodar och togo allt till skänks.

Sitsch bestod av mer än sextio skilda kosacklag, vilka mycket påminde om små oavhängiga republiker, eller ännu mer om gosskolor med fullständiga internat. Ingen lade sig till med något, ingen hade det ringaste att kalla sitt. Allt låg i händerna på by-hetmanenHetman är som bekant benämningen på de ukrajnska kosackhövdingarna. I Sitsch tjänstgjorde dessa som överhuvud för var sin »kurénz» d. v. s. kosacklag eller mindre by. *Övers. anm.*, som därför vanligen benämndes lillefar. Han hade omsorg om penningar och kläder, kost, välling och gröt, ja t. o. m. bränslet; åt honom gav man sina rikedomar till förvaring. Icke sällan hände det att ett kosacklag råkade i gräl med ett annat. I sådant fall klarades saken genast förmedelst ett slagsmål. De tvistande lagen strömmade ut på en öppen plats och trakterade varandra med knytnävarna, ända tills den ena parten fick övertaget, varefter det hela avslutades med ett försoningsrus.

Sådant var detta Sitsch, som erbjöd en så stor lockelse för ungt folk. —Ostap och Andreas kastade sig med hela sin ungdomliga hetta ut i detta hav av frihet, och de glömde med detsamma både föräldrahem och seminarium och allt annat, som tidigare hade rört deras själ; de gåvo sig helt det nya livet i våld. Allting intresserade dem: både de obundna sederna och de föga invecklade lagarna och föreskrifterna, vilka dock stundom föreföllo dem för stränga mitt i en så självsvåldig republik.

Om en kosack gjorde sig skyldig till stöld — även då det gällde en ren obetydlighet — betraktades detta som en skymf för hela kosackståndet. Man band honom som ärelös vid skampålen och lade bredvid honom en påk, med vilken varje förbigående var skyldig att ge honom ett slag, ända tills han sålunda var slagen till döds. En gäldenär, som icke betalade, blev smidd med kedjor vid en kanon; han fick sitta där ända till dess någon kamrat köpte honom fri och betalade gälden i hans ställe. Men det djupaste intrycket gjorde på Andreas det straff, som var utmätt för mördare. Man grävde inför mördarens ögon en grav, sänkte honom levande ned i den och lade sedan över honom en likkista, som innehöll den dräptes kropp. Därpå fyllde man graven igen över dem båda.

Ännu länge efteråt ryste Andreas över detta förfärliga straff, och oupphörligt såg han för sig denna hemska likkista med den levande begravna följeslagaren.

De båda unga kosackerna kommo snart på god fot med kamraterna. Ofta drogo de ut på stäppen mednågra andra ur samma lag, stundom också med hela sin by och nabolagen. Där jagades de tallösa fåglarna, hjortarna och vildgetterna. Eller också begåvo de sig ut på sjöarna, floderna och vattendragen för att lägga ut sina bragder och nät och återvända med rikt byte till hela lagets förplägnad — om detta fiske drogs lott mellan de olika kosackbyarna. Ehuru dessa sysselsättningar icke voro något prov på vad en kosack egentligen dugde till, så

utmärkte de sig dock framom andra ungdomar för sin käckhet och framgång i alla företag. Flinkt och säkert sköto de till måls, hurtigt simmade de över Dnjepr mot strömmen — en bragd, för vilken den nykomne blev festligt upptagen i kosackkretsarna.

Men den gamle Taras förberedde en annan verksamhet för dem. Ett dylikt latmansliv var inte i hans smak — han ville få till stånd ett ordentligare göra. Han gick oavbrutet och grundade över, hur man skulle kunna indraga Sitsch i något vågspel, så det fanns möjlighet för en riddare att låta det gå löst på allvar.

Äntligen en dag gick han upp till koschevojen och sade rent ut:

»Nå, koschevoj, börjar det inte bli tid för saporogerna att röra på sig?»

»Vi kan ingenstans göra något», svarade koschevojen, tog snuggan ur mungipan och spottade åt sidan.

»Varför inte det? Vi kan väl rida ut mot turkarna eller tatarpacket.»»Nej, varken mot turkar eller tatarer», svarade koschevojen och stoppade pipan åter kallblodigt i munnen.

»Hur skulle vi inte kunna?»

»Därför att vi har slutit fred med sultanen.»

»Strunt, han är ju bara en hedning! Och Gud och Den heliga skrift bjuder oss att förgöra hedningarna.»

»Vi har ingen rätt till det. Om vi inte hade svurit fred vid vår heliga tro, så skulle det kanske gått an; men nu går det inte, omöjligt.»

»Varför skulle det inte gå an? Hur kan du påstå att vi inte har rätt till det? Här har jag två söner, unga raska karlar båda. Ingendera av dem har ännu varit i krig. Men du säger bara: vi har ingen rätt — du säger att saporogerna inte behöver slåss längre.»

»Nej, det anstår oss inte nu.»

»Jaså, det anstår väl oss bättre att vi i onödan förspiller vår kosackkraft? Att vi dör som hundar utan att uträtta något, utan att fäderneslandet och kristenheten har någon nytta av oss? Varför lever vi då, varför i helvete lever vi egentligen? — förklara du den saken om du kan! Du är en klok karl, du är inte för ro skull vald till koschevoj — så förklara för mig, varför vi egentligen lever.»

Koschevojen svarade ingenting på frågan. Han var en egensinnig kosack. Några ögonblick teg han, så sade han:

»Något krig blir det i alla fall inte.»

»Jaså, det blir inte?» frågade Taras än en gång.»Nej.»

»Det lönar sig således inte att tänka på den saken, eller hur?»

»Nej, det lönar sig inte.»

»Vänta, du din sakrans rackare!» murrade Bulba för sig själv. »Du skall nog få med mig att skaffa!»

Och han gick sin väg med ett fast beslut att hämnas på koschevojen.

Sedan han rådgjort med en och annan, inbjöd han alla sina bekanta till ett dryckesgille. Därifrån tumlade de berusade kosackerna direkt till den plats, varest de vid en påle fastbundna pukorna stodo, på vilka man brukade trumma till allmän folkförsamling. Då de icke funno pinnarna, som alltid förvarades hos pukslagaren, togo de var sin käpp och gingo löst med dem. Den första som rusade till för oljudet var pukslagaren, en lång karl med endast ett öga, men ohyggligt igensovet även det.

»Vem vågar slå på pukorna!» skrek han.

»Håll munnen! Tag dina pinnar och kläm till, då man befaller dig!» svarade de berusade åldermännen.

Pukslagaren drog genast sina pinnar ur fickan; han hade tagit dem med sig, då han mycket väl visste huru dylika uppträden brukade sluta. Pukorna dånade — och snart började mörka saporogklungor surra som humlor in på

torget. Alla samlades i en krets, och efter tredje virveln visade sig slutligen huvudmännen: koschevojen med en klubba i handen, tecknet på hansvärdighet, domaren med krigssigillet, skrivaren med sitt bläckhorn och esaulen med sin stav.

Koschevojen och de andra dignitärerna togo mössorna av och bugade sig åt alla håll för kosackerna, vilka stodo där sturska med nävarna i sidan.

»Vad betyder denna församling? Vad är er önskan, gode herrar?» frågade koschevojen.

Larm och glåpord hindrade honom att fortsätta.

»Lägg ner klubban! Lägg ner den på ögonblicket, din djävel! Vi vill inte ha dig längre!» skrek man ur hopen.

En del av de nyktra kosacklagen tycktes vilja protestera. Men snart hade det uppstått ett slagsmål bland dem allesammans, både druckna och nyktra. Skrik och tumult tog hand om hela församlingen.

Koschevojen hade velat tala, men då han insåg att den tygellöst upphetsade hopen skulle slagit ihjäl honom därför — något som ofta förekom vid dylika tillfällen — bugade han sig mycket djupt, sänkte klubban och försvann i mängden.

»Befaller ni, gode herrar, att också vi lägger ner våra värdighetstecken?» frågade domaren, skrivaren och esaulen och gjorde sig redo att ofördröjligen avlämna bläckhorn, krigssigill och stav.

»Nej, ni skall bli kvar!» skreks det ur hopen. »Vi måste bara köra bort koschevojen, för han är en gammal käring, och vi vill ha en karl till koschevoj!»

»Vem vill ni då i stället välja till koschevoj?» frågade dignitärerna.»Kukubenko!» ropade somliga.

»Nej, Kukubenko vill vi inte ha!» ropade andra. »Han är för ung ännu, inte torr bakom öronen.»

»Låt Schilo bli hetman!» skreko några. »Schilo vill vi ha till koschevoj!»

»En SchiloSchilo betyder syl. *Övers. anm.* ska ni få i baken på er!» ropade hopen svärjande. »Vad är han för en kosack — stulit som en tartar har han, det hundynglet. Åt helvete med fyllbulten Schilo!»

»Borodaty! Borodaty gör vi till koschevoj!»

»Nej, han duger inte! Åt fanders och hans mormor med Borodaty!»

»Ropa Kirdjaga!» viskade Taras Bulba till några kringstående.

»Kirdjaga! Kirdjaga!» skrek hopen.

»Borodaty, Borodaty! Kirdjaga! Kirdjaga! Schilo! Drag för fan med Schilo! Kirdjaga!»

Alla kandidaterna trädde ut ur mängden, genast de hörde sina namn ropas upp, för att inte giva någon anledning till misstanken att de personligen understödde sitt eget val.

»Kirdjaga! Kirdjaga!» skreks det ljudligare än förr.

»Borodaty!» svarades det.

Saken gjordes upp med knytnävarna. Kirdjaga segrade.

»Hämta hit Kirdjaga!» ropade man.Ett tiotal kosacker skilde sig från hopen. En del av dem förmådde knappast stå på benen, till den grad hade de hunnit överlasta sig. De begåvo sig genast till Kirdjaga för att underrätta honom om att han var vald till koschevoj.

Kirdjaga var en mycket gammal men mycket slug kosack. Han satt längesedan i sitt kvarter och låtsades inte ha en aning om vad som hänt.

»Vad står på, gode herrar? Vad önskar ni?» frågade han.

»Kom, du är vald till koschevoj!»

»Hav förbarmande, gode herrar! Hur skulle jag vara värd en sådan heder. Skall *jag* bli koschevoj? Nej, för den värdigheten har jag inte förstånd tillräckligt. Som om man inte kunde finna någon bättre i hela krigshären!»

»Raska på, hör du ju!» skreko saporogerna.

Två av dem grepo honom under armarna, och hur han än sparkade emot, blev han slutligen släpad ut på torget, ledsagad av svordomar och behandlad bakifrån med knytnävar, sparkar och förmaningar.

»Spärra inte, din djävul! Tag emot äran, din hund, då den en gång bjuds dig!»

Sålunda blev Kirdjaga insläpad i kosackkretsen.

»Alltså, gode herrar», ropade hans transportörer till hela församlingen, »är alla eniga om att denna kosack blir vår koschevoj?»»Ja, vi är alla eniga!» dundrade hopen, och hela fältet genljöd länge av ropet.

En av huvudmännen tog klubban och räckte den till den nyvalde koschevojen. Enligt gammal sed vägrade Kirdjaga att mottaga den. Huvudmannen räckte honom den för andra gången: Kirdjaga avböjde åter. Först tredje gången tog han slutligen klubban.

Hela församlingen bröt ut i ett rop av tillfredsställelse, och åter ekade larmet vida över fältet.

Då trädde ut ur folkets mitt fyra kosacker med gråa mustascher och gråa hårtofsar. De hörde till de allra äldsta i församlingen — (alltför gamla kosacker fanns det ej i Sitsch, ty en saporog dog aldrig strådöden). Envar av dem tog upp en handfull jord, som av det långvariga regnandet förvandlats till smuts, och lade den på Kirdjagas huvud. Den blöta jorden flöt ned från hans hjässa, rann över mustascher och kinder och smorde ned hela ansiktet på honom. Men Kirdjaga stod där orörlig och tackade kosackerna för hedersbevisningen.

Så ändades detta larmande val, som knappast fröjdade någon så mycket som Bulba. För det första hade han härmed utkrävt hämnd på den förre koschevojen; och för det andra var Kirdjaga hans gamla kamrat, som med honom delat krigarlivets alla faror och vedermödor under månget härtåg både till lands och sjöss.

Folket skingrade sig snart för att fira dagens val, och nu gick här av stapeln ett rummel, vars make Ostapoch Andreas dittills icke skådat. Utskänkningsstånden slogos i kras; mjöd, gorjelka och öl — allt togs helt enkelt utan betalning. Och ändå voro krögarna glada, att de åtminstone själva inte blevo slagna till snus.

Hela natten förgick under oväsen och sånger om krigiska bedrifter. Den uppgående månen fick länge skåda hopar av musikanter, som drogo genom gatorna med banduror, tubor och runda balalajkor, ävensom korsångare, vilka Sitsch höll sig med icke bara för gudstjänstens skull, utan även för lovsjungandet av saporogernas hjältedåd.

Slutligen började ruset och tröttheten övermanna de starka huvudena. Än här, än där kunde man se någon kosack digna till marken. En annan hängde under tårar och ömsesidig rörelse kring halsen på någon kamrat — och så ramlade de bägge. Här stjälpte en hel hög på samma gång; där sökte någon sig omsorgsfullt ett mjukt läger — och lade sig tvärsöver ett tråg. Den siste och starkaste höll ännu något slags osammanhängande andraganden — tills även han överväldigades av rusets makt och störtade.

Sedan somnade hela Sitsch.

IV.

Genast följande dag rådgjorde Taras Bulba med den nye koschevojen, hur man skulle kunna skaffa saporogerna något att göra. Koschevojen var en klok och förslagen kosack, som kände sina saporoger både utan och innan. Han började med att säga:

»Att bryta eden är omöjligt, alldeles omöjligt.»

Men så teg han litet och tillade:

»För resten går det nog. Eden bryter vi inte, men vi hittar på någon annan utväg. Låt bara folket samlas; men inte

som om jag hade ställt till mötet, utan av egen fri vilja — ni vet ju redan hur man åstadkommer sådant. Sedan kommer jag och huvudmännen genast löpande till torget, alldeles som vi inte alls visste vad saken gäller.»

Det hade ej förflutit en timme sedan deras samtal, då pukorna åter ljödo. Och plötsligt uppenbarade sig både druckna och galna kosacker. Torget böljade som ett hav av fårskinnsmössor. Från alla håll hördes frågorna:»Vad står på? Vem gäller saken? Varför trummar man ihop oss?»

Ingen svarade. Men småningom började ett eko sprida sig här och där:

»Vår kosackkraft fuskas bort: vi får inte slåss. Alla våra anförare har blivit latmaskar, fläsket hänger över ögonen på dem...! Nej, det tycks inte finnas någon rättvisa i världen längre!»

De andra kosackerna hörde tigande på till en början, men så höggo också de i:

»Ja, det är visst och sant, det finns ingen rättvisa i världen vidare!»

Huvudmännen tycktes alldeles förbluffade över dylika yttranden. Slutligen trädde koschevojen fram och sade:

»Tillåter ni, herrar saporoger, att jag håller ett tal?»

»Tala!»

»Vad jag ville yttra mig om, ädle herrar, är den frågan — och ni känner den kanske bättre själva — att många saporoger är skyldiga judekrögarna och deras likar en sådan massa pengar, att inte en djävel ger oss kredit längre. Dessutom måste här även avhandlas en annan kinkig fråga. Det finnes nämligen ibland oss en hel hop unga män, som ännu aldrig har sett med egna ögon vad krig är för något, och ändå vet vi ju alla, gode herrar, att en ung man inte kan leva utan krig. Vad kan det bli för en saporog av en sådan, som inte har slagit ihjäl en enda hedning?»»Han talar bra», tänkte Bulba.

»Tro bara inte, mina herrar, att jag säger detta för att bryta vår ingångna fred — Gud bevare mig för dylikt! Jag säger det annars bara. Och dessutom befinner sig Herrens tempel hos oss i ett sådant skick, att det är synd och skam. Hur många år har inte Sitsch redan bestått genom Guds nåd, men under hela denna tid har vi inte bara vanvårdat kyrkan utvändigt — nej, vi har inte gittat ge helgonbilderna ens den ringaste utsmyckning, ingen har så mycket som smitt en silverram åt dem. Allt vad de har fått är vad en eller annan kosack överlåtit i sitt testamente, och det var erbarmliga gåvor, för nästan allt en kosack äger super han ju upp under livstiden. Men detta tal håller jag alltså inte för att vi skulle börja krig mot de otrogna. Vi har slutit fred med sultanen, och det vore en stor synd att bryta den ed vi har svurit vid vår heliga tro.»

»Sådär, nu har han trasslat in sig», sade Bulba för sig själv.

»Ja, ni ser alltså, gode herrar, att vi inte kan börja krig; vår riddarära förbjuder det. Men hör nu vad jag har tänkt mig i all min enkelhet. Kan vi inte släppa ut en del ungt folk till sjöss och låta dem titta lite närmare på Anatoliens kuster? Vad menar ni om den saken, mina herrar?»

»För oss ut, för oss alla ut!» skrek hopen från olika håll. »Vi är färdiga att offra huvudet för vår tro!»

Koschevojen blev förskräckt. Han ville visst intefå hela saporoglägret på benen: det syntes honom i detta fall orätt att bryta freden.

»Tillåt mig, gode herrar, att hålla ännu ett tal!»

»Det räcker, det räcker redan!» skreko saporogerna. »Det bästa har du redan sagt.»

»I så fall må det bli som ni önskar. Jag är er viljas tjänare. Det är ju en känd sak, också enligt skriften, att folkets röst är Guds röst. Det är omöjligt att hitta på något klokare än vad hela folket har tänkt ut. Bara en sak har jag att tillägga. Det står ju klart för er alla, mina herrar, att sultanen inte kommer att låta våra ungdomars förströelse förbli ostraffad. Så är det väl bäst att vi under tiden gör oss i ordning och håller friska krafter i beredskap, så vi inte behöver frukta någon. Men under vår frånvaro kan det hända att tatarerna faller över oss: som äkta turkiska hundar vågar de inte se oss i ögat och närma sig gården så länge husbonden är hemma, men bakifrån nafsar de

oss nog i hälarna, och de nafsar hårt för resten. Och för att säga sanningen så har vi inte tillräckligt med båtar, och inte med krut heller, för att vi alla skulle kunna ge oss i väg. Men för min egen del går jag gärna med på allt; jag är er viljas tjänare.»

Den sluga hetmancn tystnade. Enskilda hopar började överlägga; huvudmännen för bylagen höllo rådplägning sinsemellan. Till all lycka funnos få berusade bland dem, vadan man beslöt att följa det förståndiga rådet.

Några man begåvo sig strax till den motsattastranden av Dnjepr, där krigskassan och en del erövrade vapen förvarades i otillgängliga gömställen under den vasskantade flodbädden. Alla de övriga hastade att syna och iståndsätta båtarna.

I ett nu var stranden fylld av människomassor. Timmermännen kommo springande med yxa i handen. Gamla axelbreda och solbarkade saporoger, med gråa mustascher och med svarta, stodo bredbenta och med uppkavlade byxor till knäna i vattnet och halade med kraftiga trossar båtarna ut från stranden. Andra släpade fram torra plankor och övrigt timmer. Här brädbeslog man en båt; där hade man stjälpt en annan med kölen i vädret och diktade och beckade den i nåtarna; här band man på kosackvis buntar av långa vassrör kring båtsidorna till skydd mot havsvågorna; där byggdes eldstäder hela stranden lång och kokades tjära i kopparkittlar för tätandet av fartygen. De gamla och erfarna lärde upp de unga. Från alla håll ljödo hammarslag och arbetsrop; hela flodstranden sjöd av rörelse och iver.

I detta ögonblick började en stor pråm lägga till vid stranden. Redan på långt håll hade de ombordvarande fäktat med armarna. De voro en hop kosacker i sönderrivna rockar. Deras härjade klädsel — många av dem hade ej annat på sig än skjortan och snuggan mellan tänderna — utvisade att de antingen helt nyss undkommit ur någon olycka eller också rumlat, tills de knappast hade en tråd på kroppen.En ibland dem, en undersätsig skulderbred kosack på omkring femtio år, trädde ut ur hopen och ställde sig i fören av pråmen. Han skrek och fäktade med armarna än värre än de andra, men för hamrandet och arbetsropen kunde man ej höra hans ord.

»Vad för er hit?» frågade koschevojen, så snart pråmen lagt till vid stranden.

Alla arbetarna höllo upp, lade yxor och stämjärn över skuldran och stirrade undrande på de nykomna.

»En olycka!» skrek den undersätsige kosacken från pråmen.

»Vad för en olycka?»

»Får jag förklara saken, herrar saporoger?»

»Låt höra!»

»Eller vill ni kanske hellre samlas till rådslag?»

»Låt höra, vi är alla här.»

Folket skockade sig samman i en enda klunga.

»Har ni då ingenting hört om vad som sker i Ukrajna?»

»Nej, vad då?» frågade en av byhetmanerna.

»Så skall det låta! Det märks allt att tataren har klistrat till öronen på er, så ni inte hör någonting mer.»

»Så säg då, vad sker där?»

»Jo, sådant som ingen döpt och kristen ännu har skådat.»

»Ro då fram med det, ditt hundyngel — vad sker där?» skrek en i hopen, som synbarligen hade mistat tålamodet.»Jo, det har nu kommit sådana tider, att inte ens Herrans heliga tempel är våra längre.»

»Hur skulle de inte vara det?»

»Nej, nu är de förpaktade åt judarna. Och om man inte betalar judarna på förhand, så får man inte hålla gudstjänst i dem.»

»Vad sladdrar du där?»

»Och om inte en judehund ristar ett märke på påskalammet med sin orena hand, så kan man inte heller fira påsk vidare.»

»Han ljuger, herrar och bröder! Det är omöjligt att en oren jude skulle få rista ett märke på det heliga påskalammet.»

»Hör på mig, jag skall berätta också annat! De katolska prästerna reser nu för tiden omkring över hela Ukrajna i taratajkaLiten tvåhjulig kärra.. Det skamliga är inte att de reser i taratajka, men att de inte spänner hästar för kärran, utan rättrogna kristnaD. v. s. grekisk-ortodoxa. *Övers. anm.*. Hör på, jag har också annat att berätta! Det talas redan om att judinnorna syr kjolar åt sig av våra prästers mässkåpor. Där får ni höra vad som händer ute i Ukrajna! Men ni sitter lugnt här i Sitsch och super, och det märks allt att tataren har jagat en sådan skräck i kroppen på er, så ni har varken ögon eller öron i behåll längre — ingenting vet ni om allt som händer i världen.»

»Håll, håll!» avbröt koschevojen, som dittills ståttmed orörligt sänkta ögon liksom alla de övriga saporogerna, vilka i viktiga frågor aldrig hängåvo sig åt sin första ingivelse, utan tigande samlade sin förbittrings hela kraft. — »Håll, nu vill jag säga ett ord! Svara mig, ni där — vilken djävul har då ridit er hetman? Och vad gjorde ni själva? Hade ni inte sabel i bältet, vasa? Hur lät ni sådana gudlösheter ske?»

»Vad, hur vi lät det ske...? Ni skulle själva prövat på, när bara polackerna för sig var femtitusen. Och dessutom — det är inget skäl att tiga med den ogärningen — dessutom fanns det också bland oss sådana hundar, som övergick till deras tro.»

»Men vad gjorde er hetman och edra anförare?»

»De gjorde någonting som Gud må bevara oss för i allan tid.»

»Vad då?»

»Jo, vår hetman lät sig stekas i en koppartjur och ligger nu i Warschau, och huvudena och händerna av våra anförare släpar man omkring på marknaderna och visar för folket. Där hör ni vad våra anförare gjorde!»

Hela folkhopen råkade i uppror. Först utbredde sig en tystnad över stranden, som lugnet före stormen, och därpå genljödo plötsligt rop från alla håll.

»Vad, judarna vågar hålla kristna kyrkor förpaktade! Katolikerna spänna rättrogna själar framför fimmelstången! Och vi skulle låta dylika nidingsdåd få ske på rysk jord, vi skulle tåla att de fördömda kättarnabehandlar kosackhövdingar och hetmaner på det viset! Nej, aldrig i världen, aldrig!»

Sådana utrop korsade varandra från alla håll. Saporogerna skummade av vrede, de kände krafterna jäsa. Det var ej längre något stämningsutbrott av ett lättrört folk: även de tunga och hårda lynnena bland dem skakades i grunden — alla de, som icke hade lätt att tändas, men som en gång tända hade lika svårt att slockna.

»Vi skall hänga hela judeynglet!» skreks det ur högen, »de skall inte en gång till sy kjolar åt sina kvinnor av våra prästkåpor! De skall inte en gång till rista märken på de heliga påskalammen! Vi skall dränka hela det smutsiga byket i Dnjepr!»

Dessa ord kommo först från någon enstaka, men de ljungade ut som blixtar från huvud till huvud, och hela hopen vältrade bort till förorten för att göra mos av judarna.

Israels arma barn voro även annars fallna för klenmod, men nu förlorade de den sista resten av sinnesnärvaro. De gömde sig i tomma brännvinstunnor, i ugnar, ja de kröpo under kjolarna på sina kvinnor. Men kosackerna hittade dem överallt.

»Ack, högädla herrar!» skrek en lång och mager stake till jude, där han sträckte fram sitt erbarmliga, ångestförvridna ansikte ur skocken av olycksbroder, »ack högädla herrar, låt oss bara säga ett ord, ett enda ord bara! Vi skall meddela er något som ni ännu aldrighar hört — något så viktigt, att man rakt inte kan säga hur

viktigt det är!»

»Nå, låt honom komma fram med det då», sade Bulba, som alltid gärna lät den anklagade få ordet.

»Allernådigaste herrar!» sade juden. »Sådana herrar har det aldrig funnits maken till, nej vid Gud, aldrig! Så goda, milda och tappra herrar har världen aldrig sett förut!»

Rösten svek honom och bävade av fruktan.

»Hur kan ni tro att vi skulle tänka någonting illa om saporogerna! Vi har inte det minsta att skaffa med dem, som förpaktar kyrkorna i Ukrajna — vid Gud, inte det minsta! De är alls inga judar — djävulen vete vad de är — de är något slags pack som inte ens förtjänar att man spottar på dem! Mina kamrater kan intyga att det är så. Icke sant, Schloma? Eller du, Schmuhl?»

»Ja vid Gud, så är det!» svarade ur skocken Schloma och Schmuhl, där de stodo klädda i lumpor, båda så vita som kalk.

»Ännu aldrig har vi varit i något hemligt förstånd med fienden», fortsatte den långe juden, »och katoliker vill vi inte höra talas om, må djävulen ta dem! Men med saporogerna är vi som köttsliga bröder...»

»Vadförslag? Vi saporoger skulle vara era bröder!» ropade en ur hopen. »Tro inte det, fördömda judar! I Dnjepr med dem, vi skall dränka hela byket!»

Dessa ord gåvo signalen. Man grep judarna ochbörjade kasta dem i vattnet. Klagoskrin ljödo från alla håll, men de vilda saporogerna bara skrattade, då de sågo de strumpbeklädda och toffelskodda judebenen sprattla i luften.

Den olycklige talaren, som själv hade nedkallat svärdet över sitt huvud, blev redan gripen i kaftanen. Men med ett språng var han ute ur den, och i sin trånga skäckiga nattröja klamrade han sig fast kring Bulbas knän och bönföll med ynklig röst:

»Högädla, allernådigaste herre! Jag har också känt er broder, salig Dorosch. Han var en väldig krigare, en prydnad för hela ridderskapet. Jag gav honom åttahundra zekiner, när han måste köpa sig fri ur turkisk fångenskap...»

»Kände du min bror?» frågade Bulba.

»Ja vid Gud, det gjorde jag. Han var en högsint herre.»

»Och vad heter du?»

»Jankel.»

»Bra», sade Bulba. Därpå tänkte han efter ett ögonblick och vände sig till de kringstående kosackerna:

»Det blir alltid tid att hänga den här juden, om det befinnes nödvändigt, men för i dag kan ni överlämna honom åt mig.»

Med dessa ord förde honom Taras till sin lastvagn, bredvid vilken hans kosacker stodo.

»Seså, kryp under vagnen, ligg stilla där och rör inte en fena! Och ni, bröder, se efter att juden inte slipper ut.»Därpå begav han sig till torget, ty hela kosacklägret hade redan samlat sig där. Alla hade genast lämnat stranden och utrustningen av båtarna, ty nu förestod ett krigståg till lands och icke till sjöss, nu behövdes inga fartyg och kosackslupar, utan hästar och foror. Nu ville alla ut, både gamla och unga, och alla hade efter gemensam rådplägning mellan koschevojen och byhetmanerna fattat beslutet att tåga raka vägen mot Polen för att hämnas skymfen mot tron och kosackäran, för att plundra städerna, bränna byarna och sädesfälten och sprida sitt rykte vida över stäpperna.

Man rustade och beväpnade sig. Koschevojen hade vuxit en hel aln. Det var inte längre denna underdåniga tjänare av ett otyglat folks nycker: det var en självhärskare med obegränsad makt, det var en despot, som bara förmådde befalla. Alla de självsvåldiga, utsvävande krigarna stodo i strama rader, höllo huvudena vördnadsfullt

sänkta och vågade ej höja blicken en gång, när koschevojen utdelade sina befallningar. Han gjorde det sakta, utan att ropa och utan hast, med avmätta uppehåll som en gammal, grundligt erfaren kosack, som inte för första gången satte ett väl uttänkt företag i verket.

»Se noga efter att ingenting skäggar!» sade han. »Syna vagnar och hjulaxlar, pröva vapnen. Tag inte mycket kläder med: en skjorta per man och två par byxor, en kruka vetemjölsvälling och malen hirs — mera får ingen ha! Alla andra behövliga förråd finnsi trossen. Varje kosack tage med sig två hästar! Även skall tvåhundra par oxar föras med, de behövas vid vadställen och i sumpiga trakter. Framför allt, håll ordning, mina herrar! Jag vet att det bland eder finnes folk, som rids av den gudlösaste vinningslystnad — som är färdiga att genast riva sönder siden och dyrbara tyger till fottrasor åt sig. Drag för djävulen med slika fasoner, lasta inte på er allt möjligt kjoltyg och krimskrams, tag bara vapen om de är goda, dessutom dukater och silver, ty den sorten tar föga rum och är användbar vid alla tillfällen.

Och så skall jag säga er en sak på förhand, mina herrar. Om någon super sig full under fälttåget, kommer han att behandlas utan förbarmande: jag skall befalla att han bindes som en hund vid en trossvagn, likgiltigt vem han är, ja om han så vore den ärorikaste kosacken i hela hären; som en hund skall han bli skjuten på fläcken och utan begravning bli slängd till mat åt gamarna. Ty en fyllbult i fält är inte värd en kristlig begravning.

Ni som är unga, lyd i alla stycken de äldre! Om en kula eller ett sabelhugg skråmar skallen på er eller fläcker upp något annat ställe, så bry er inte stort om slikt strunt: blanda en laddning krut i ett glas brännvin, drick ut det i ett drag, och allt skall gå om, det kommer inte ens någon feber. Men på såret, om det inte är alltför stort, skall ni helt enkelt lägga jord, som ni först blandar till med spott i flata handen; då torkarsåret in. Och nu till verket, gossar, till verket! Men överila er inte, tag saken grundligt!»

Så talade koschevojen, och genast han slutade togo alla kosackerna itu med sina värv. Hela Sitsch nyktrade till, inte en drucken stod att upptäcka någonstädes, alldeles som det aldrig hade funnits en fyllbult bland kosackerna.

Somliga reparerade kärrhjulsbanden eller försågo lastvagnarna med nya axlar; andra lassade på fororna säckar med proviant eller hopar av vapen; andra åter förde fram hästar och oxar. Från alla håll hördes stampandet av springare, knallandet av gevär som sköto till måls, sabelrassel, oxars böl, gnället av vagnar som vändes, ivriga frågor och svar och gälla pådrivarrop — och snart svällde kosacklägret långt ut över fältet. Det blev lång väg att springa för den, som ville mäta denna taborFlyttbart läger. *Övers. anm.* från ena ändan till den andra.

I den lilla träkyrkan höll prästen gudstjänst och bestänkte alla med vigvatten, och alla kysste korset.

När lägret satte sig i rörelse och drog ut ur Sitsch, vände alla saporogerna sig om.

»Farväl, moder vår!» sade de med en mun. »Må Gud bevara dig från varje olycka!»

Då Taras Bulba for igenom förorten, såg han att hans jude Jankel redan hade hunnit slå upp något slags tält, under vilket han stod och sålde flintor,förladdningar, krut och andra förnödenheter för krig och fältliv, ja t. o. m. bullar och bröd.

»Vilken inpiskad jude!» tänkte Taras för sig själv. Han red fram till honom och sade:

»Hur vågar du sitta här, din galning? Vill du bli skjuten som en sparv?»

Till svar kom Jankel närmare honom, han gjorde med båda händerna en betydelsefull gest, som skulle tillkännage någonting hemlighetsfullt, och sade:

»Bara nådig herrn ville tiga med det och inte säga åt någon... Bland kosackfororna har också jag ett lass. Jag för allehanda nödvändighetsartiklar, och på vägen kommer jag att tillhandahålla kosackerna proviant av alla slag till så billigt pris, att aldrig en jude ännu har sålt så billigt. Ja vid Gud, det är sannerligen så, sannerligen.»

Taras Bulba häpnade över judenaturens flinkhet. Han ryckte på axlarna och red efter det bortdragande lägret.

V.

Snart var hela sydvästra Polen ett rov för skräck och fasa. Överallt flög ryktet kring: »Saporogerna komma, saporogerna komma!»

Varje liv som kunde det, tog till flykten. Alla bröto upp och skingrades — såsom man gjorde under denna vanskliga, ostadiga tid, då man varken byggde fästningar eller borgar, utan människan på första bästa plats reste sig en tillfällig halmhydda. Ty hon tänkte: det lönar sig inte att öda arbete och penningar på en stuga, som i alla fall blir jämnad med marken vid något tatariskt anlopp.

Allt blev en villervalla. En bytte oxarna och plogen mot häst och gevär och red bort att skriva in sig i rullorna; en annan sökte ett gömställe för sig och sin boskap och tog med sig allt som tagas kunde. Ibland syntes på vägarna även sådana, som mötte gästerna med vapen i hand, men de flesta togo på förhand till flykten. Alla visste hur svårt det var att ha att göra med denna vilda, dödsföraktande hord, som kalladessaporoghären och trots sin självsåldiga yttre oordning alltid visade en välberäknad organisation i striden.

De beridna kosackerna trängde långsamt framåt, utan att anstränga hästarna; fotfolket följde nyktert efter fororna, och hela lägret rörde sig blott nattetid. På dagarna rastade man, i någon mänskotom ödemark eller i skogarna, som det på den tiden ännu fanns tillräckligt av. Spanare och kunskapare sändes ut för att samla tidender och taga reda på var man befann sig och vad som var att göra. Så uppenbarade kosackerna sig ofta på orter, där man minst kunde vänta dem, och då fick allt levande säga farväl till livet. Byarna slukades av eld; nötboskap och hästar stuckos ned på stället, om man ej kunde släpa dem med efter hären.

Det kunde synas som om saporogerna mera grasserade än tänkte på fullföljandet av sitt fälttåg. Håren skulle resa sig vid uppräknandet av de barbariska ogärningar, som de begingo överallt var de tågade fram. Slaktade spenbarn, avskurna kvinnobröst, från fötterna till knäna flådda fångar, som sedan släpptes fria — med ett ord, kosackerna betalade med rundlig ränta sina gamla skulder.

När abboten i ett kloster hörde att de närmade sig, sände han två munkar för att säga dem, att de foro fram på otillbörligt vis, att mellan saporogerna och regeringen bestod fred, att de bröto sin plikt mot konungen och därjämte mot allt vad folkrätt hette.

»Säg biskopen i mitt och alla saporogers namn»,svarade koschevojen, »att han inte har något att frukta. Än så länge tuttar kosackerna bara på sina pipor och röker litet.»

Men snart famnades det majestätiska abbotsdömet av en enda härjande flamma, och de väldiga gotiska fönstren stirrade dystra genom det vaggande eldhavet. Flyende skaror av munkar, judar och kvinnor översvämmade med ens de städer, där man kunde hoppas något av garnison och befästningar.

Den försenade hjälp, som regeringen tidtals sände ut och vilken bestod av obetydliga styrkor, förmådde antingen ej finna dem eller tappade modet vid första sammanstötningen, vände ryggen till och rände tillbaka på sina snabba hästar. Det hände väl även att flera kungliga härförare, som varit segerrika i tidigare drabbningar, beslöto att förena sina styrkor och bjuda saporogerna spetsen.

Vid sådana tillfällen fingo våra två unga kosacker mer än annars pröva krafterna. De ryggade tillbaka för plundringar och rov, de kände sig skamsna inför vapenlösa motståndare, men de brunno av iver att utmärka sig framom de äldre, att mäta sig man mot man med de käcka och prålande polackerna, vilka stoltserade på sina fullblod med schabrak som fladdrade för vinden.

Det var lustiga lärospån. Rikligt byte hade de redan tagit av springarharnesk, dyrbara sablar och gevär. Under en enda månad hade de undergått en fullständigförvandling: fågelungarna hade fått fjädrar, ynglingarna mognat till män. Deras ansiktsdrag, som dittills visat en viss ungdomlig vekhet, blevo hotfulla och hårda.

För den gamle Taras var det en glädje att se, hur båda hans söner hörde till de främsta. Ostap tycktes vara klippt och skuren för krigarens kall, han hade redan i vaggan fått de rätta faddergåvorna för denna svåra vetenskap. Aldrig lät han överraska sig, aldrig tappade han huvudet; han utvecklade en kallblodighet, som var nästan onaturlig hos en tjugutvååring. I blinken hade han ställningen klar för sig och mätte farans hela vidd, lika snabb

var han att finna en utväg till räddning, men blott för att senare desto säkrare bli situationens herre. Redan började hans manövrer utmärkas av en prövad självtillit, och man måste vara blind för att ej i honom se den blivande fältherren. Hans kropp strålade av styrka, hans riddardygder hade redan fått något lejonaktigt storvulet över sig.

»Å, den gossen blir med tiden en duktig anförare», sade Taras. »Anagga, han kommer ännu att lyfta far sin på rak arm!»

Andreas var alldeles förhäxad av kulornas och sablarnas musik. Han visste icke av planmässig beräkning, han mätte ej på förhand varken fiendens eller sin egen styrka. För honom var kampen en rasande, berusande lek. Det var fest inom honom de ögonblick, då sansarna brunno av stridsyra, då allting skimrade och flimradeför ögonen, då huvuden flögo, då hästar med brak störtade till marken, men han själv som berusad ven fram genom kulvissel och svärdsblink, huggande omkring sig åt alla håll utan att märka mothuggen.

Mer än en gång förvånades fadern också över Andreas, då han såg hur denne bara för sin glödande hänförelses skull kastade sig in i vågspel, som varje klok och kallblodig man skulle ryggat tillbaka för, och blott med sin rasande blinda dumdristighet gjorde underverk, som slogo de stridserfarna med häpnad. Den gamle Taras förvånades och sade:

»Också den gossen är en duktig krigare — måtte bara fienden inte ta honom! Han är ingen Ostap, men en bra krigare, mycket bra.»

Det beslöts att hären skulle tåga raka vägen på staden Dubno, där det enligt hörsägen fanns gott om kronokassor och rika innevånare. Efter halvtannat dygn var vägen dit tillryggalagd, och saporogerna stodo utanför stadsportarna.

Innevånarna hade beslutat att försvara sig till sista blodsdroppen, de ville hellre falla på torg och gator framför sina trösklar än släppa fienden in i sina hus. En hög jordvall omgav staden; där den var lägre reste man stenmurar, byggde hus för batterier eller palissader av ekbjälkar.

Garnisonen var stark och ansvarsmedveten. Saporogerna gingo med hetta till storms mot utanverken, men möttes med skurar av skrot. Synbarligen ville ejheller stadens borgare förbli overksamma åskådare, de stodo samlade i stora skaror på vallen. Ur deras ögon lyste en förtvivlad motståndsanda. Även kvinnorna hade tagit itu med försvaret; stenar, krukor, tunnor med sjudande beck flögo ned över saporogerna — slutligen kommo där säckar med sand, som alldeles förblindade dem.

Att ha med fästningar att skaffa var icke i saporogernas smak; en planmässig intagning låg icke för dem. Koschevojen befallde därför reträtt och sade:

»Strunt i det, mina herrar och bröder, vi drar oss tillbaka. Men jag vill vara skapt som en förbannad tatar och inte som en kristen, om en enda av dem kommer ut ur staden! Låt dem alla hungra ihjäl där, de hundarna!»

Hären drog sig alltså tillbaka, inneslöt staden på alla håll och började av brist på annan sysselsättning ödelägga omgivningarna. Man antände närliggande byar och sädesupplag, man släppte ut hästhjordarna på de ännu av skäran orörda åkrarna, som just nu stodo bugnande av feta ax — frukten av ett osedvanligt gott år, vilket hade lovat lantmannen rik lön för mödan. Med fasa sågo stadsborna, hur alla deras uppehållsmedel förintades.

Emellertid hade saporogerna slagit en dubbel ring av vagnar kring staden, varefter de inrättade sig som hemma i Sitsch. De delade in sig i bylag, rökte sina snuggor, bytte erövrade vapen med varandra, hoppadebock, spelade udda och jämnt och blickade med mordiskt lugn mot staden. Om natten tändes eldar, i varje bylag stodo grötkockarna och rörde om i väldiga kopparkittlar, och vaktposter voro utställda vid de oavbrutet brinnande bålen.

Men småningom började saporogerna få nog av sysslolösheten och den fortsatta nykterheten, som inte gottgjordes av några vapenbragder. Koschevojen såg sig t. o. m. föranlåten att fördubbla brännvinsransonerna, vilket undantagsvis gick an i fält, när inga viktigare rörelser förestodo.

De unga, och särskilt Taras Bulbas söner, tyckte illa om detta tillstånd. Framför allt syntes Andreas gå och långledas.

»Du är ett brushuvud», sade Taras till honom. »Hav tålamod, kosack, så blir du hetman!Lillryskt ordspråk. *Övers. anm.* Den är ännu inte någon god krigare, som håller modet uppe bara när det gäller. Först den är det, som inte heller i sysslolösheten går och hänger läpp, utan uthärdar allt och aldrig släpper taget, vad där än må komma.»

Men en eldig yngling och en gammal man förstå varandra icke; de ha skilda naturer och se med olika ögon på samma sak. —

Under dessa dagar anlände Bulbas kosackuppbåd, anfört av Tovkatsch. Jämte honom kommo även två esauler, en skrivare och övriga befälspersoner;sammanlagt förde han över fyratusen kosacker. Bland dem funnos många frivilliga, som utan påbud hade stigit i sadeln, så snart de hört vad saken gällde.

Esaulerna överbragte till Bulbas söner deras gamla moders välsignelse och till envar av dem en liten helgonbild av cypressträ från Meschigorska klostret i Kijev. Båda bröderna hängde de heliga tingen kring sin hals och försjönko ofrivilligt i vemodiga tankar, då de mindes sin åldriga mor. Vad förebådade dem hennes välsignelse? Månne seger över fienden och sedan en festlig hemfärd till fädernebygden, ärekrönika och lastade med byte, lovsjungna till sena tider av banduraspelarna? Eller — eller...? Nej, framtiden är oss förborgad. Den står för människans öga som höstdimman över sjön: blinda flyga fåglarna omkring i den, flaxande upp och ned; de känna ej igen varandra, duvan icke höken, höken icke duvan, och ingen av dem vet hur långt han flyger från sin baneman...

Ostap hade redan gått till sin sysselsättning och sitt kvarter, men Andreas kände en underlig beklämning i sitt hjärta, han visste själv ej varför. Kosackerna hade längesedan slutat sin kvällsvard, aftonljuset hade slocknat, den härliga julinatten famnat rymden. Men han ville ej gå till sitt kvarter, tänkte ej på sömn; ofrivilligt försjönk han i betraktande av den bild, som utbredde sig framför honom.

På himlen darrade tallösa stjärnor med tunna och spröda strålar. Fältet var vida omkring betäckt avvagnar, lastade med allehanda förnödenheter och erövrad proviant, det dröp av tjära från deras underreden. Bredvid vagnarna, under dem och längre bort ifrån dem — överallt lågo saporoger utsträckta i gräset. De sovo i de mest måleriska ställningar: en med en säck, en annan med mössan, en tredje helt enkelt med grannens sida till huvudkudde.

Bredvid varje kosack låg hans sabel, hans flintlåsgevär och hans mässingsbeslagna snugga med järnkrass och elddon. De tunga oxarna hade somnat med benen vikta under sig, deras orörliga vitskimrande massor liknade på avstånd gråa klippblock, som slungats ut över fältet. Från alla håll steg krigsmaktens täta snarkningar ur gräset, och till svar ljöd ute från fältet hingstarnas ljudliga gnäggningar, där de vrenskades över sina tjudrade ben.

Samtidigt blandade sig något storslaget och hemskt i julinattens milda skönhet. Det var skenet från de nedbrända och ännu pyrande omgivningarna. På ett ställe stod flamman ännu majestätisk och slickade himlen; på ett annat fann hon plötsligt ny näring i någonting brännbart, fick fart av en vindstöt och ven upp mot själva stjärnorna, så att eldflarnen sjönko slocknande ned i fjärran rymder. Som en dyster kartusianermunk stod där ett halvförkolnat kloster och visade sitt svarta tungsinne vid varje uppflammande i närheten. Klosterträdgården brann som bäst, inhöljd i en tät rök. Man tyckte sig kunna höra hur träden kvedo där inne, ochnär flamman plötsligt sprutade ut ur röken, övergöt den de hugnande plommonklasarna med ett fosforskiftande violett sken eller förvandlade de gula päronen till gyllene dukater. Och mellan lövverket skymtade de svarta kropparna av någon olycklig jude eller munk, som hängde på en mur eller i en trädgren och fick sin eldbegängelse tillsammans med byggnaderna och trädgården. Högt ovan branden kretsade fåglar; de sågo ut som en skara av små svarta kors över denna flammande gravvård.

Den belägrade staden tycktes sova. Dess murar och tak, dess torn och tinnar tändes tyst av reflexer från de fjärran eldsvådorna.

Andreas gick utmed räckorna av sovande kosacker. Bålen, vid vilka skyltvakterna sutto, hotade varje ögonblick att slockna, och väktarna själva hade slumrat in, synbarligen efter en alltför grundlig medgift åt sin aptit. Han förvånades över en dylik sorglöshet. Det var väl att ingen farlig fiende fanns i närheten, tänkte han, och att det denna gång var föga att frukta.

Slutligen klev han upp i en vagn och lade sig raklång på rygg, med de hopknäppta händerna under nacken. Men han kunde inte somna; länge låg han där och stirrade upp i himlen. Den öppnade sig som ett väldigt fönster för hans öga; luften var klar och genomskinlig, vintergatans myriader stjärnor ringlade som en gördel över valvet, översvämmade av ljus. Stundtals sjönkAndreas i en lätt medvetslöshet, en tunn drömdimma lade sig över hans ögon och skymde himlen för ett ögonblick, men så förflyktigades den åter och klarheten bröt fram på nytt.

Med ens var det som en sällsam syn hade skymtat förbi honom, någonting liknande ett människoansikte. Han trodde först att det bara var en drömbild, som genast skulle skingras, och spärrade upp ögonen. Då såg han att ett utmärglat, förtorkat ansikte verkligen lutade sig över honom. De långa och kolsvarta hårtestarna, som oordnade hängde ned under den mörka och slarvigt knutna duken, de underligt glänsande ögonen och den mullgrå gengångarfärgen över de knotiga dragen kommo honom snarast att tro på en vålnad.

Han grep ofrivilligt efter sitt gevär och sade med en röst som stockade sig:

»Vem är du? Om du är en ond ande, så vik hädan! Om du är en levande människa, så kommer ditt skämt att stå dig dyrt — jag skjuter dig på fläcken.»

Till svar lade skepnaden ett finger till sina läppar och tycktes bönfalla om tystnad. Andreas lät geväret sjunka och betraktade närmare den sällsamma uppenbarelsen. Av det långa håret, halsen och det till hälften blottade bruna bröstet kunde han sluta att det var en kvinna. Men hon var från någon annan trakt. Hennes ansikte var mörkhyat och utmärglat; de breda kindknotorna sköto vassa ut över de infallna påsarna därunder, och de smala ögonspringorna drogo sigbågformiga uppåt. Jag längre han såg på henne, dess mera tyckte han sig finna någonting bekant i dessa drag. Slutligen måste han fråga:

»Säg, vem är du? Jag tycker mig ha sett dig någonstans.»

»Ja, för två år sedan i Kijev.»

»För två år sedan i Kijev», upprepade Andreas och försökte återkalla i minnet allt vad där blivit kvar från hans djäkneår. Han stirrade än en gång oavvänt på henne, så ropade han plötsligt med full röst:

»Du är tatarkvinnan! Vojvoddotterns tjänarinna...»

»Schsch!» viskade kvinnan och knäppte händerna med ett bönfallande uttryck. Hon skälvde i hela kroppen och såg sig samtidigt forskande omkring, om någon skulle vaknat av det höga ropet.

»Tala då, säg mig — hur har du kommit hit, och varför?» sade Andreas viskande, nästan andlöst, med en röst som svek honom av upprördhet. »Var är din nådiga fröken? Lever hon ännu?»

»Hon är där, i staden.»

»I staden!»

Det var nära att han åter skulle gett till ett rop, och han kände hur allt blodet plötsligt rusade till hjärtat:

»Varför är hon i staden?»

»Därför att min gamla herre själv är där. Sedan halvtannat år är han vojvod i Dubno.»

»Säg mig, hur har hon det, är hon gift...? Men så tala då, ditt vidunder...! Hur är det med henne...?»»Hon har på två dagar inte ätit någonting.»

»Vad?»

»Ingen i hela staden har längre en brödbit, alla äter bara jord numera.»

Andreas kände hur han stelnade.

»Min nådig fröken såg från vallen att du var bland saporogerna. Då sade hon till mig: 'Gå och säg riddaren, att om han minns mig, skall han komma hit. Men om han har glömt mig, bed honom då ge dig en bit bröd för min gamla mor. Jag kan inte se henne dö inför mina ögon. Hellre må jag först dö, sedan hon. Bed honom, fall till marken och tigg med armarna om hans knän; han har själv en gammal mor — bed att han för hennes skull ger dig litet bröd!'»

Många stridiga känslor kämpade i kosackens unga bröst.

»Men hur har du kunnat komma hit?»

»Genom den underjordiska gången.»

»Vad, finns det en underjordisk gång?»

»Ja.»

»Var då?»

»Bara du inte förråder det, riddare?»

»Nej, jag svär vid det heliga korset!»

»Man stiger ned för strandbrinken och går över bäcken, just på det vassbevuxna stället. Där är det.»

»Och gången leder in i själva staden?»

»Ja, rakt till stadsklostret.»

»Då skall vi genast dit! Skynda!»»Men för Kristi skull och Den heliga Guds Moder — en bit bröd!»

»Du skall få det. Dröj här vid vagnen, eller bättre — lägg dig på den; ingen kommer att se dig, alla sover. Jag är strax tillbaka.»

Han gick bort till livsmedelsfororna, som tillhörde hans kvarter. Hjärtat bultade i bröstet. Allt förgånget, allt vad han trodde att fältlivet och den bistra krigartiden längesedan begravt — allt flammade plötsligt upp inom honom och tog i sin tur livet av det närvarande. Som ur ett bottenlöst dunkelt havsdjup dök bilden av den stolta kvinnan upp för hans blick: åter lyste hennes bländande armar mot honom, hennes ögon, hennes skrattande mun, det tjocka kastanjebruna håret, som föll i lockar ned över hennes barm, och hela den spänstigt mjuka, harmoniskt danade jungfrugestalten. Nej, dessa syner hade icke slocknat i hans själ, de hade blott vikit tillbaka för att ge rum åt andra mäktiga känslor för en tid; men ofta, ofta hade de stört den unga kosackens djupa sömn, ofta hade han vaknat och legat sömnlös på sitt läger, utan att själv kunnat finna orsaken.

Nu bultade hans hjärta allt häftigare, där han gick, och hans unga knän skälvde av blotta tanken att han skulle återse henne.

Då han var framme vid fororna, hade han fullständigt glömt varför han kommit dit: han strök sig över pannan och försökte förgäves erinra sig vad han skullegöra. Då for han förfärad ihop — han mindes plötsligt, att hon höll på att dö av hunger.

Han rusade till ett lass, tog några stora svarta bröd och lade dem under armen. Men med detsamma slog honom tanken, att denna föda visserligen kunde duga åt en råbarkad saporog, men var alltför grov för hennes fina skapnad. Han erinrade sig samtidigt att koschevojen kvällen förut hade tillrättavisat grötkockarna för att de på en enda gång hade använt en sådan mängd bovetemjöl, att det borde ha räckt till rundliga tre mål. Övertygad om att finna tillräckligt med välling kvar i kittlarna, sökte han fram sin fars lilla fälthink och gick med den till kvarterskocken, som sov mellan två oerhörda hundraliters grytor, under vilka det ännu glödde i askan.

Till sin förvåning fann han att båda voro tomma. Det fordrades övermänskliga krafter att göra slut på allt detta, dess mer som hans kvarter ej var lika manstarkt som de övriga. Han smög sig omkring och tittade i de andra

kvarterens kittlar — överallt tomt. Ofrivilligt rann honom i hågen ett ordspråk: »Saporogerna äro som barn; finns det litet, så äta de upp det — finns det mycket, göra de sammalunda.»

Vad var att göra? Fanns det inte någonstädes på faderns lass en säck med vetebröd, som de hittat vid plundringen av bagarstugan i ett kloster?

Han sökte genast upp vagnen, men säcken var ej längre där. Ostap hade tagit den till huvudgärd, därhan låg på marken bredvid och snarkade så det genljöd över fältet. Andreas grep säcken med ena handen och ryckte undan den så häftigt, att Ostap slog huvudet i marken, varefter han yrvaken hoppade upp i sittande ställning och skrek för full hals, men med ögonen ännu slutna:

»Tag fast, tag fast den polska djäveln! Hugg tag i hästen hans, hugg tag!»

»Tig, eller slår jag ihjäl dig!» skrek Andreas förskräckt och höjde hotande säcken mot honom.

Men Ostap hade redan dessförinnan avslutat sitt andragande. Han lugnade sig, sjönk ned ånyo och började ge ifrån sig sådana snarkningar, att gräset vek sig runtomkring.

Andreas såg sig skyggt omkring åt alla sidor, för att taga reda på om någon bland kosackerna hade vaknat av oväsendet. Ett lurvigt huvud stack verkligen upp ur det närmaste kvarteret, men blott för att med virriga ögon titta sig kring ett tag och sedan sjunka ned igen.

Han väntade ännu ett par minuter, så återvände han med sin börda.

Tatarkvinnan låg orörlig, hon vågade knappast andas.

»Stig upp, vi skall gå!» sade han. »Alla sover, var inte rädd. Kan du bära åtminstone ett av de här bröden, om det blir för tungt för dig med dem alla?»

Därmed lyfte han säcken på ryggen. Då de passerade förbi ett lass, drog han ned därifrån ännu en andra säck med hirs, tog dessutom under armarna de brödhan velat låta tatarkvinnan bära, och sålunda lastad gick han litet böjd men utan fruktan genom de sovande saporograderna.

»Andreas!» sade den gamle Bulba, när han gick förbi fadern.

Det isade sig i hjärtat på honom; han stannade skälvande och fick sakta fram:

»Ja, vad vill du?»

»Du har ett kvinnfolk med dig! Vänta du, bara jag orkar opp härifrån — jag skall låta käppen dansa över ryggen din! Kvinnfolk för vill, minns det, Andreas!»

Med dessa ord stödde Bulba huvudet upp mot armbågen och betraktade oavvänt den beslöjade tatarkvinnan.

Andreas stod där mer död än levande. Han vågade ej se sin far i ansiktet. Men när han slutligen höjde ögonen och såg på honom, märkte han att den gamle Bulba redan sov, med huvudet lutat mot handflatan.

Han gjorde korstecknet. Skräcken försvann för honom än hastigare än den hade kommit. När han vände sig om och såg på tatarkvinnan, stod hon där alldeles inhöljd i sin duk, orörlig som en granitstod, och återskenet från en fjärran uppflammande brand belyste endast hennes ögon, vilka tycktes stela som på en död.

Han grep henne i armen, och båda skyndade bort, oupphörligt blickande tillbaka. Efter en stund stego de ned för en brant och befunno sig i en ihålighet imarken, nästan en avgrund — det var en uttorkad flodbädd. På dess botten ringlade sig lättjefullt en bäck, övervuxen med vass och fullströdd med tuvor.

Här nere voro de fullständigt osynliga från fältet med saporoglägret. Åtminstone såg ej Andreas, då han vände sig om, annat än en mer än manshög brantsluttande vägg; på krönet vaggade några stänglar av stäppblommor, och över dem hängde månen som en skära av gyllenrött guld. Ett lätt vinddrag, som listade sig ned från stäppen där uppe, tillkännagav att det ej var långt kvar till gryningen. Men ingenstädes hördes något avlägset hanegäll: varken i staden eller de härjade omgivningarna fanns det längre en enda tupp.

På en liten bjälke överskredo de bäcken och nådde motsatta stranden, vilken tycktes än högre än den föregående och reste sig som en verklig ravin emot dem. Uppenbarligen var detta ställe av naturen en stark punkt i befästningsgördeln runt staden; åtminstone var jordvallen här lägre, och ingen besättning blickade ned från den. Men i stället höjde sig längre bort den tjocka klostermuren. Den branta stranden var tätt bevuxen med starr, och på den smala släta remsan ned mot bäcken stod en manshög vass. Uppe på branten syntes resterna av ett staket, som en gång i tiden omgivit en trädgård; framför det klängde bredbladiga kardborrar, och bakom det trängdes molla, taggig slån och en solros, som stack huvudet fram över de andra.

Här drog tatarkvinnan skorna av och gick barfotavidare. Hon skörtade försiktigt upp sin klänning, ty stället var sankt och vattensjukt. De togo sig fram genom vassen och stannade framför en rishög. Då de röjt undan den, sågo de ned i ett slags underjordiskt valv, vars öppning icke var större än en bakugns.

Tatarkvinnan böjde nacken och steg först ned. Efter henne följde Andreas, han kröp ihop allt vad han förmådde för att få sina säckar med. Snart befunno sig båda i fullständigt mörker.

VI.

Andreas med sina brödsäckar hade all möda att följa efter tatarkvinnan i den kolmörka, trånga gången.

»Snart blir det ljusare», sade ledsagarinnan, »vi kommer till det ställe, där jag lämnade min lampa.»

Och verkligen, de svarta jordväggarna började småningom färgas av ett svagt sken. De nådde en liten öppen sal, som tycktes tjänstgöra som kapell; åtminstone stod där vid väggen ett smalt bord, format som ett altare, och ovanför det syntes en gammal, nästan alldeles urblekt katolsk madonnabild. En liten silverampel, som hängde framför madonnan, upplyste henne nätt och jämnt.

Tatarkvinnan böjde sig ned och tog upp från marken sin mässingslampa, kring vars höga smala fot hängde kedjor med ljussax, putsnål och släckare. Hon tände den vid altarampeln. Det blev nu ljusare, och de fortsatte båda, ömsom klart belysta av skenet, ömsom insvepta av den kolsvarta skuggan, alldeles som på en tavla av Gherardo dalle Notte. Det friska, av kraftoch hälsa blossande ynglingaansiktet bildade en skarp kontrast mot hans följeslagerskas bleka och utmärglade drag.

Gången blev något rymligare, så att Andreas kunde räta ut sig. Nyfiket betraktade han dessa underjordiska väggar som påminde om de kijevska gravvalven. Liksom där syntes fördjupningar i murarna, och här och var i dem skymtade kistor; på sina ställen lågo t. o. m. människoben, sönderfrätta av fukt och förvandlade till mjölhögar. Av allt att döma hade även här bott heliga eremiter, som gömt sig undan världens stormar och frestelser.

Fukten var på sina ställen ytterligt stark, stundom kvällde verkligt vatten fram under deras steg. Andreas nödgades ofta stanna för att låta sin ledsagerska hämta andan — tröttheten överväldigade henne oupphörligt. En liten bit bröd, som hon förtärde, orsakade henne endast smärtor, då hon blivit ovan vid varje föda, och hon stod ofta flera minuter utan att kunna röra sig.

Slutligen spärrades vägen av en liten järndörr.

»Gud vare lovad, vi är framme», sade tatarkvinnan med svag röst. Hon ville höja handen för att bulta på, men förmådde ej.

I hennes ställe bultade Andreas hårt på dörren. Det hördes ett ihåligt eko, som tillkännagav att där på andra sidan fanns ett stort tomrum. Sedan blev ljudet svagare, som om det förlorat sig under höga valv.Om ett par minuter skramlade en nyckelknippa, och det lät som om någon gått nedför en trappa. Slutligen öppnades dörren; de möttes av en munk, som stod på den smala trappan med nyckelknippan i den ena handen och ett ljus i den andra.

Andreas studsade ofrivilligt tillbaka vid anblicken av en bland dessa katolska munkar, vilka voro föremål för ett sådant hatfullt förakt från kosackernas sida och av dem behandlades ännu omänskligare än judarna.

Även munken tog ett steg tillbaka, när han såg en saporog framför sig, men han lugnades av ett ohörbart ord, som tatarkvinnan viskade till honom. Han reglade dörren bakom dem och lyste dem väg uppför trappan. De stodo under klosterkyrkans höga mörka valv.

Vid ett av altarna, på vilket brunno vaxljus i långa stakar, knäböjde en präst i stilla bön. På var sin sida om honom knäböjde två unga korgossar i violetta kåpor, med vita spetskragar över axlarna och med rökelsekar i händerna.

Prästen bönföll att ett under måtte ske: att staden måtte räddas och det sjunkande modet förbytas i tålamod, att denna hemsökelse måtte vika, som alstrade i deras hjärtan knot och klenmod och klagan över jordiska olyckor.

En skara kvinnor, som liknade skuggestalter, lågo på knä i kyrkan; de stödde sina kraftlösa huvuden mot stolsryggarna framför eller mot de mörka bönbänkarnas trä. Även några män knäböjde sorgset,lutande sig mot pelarna som buro upp sidoskeppen. De färgade rutorna i altarfönstret tände sig i morgonens rosensken och upplyste med ens den mörka kyrkan; över golvet sprutade strålar i alla regnbågens färger, från det djupaste himmelsblå till ljusaste guld. Hela altaret där borta i sin fördjupning badade plötsligt i ljus, och rökelsen svävade stilla i luften som en regnbågsskimrande sky.

Med häpna ögon såg Andreas ur sin skumma vrå på denna underbara förvandling, som det inbrytande morgonljuset åstadkom. Samtidigt fylldes hela kyrkan av orgelns majestätiska brus. Det växte och svällde ut allt väldigare, tills det liknade dånet av tunga åskor, men så övergick det plötsligt till en förtrollande himmelsk musik, vilken lyfte sig som spröda jungfrustämmor mot de höga valven. Sedan kom det åsklika dånet ånyo, varefter orgeln tystnade. Men ännu länge darrade ekot av de väldiga tonmassorna mellan valven, och Andreas stod där med halvöppen mun, slagen av häpnad över den majestätiska musiken.

Då kände han att någon drog i en flik av hans kaftan.

»Vi måste gå!» sade tatarkvinnan.

Utan att någon lade märke till dem gingo de genom kyrkan och stego ut på torget framför. Morgonrodnaden hade längesedan färgat hela himlen; allt förkunnade solens uppgång. Det kvadratformiga torget var alldeles tomt. Mitt på det stodo ännu en samling bord och stånd, som utvisade att här kanske för blott en vecka sedanhade försiggått handel med livsförnödenheter. Själva marken, som på den tiden icke visste av någon gatläggning, bestod helt enkelt av torkad fotsdjup smuts. Runt torget stodo små envåningshus av sten eller tegel, med träluckor för fönstren och med bjälklag och korsvirke ända upp till gavelåsen, såsom man då för tiden byggde sina hus, vilket ännu står att se i vissa trakter av Polen och Litauen. Alla kröntes av omåttligt höga tak, försedda med en mångfald av vindsgluggar och draghål.

På ena sidan torget, nära kyrkan, höjde sig över de övriga en byggnad i alldeles annan stil; förmodligen var det rådhuset eller någon annan regeringsbyggnad. Den hade två våningar, och däröver höjde sig ett väktartorn i dubbla avsatser; en stor urtavla var infälld i dess tak.

Platsen föreföll utdöd, men det oaktat tyckte sig Andreas höra ett svagt stönande. Då han såg sig närmare omkring, upptäckte han på andra sidan en grupp om ett par tre människor, vilka lågo nästan orörliga på marken. Han skärpte ögonen ytterligare för att se om de sovo eller voro döda, men i detta ögonblick stötte han med foten mot något, som han dittills icke lagt märke till. Det var ett kvinnfolk, synbarligen en judinna. Hon föreföll att vara ung ännu, fastän det ej stod att läsa i hennes förvridna, avtärda ansiktsdrag. På huvudet hade hon en röd silkesduk; dubbla rader av pärlor smyckade hennes örhängen, och under demringlade sig ett par skruvlockar ned över hennes infallna hals med de spända senorna.

Bredvid henne låg ett barn och kramade sig krampaktigt fast vid hennes sinade bröst, som den lille i omedvetet raseri spände naglarna i för att finna mjölk. Han varken skrek eller kved längre, och blott på rörelsen av hans mage, som sakta höjde och sänkte sig, kunde man märka att han ännu ej var död eller åtminstone som bäst höll på med de sista andedragen.

De veko av på en gata, men hejdades genast av en halvgalen människa. Han hade fått sikte på Andreas' dyrbara börda, störtade sig som en tiger över honom, klamrade sig fast vid säcken och skrek:

»Bröd! Bröd!»

Men hans krafter voro mindre än hans raseri. Andreas stötte till honom och han tumlade omkull på marken. Rörd av hans elände slängde kosacken ett stycke bröd till honom, som den svultne genast kastade sig över likt en galen hund, slet sönder och slukade det i ett ögonblick; men det hade en förödande verkan på hans vid föda ovana kropp — mitt på gatan uppgav han andan, gripen av en fruktansvärd kramp.

Nästan vid varje steg blevo de vittne till hungerns förfärliga härjningar. Det föreföll som om många ej uthärdade kvalen inomhus: de löpte ut på gatorna, alldeles som hade de fått för sig att det kunde regna någonting ätbart ned ur himlen. Vid porten till ett hus satt en gumma, och det var omöjligt att säga om hon sov,om hon var död eller om hon bara hade tappat all gemenskap med yttervärlden: så obevekligt stilla satt hon där med huvudet sjunket mot bröstet och varken hörde eller såg något vidare.

Från taket av ett annat hus dinglade i en snara en utdragen, förvriden kropp. Den olycklige hade ej kunnat bära hungerns kval till slutet, utan hellre velat påskynda sin ändalykt med ett självmord.

Vid anblicken av dylika hemska vittnesbörd om hungersnöden kunde Andreas ej låta bli att fråga tatarkvinnan:

»Ha de verkligen inte haft någonting kvar att uppehålla livet med? Då människan råkar i en sådan yttersta nöd, då finns det ingen annan råd än att taga till allt som man tidigare ratade; man måste livnära sig med de djur som lagen förbjuder, allting måste då duga till föda.»

»Allt är uppätet», svarade tatarkvinnan, »vartenda husdjur. Det finns inte en häst, inte en hund, inte ens en råtta kvar i hela staden. Hos oss höll man sig aldrig med några större förråd, allt fördes in från landsbygden.»

»Men hur kan ni ännu tänka på att försvara staden, fastän ni alla håller på att dö en sådan grym död.»

»Kanske skulle vojvoden redan ha gett sig, men i går morse sände oss en överste från Budschaki en falk med ett brev, att vi inte skulle uppge staden. Han lovade komma till undsättning med sina trupper, han måste bara invänta en annan fältherre för att förenasig med honom. Och nu väntar man dem varje minut... Men nu är vi framme.»

Redan på långt håll hade Andreas lagt märke till ett hus, som inte liknade de andra och tycktes byggt av någon italiensk arkitekt: det var uppfört av vackra smala tegel och i två våningar. Fönstren i nedre våningen voro inneslutna i höga, framskjutande karniser av granit; den övre våningen bestod av små rundbågar, vilka bildade ett galleri; mellan bågarna syntes ett galler med vapensköldar, och även husknutarna pryddes av sköldar.

En bred yttertrappa av polerade tegel ledde ned till torget. På vardera sidan av det nedersta trappsteget satt en skyltvakt, som i en målerisk ställning höll sin hillebard i ena handen, medan han stödde huvudet i den andra — de liknade mera bildstoder än levande människor. De sovo icke, men det oaktat tycktes de känslolösa för allt: de brydde sig icke ens om vem som gick uppför trappan.

Vid ingången möttes Andreas och tatarkvinnan av en dyrbart klädd och till tänderna beväpnad krigare, som höll en bönbok i handen. Han ville lyfta sina trötta ögon mot dem, men tatarkvinnan sade honom något ord, och han sänkte åter blicken mot bönbokens uppslagna sidor.

De trädde in i en tämligen stor sal, som tycktes användas till mottagningsrum eller förrum. Runt väggarna sutto hoppackade soldater, tjänare, jägare,munskänkar och övrigt tjänstfolk, som varje såväl militär som civil polsk magnat ansåg oundgängligt att hålla sig med till tecken på sin rang. I luften kändes os av nyss utbrunna ljus; två sådana brunno ännu i ett par oerhörda, nästan manshöga kandelabrar mitt i rummet, oaktat morgonen redan länge hade lyst in genom det breda gallerfönstret.

Andreas ville gå rakt fram mot en bred och vapenprydd, rikt skulpterad ekdörr, men tatarkvinnan drog honom i ärmen och visade på en liten dörr i sidoväggen. Genom denna kommo de in i en korridor och sedan i ett rum, som han uppmärksamt betraktade. Ljuset, som föll in mellan fönsterluckornas springor, belyste hallonröda

draperier, förgyllda karniser och en målning på väggen.

Här bad tatarkvinnan Andreas dröja och öppnade dörren till ett annat rum, ur vilket eldsken trängde ut. Han förnam viskningen av en svag stämma, som försatte allt inom honom i skälvning. Innan dörren slöts hade han hunnit skymta en slank kvinnogestalt med en tung fläta, som föll ned över hennes lyfta arm.

Tatarkvinnan återvände och bad honom stiga in.

Han visste icke hur han kom över tröskeln och hur dörren stängdes bakom honom. I rummet brunno tvenne ljus och en liten lampa framför helgonbilden; under denna stod på katolskt vis en hög bönpall med avsatser för knäböjning vid andakten.

Men hans ögon sökte något annat. Han vände sigmot den andra sidan och varseblev en kvinna, vilken tycktes ha förstenats mitt i en snabb rörelse. Det var som om hela hennes gestalt hade velat kasta sig in till honom, men plötsligt hejdat sig. Även han stod stel av häpnad framför henne. Detta var icke den han väntat att återfinna: det var icke hon, icke den han tidigare hade känt. Ingenting hos henne liknade den förra, men dubbelt underbar var hon nu. Då låg det ännu något oavslutat, ofulländat över henne; nu liknade hon ett konstverk, som dess skapare just givit det sista penseldraget. Den förra var en förtjusande skalkaktig flicka; detta var en skönhet, en kvinna i full blomning. En hel och djup känsla uttryckte hennes uppslagna ögon — icke brottstycken, icke antydningar därav, utan känslan själv. Ännu hade tårarna ej hunnit försvinna ur dessa ögon, utan gåvo dem en skimrande fuktighet, som rörde in i själen. Hennes barm, hennes hals och skuldror hade fått dessa mjuka linjer, som känneteckna den fullt utslagna skönheten; hennes hår som tidigare föll i lätta lockar över ansiktet, hade nu förvandlats till yppiga flätor, vilka dels voro uppfästa, dels flöto ned över armarna och ringlade sig i långa, härligt vågiga floder över hennes bröst.

Det var som varje drag hos henne hade förändrats. Förgäves ansträngde han sig att finna åtminstone en rest av allt det, som han burit i sitt minne — allt var förändrat. Hon var mycket blek, men denna blekhet fördystrade ingalunda hennes underbara skönhet —tvärtom, den förlänade henne någonting oemotståndligt och segerrikt.

Och Andreas kände sin själ fyllas av en andaktsfull fruktan, där han orörlig stod framför henne. Också hon tycktes överraskad vid anblicken av kosacken, som stod där i hela sin styrka och ungdomliga mannaskönhet, och vars lemmar även i denna förstening buro vittne om sin självsvåldiga, obundna smidighet. Med en klar fasthet lyste hans ögon, i en djärv båge krökte sig de sammetsmjuka brynen över dem, de solbrända kinderna blossade av vårlig eld, och lent glänste den unga svarta mustaschen.

»Nej, jag kan inte tacka dig som jag borde, storsinte krigare», sade hon, och silverklangen i hennes stämma darrade. »Bara Gud kan löna dig, inte en svag kvinna som jag...»

Hon sänkte ögonen. Som två härliga halvcirklar av snö föllo ögonlocken ned över dem, kantade med fransarnas långa strålar; hela hennes ljuvliga ansikte böjde sig, och en lättrodnad spred sig från kinderna uppåt.

Andreas förmådde ingenting svara. Han hade velat lätta hela sin själ, säga ut det lika eldigt som det brände därinne — men han förmådde ej. Någonting tystade hans läppar, någonting tog varje ljud av hans ord. Han kände att han, som blivit uppfostrad i seminariet och sedan fört ett krigiskt nomadliv, inte var i stånd att svara på sådana ord, och han fylldes av avsky för sin tölpiga kosacknatur.I detta ögonblick kom tatarkvinnan in. Hon hade redan hunnit skära det av Andreas skänkta brödet i små skivor; nu bar hon in det på ett guldfat och ställde det framför sin härskarinna.

Den vackra polskan såg först på sin tjänarinna, sedan på brödet — så vände hon ögonen mot Andreas, och mycket låg i de ögonen. Denna rörande tacksamma blick, som vittnade om hennes maktlöshet att säga ut de överväldigande känslorna, sade Andreas mer än alla ord skulle kunnat. Han blev med ens så lätt om hjärtat, allt tycktes lösa sig för honom. Hans känslor och själsrörelser, som dittills legat bundna av en osynlig hand, lyfte nu befriade på vingen; de ville redan utgjuta sig i en hejdlös ordström, då plötsligt den vackra flickan vände sig till sin tjänarinna och frågade oroligt:

»Men mor? Har du fört bröd till mor?»

»Hon sover.»

»Och till far?»

»Ja. Han sade att han själv skall komma för att tacka.»

Hon tog ett stycke bröd och förde det till sin mun. Med outsäglig glädje såg Andreas hur hon bröt det med sina glänsande fingrar och började äta. Då mindes han plötsligt den hungergalne, som hade dött för hans ögon, så snart han svalt en bit bröd. Han bleknade, grep henne i armen och ropade:

»Nej, ät inte mera nu! Du har så länge varit utan bröd, det kan förgifta dig.»

Hon sänkte genast handen, lade brödet tillbaka påfatet och såg honom i ögonen som ett undergivet barn. Blott ordet kunde uttrycka... men nej, varken mejseln, penseln eller det allsmäktiga ordet förmår uttrycka vad som kan gömmas i en kvinnoblick, lika litet som känslorna hos den, vilken omslutes av den blicken.

»Min drottning!» ropade Andreas med överfullt bröst, »vad vill du av mig? Befall vad som helst, jag skall lyda! Bed mig göra det omöjligaste som finns i världen — jag skall ila att göra det! Säg mig något som det ännu ej stått i mänskomakt att uträtta — jag skall göra det eller dö! Ja, jag svär vid det heliga korset att gå i döden för dig, det är en vällust att dö för dig, en outsäglig vällust! Jag har tre lantgårdar, hälften av fars boskap tillhör mig, allt vad min mor hade i hemgift och allt vad hon har stuckit undan för far — allt är mitt. Ingen av våra kosacker har sådana vapen som jag; bara för fästet på min sabel skulle man ge mig sin bästa hästhjord och tretusen får. Och från allt detta avstår jag — jag kastar bort det, bränner upp det, dränker det — om du bara säger mig ett ord, om du bara ger mig ett tecken med din fina mörka ögonfrans! Men kanske är allt jag säger bara dumt prat, som inte passar här. Jag vet att det är omöjligt för mig, som tillbragt livet i seminariet och i Sitsch, att tala som det brukas bland konungar och furstar och de ädlaste i hela ridderskapet. Jag ser för väl att du är en annan Guds skapelse än alla vi andra, du står så långt framomövriga bojarfruar och döttrar. Vi är inte förtjänta att vara dina slavar en gång, bara himlens änglar är värdiga tjänare åt dig.»

Med växande förundran och förvandlad till idel öra hörde vojvodens dotter detta frimodigt innerliga tal, vilket som en spegel återgav kosackens unga och kraftöversvallande själ. Och vart och ett av de okonstlade orden sades med en röst, som kom direkt från hjärtats botten och bräddade dem med styrka.

Hon böjde sitt sköna ansikte framåt, kastade långt tillbaka de ostyriga hårmassorna, öppnade läpparna och såg på honom länge så. Hon ville säga något, men hejdade sig plötsligt vid tanken på att denna krigare leddes av andra mål, att hans far, hans bröder och fosterland stodo som fruktansvärda hämnare bakom honom, att saporogernas vilda horder höllo staden innesluten och hade dömt dem alla till en kvalfull död...

Hennes ögon fylldes plötsligt med tårar. Hastigt tog hon fram en silkesbroderad näsduk och tryckte den till ansiktet — den blev på ett ögonblick alldeles våt. Så satt hon länge med det vackra huvudet bakåtböjt, bitande sig i underläppen med de pärlvita tänderna — som hon med ens kände bettet av en giftig reptil — och utan att taga näsduken från ansiktet, för att han ej skulle se hennes tillintetgörande smärta.

»Säg mig ett enda ord bara!» bad Andreas och fattade hennes sidenmjuka hand.

Det yrde som gnistor genom hans ådror vid dennaberöring, och han tryckte hårt hennes hand, som vilade känslolös i hans.

Men hon satt där orörlig och tyst, utan att taga näsduken från sitt ansikte.

»Varför är du så bedrövad? Säg mig då, varför är du så bedrövad?»

Hon kastade bort näsduken, strök hårslingorna åt sidan från ögonen och utgöt sig i klagan. Sakta, helt sakta kommo hennes ord, som när vinden en vacker kväll vaknar upp och plötsligt ilar genom den täta vassen vid en flodstrand: det susar, det viskar, och slutligen stiga där sorgset spröda toner, och vandraren stannar och lyssnar med en oförklarlig beklämning; han aktar varken på den slocknande aftonen eller de glada visorna från

arbetsfolket, som återvänder från sysslor på fälten; han hör ej skramlet av en rullande vagn i fjärran.

»Är jag inte evigt beklagansvärd? Är inte den mor olycklig, som har fött mig till världen? Har inte ett bittert öde fallit på min lott? Mitt öde — är du inte grymt som en bödel mot mig? Allting lade du för mina fötter: de bästa ädlingarna i hela Polen, de rikaste herrarna, grevar och utländska baroner, blomman av allt vårt riddarskap. Alla böjde knä för mig, alla skulle räknat som den största lycka att vinna min kärlek. Jag hade bara behövt räcka ut handen, och den skönaste, ädlaste, älskvärdaste och förnämsta till börden hade blivit min make. Men av ingen bland dem lät dumitt hjärta fängslas, du mitt grymma öde; mitt fosterlands bästa kämpar dömdes det att försmå, för att skänkas åt en främling, en fiende till oss. Varför, o heliga Guds moder, för vilka synder, för vilka svåra förbrytelser förföljer du mig så obönhörligt och skoningslöst? I överflöd och lyx runno mina dagar. De utsöktaste rätter, de ljuvligaste viner voro min vardagskost. Och varför allt detta? Kanske för att jag till sist skulle dö en grymmare död än den fattigaste i hela kungariket? Och icke nog med att jag är dömd till ett så hårt öde, icke nog med att jag före mitt eget slut måste se min far och mor duka under för outhärdliga kval — de som jag tusen gånger gåve mitt liv för. Icke nog med allt detta! Jag måste ännu före min död uppleva en kärlek, som jag aldrig känt förut, och höra aldrig anade ord. Jag måste återse honom och låta mitt hjärta slitas i stycken av hans ord, för att min bittra lott skulle bli än bittrare, för att jag skulle känna mitt unga liv än beklagansvärdare, för att döden skulle synas mig än hemskare och jag i det sista skulle förebrå dig än mer, du mitt grymma öde, och — förlåt mig min dödssynd! — även dig, du helga Guds Moder!»

En oändlig hopplöshet stod skriven i hennes ansikte, när hon tystnade. Varje drag däri talade om gnagande smärta; den sänkta pannan, de nedslagna ögonen och tårarna, som långsamt torkade ut på de stilla glödande kinderna — allt tycktes säga: »I detta ansikte bor ej ett spår av lycka.»»Det är omöjligt», sade Andreas, »det får aldrig i världen ske att den bästa och skönaste bland kvinnor skulle drabbas av ett så bittert öde, då hon är född för att allt vad högt och ädelt som finnes på jorden skall böja knä för henne som för ett helgon. Nej, du får inte dö! Du får inte, jag svär vid mitt liv och allt vad jag har dyrast — du får inte dö! Men om ingenting hjälper — om varken mannakraft eller böner kunna avvända det onda ödet — då skola vi dö gemensamt, jag skall dö före dig, vid dina vackra knän, och först mitt kalla stoft skall man kunna skilja från dig.»

»Du bedrager både dig själv och mig, riddare», svarade hon och skakade sakta på sitt vackra huvud. »Jag vet det till min stora sorg, jag vet det alltför väl, att du inte kan älska mig. Jag vet vad plikten bjuder dig: din fader, dina kamrater och ditt fosterland kalla dig, och vi — vi äro dina fiender.»

Andreas ruskade häftigt på huvudet och rätade ut sig så rak som en strandpoppel.

»Vad bryr jag mig om fader, kamrater och fosterland? Om det gäller den saken, så hör på: jag har ingenting av allt det där! Ingenting, ingenting!» upprepade han med samma röst och med den handrörelse, som hos den styvsinta kosacken uttrycker att han fattat ett beslut, oerhört och outförbart för varje annan. — »Vern har sagt att Ukrajna är mitt fosterland? Vem har gett mig det till fosterland? Vårt fosterland är det, som vår själ söker och som är oss dyrare än allt annat. Mitt106

fosterland är du! Du är mitt enda fosterland! Och det landet bär jag i mitt hjärta, jag bär det där i all min tid, och jag vill se den kosack som river ut det därifrån! Och allt i världen är jag färdig att sälja, att skänka bort, att trampa sönder för ett sådant fosterland!»

Ett ögonblick stod hon stel som en vacker staty och såg honom in i ögonen. Så snyftade hon till, och med den hängivelsens häftighet, som blott finnes hos stora och avsiktslösa kvinnosjälar, skapade för starka känslor, kastade hon sig till hans hals, slog de härliga snövita armarna om den och brast i gråt.

Då ljödo från gatan förvirrade rop, mängda med hornstötar och dånet av pukor. Men han hörde det icke; han förnam blott hur två ljuvliga läppar smekte hans kinder med sin varma andedräkt, hur hennes tårar strömmade mot hans ansikte och hennes nedfallna hår svepte som ett dunkelt och doftande silke kring hela hans huvud.

I detta ögonblick rusade tatarkvinnan in med ett glädjerop.

»Räddade, räddade!» skrek hon alldeles utom sig. »De våra har trängt in i staden, de förde med sig bröd, hirs,

mjöl och fångna saporoger!»

Men ingendera av dem hörde, vilka »de våra» som trängt in i staden, vad de fört med sig och vilka saporoger de tagit till fånga. Yr av en överjordisk lycka kysste Andreas de ljuvliga läppar, som vilade vid hans kind, och de läpparna dröjde icke med att svara. De107

återgäldade med samma mynt, och i denna ömsesidigt skänkta kyss låg all den salighet, som människan blott en enda gång i livet kan känna.

Och kosacken var förlorad — förlorad för kosackernas hela fria brödraskap! Aldrig skulle han återse Sitsch, aldrig sina fädernegårdar och Guds kyrka. Aldrig skulle Ukrajna återfå den tappraste av sina söner, som dragit ut för att värna sitt land. Den gamle Taras skall slita en test ur sin gråa hårtofs och förbanna den stund, då han till sin egen vanära avlade en sådan son. VII.

I saporoglägret rådde larm och uppståndelse. I början visste ingen klart besked om det skedda: hur trupper kunnat tränga in i staden. Men senare kom det i dagen att hela Perejaslavs avdelning, som legat i ställning framför en av stadens sidoportar, hade varit medvetslöst drucken; det var sålunda intet under att hälften blivit nedgjord och andra hälften tillfångatagen, innan någon av dem hunnit göra klart för sig vad det var fråga om.

De angränsande kosacklagen hade blivit väckta av bullret^ men innan de hunnit gripa till vapen, hade den kungliga hären redan trängt in genom porten, och eftertruppen mötte med häftig eld de sömndruckna och halvt tillnyktrade saporogerna, som stormade an i oordnade hopar.

Koschevojen gav befallning att hela hären skulle samlas, och när alla stodo där i en krets, tigande och med mössorna i handen, talade han sålunda:

»Nu vet ni alltså, herrar och bröder, vad som hände109

senaste natt; där fick ni se vad ruset ställde till! Vilken skymf har inte fienden tillfogat oss! Det tycks vara så beställt med er, att ger man er bara dubbla ransoner, så är ni genast färdiga att supa er så svinfulla, att fienden till Kristi stridsmän inte bara kan draga byxorna av er, men också spotta er mitt i synen utan att ni märker någonting.»

Kosackerna stodo där alla lika skuldmedvetna och med sänkta huvuden. Endast Kukubenko, avdelningen Njesamajkovs hetman, gav svar på tal:

»Håll upp, farlille», sade han. »Fastän det inte är enligt lagen att invända någonting, när koschevojen talar framför sin samlade här, så måste man ändå få säga till, ifall saken förhåller sig annorlunda. Dina beskyllningar mot vår kristna krigarskara var inte alldeles rättvisa. Kosackerna skulle varit skyldiga och förtjänat döden, om de hade supit sig fulla under ett fälttåg, ett krig eller något svårt och viktigt värv; men här satt vi sysslolösa, här gick vi och slog dank utanför staden. Det var varken stora fastan nu eller någon annan kristlig återhållsamhetstid — hur skulle mänskan då inte supa sig full i sysslolösheten? Någon synd är den saken inte. Men vi skall hellre lära dem, vad det vill säga att falla över värnlöst folk. Det är inte första gången vi lär dem veta hut, men nu skall vi tyga till dem så grundligt, att de inte kommer hem med strump-hälarna i behåll.»

Hetmanens tal föll kosackerna i smaken. De höjde110

sina djupt nedsjunkna huvuden, och många mumlade med en gillande nick: »Sant sade Kukubenko!»

Och Taras Bulba,som stod nära koschevojen,frågade: »Nå, koschevoj, man tycks mena att Kukubenko hade rätt. Vad svarar du på det?»

»Vad jag svarar ? Jag svarar: Säll den fader, som har en sådan son! Det behövs föga visdom för att klandra, men visdom tarvas till ett ord, som inte hånar den mänskliga uselheten, utan uppmuntrar, tänder modet i människan, såsom sporrarna och den friska drycken kvicker liv i hästen. Jag ville senare själv tala tröst till eder, men Kukubenko hann före mig.»

»Bra talat också av koschevojen!» hördes det från saporogernas rader. »Ett sanningens ord!» upprepade andra.

Och även de äldsta, som stodo där i en ring som ruggiga grå duvor, nickade med huvudet, rörde på sina askfärgade mustascher och sade sakta: »Ja, bra talat!»

»Hör hit, mina herrar», fortsatte koschevojen. »Att taga en fästning, ätt klättra över murar och gräva sig under dem som de utländska tyska mästarna — måtte fan ta dem! — det är inte ett anständigt göra för kosacker. Men av allt att döma hade fienden inga större förråd, då han trängde in i staden; han förde inte många foror med sig. Befolkningen där är utsvulten, det betyder att man kommer att äta upp alltsammans i ett nafs. Också hästarna behöver ju hö... men jag vet111

inte om något av deras helgon tar till högaffeln och kastar ner åt dem ur himlen sin... nej, den saken vet bara Gud; deras präster duger inte till annat än att prata. Alltnog, av ett eller annat skäl kommer de att få ge sig ut ur staden. Dela er därför i tre avdelningar och ställ upp er på vägarna utanför de tre portarna. Framför huvudporten fem kosacklag, och framför de båda andra portarna tre vid vardera. Djadkov och Korsun med sina lag gå i bakhåll! Överste Taras med sitt uppbåd likaledes! Tytarjevs och Timoschevs lag står i reserv på högra flygeln av proviantvagnarna.

Stejrbinov och Steblikov på vänstra flygeln! Men välj ut ur lederna våra käftslängdaste ungtuppar för att reta fienden! Polacken är enfaldig till naturen: han tål inga skällord, och om lyckan är god rusar de redan i dag allesammans ut genom portarna. Varje hetman håller mönstring med sitt lag! Om det finns luckor i lederna, fyller han ut med resterna av den Perejaslavska avdelningen. Alltså: ny mönstring! Och åt varje kosack ett bröd och ett glas brännvin, att han må nyktra till! Visserligen lär ni ännu vara mätta efter gårdagen; ni smorde ju i er så ohyggligt, att det förvånar mig att ingen sprack under natten. Och sedan ännu en föreskrift: om någon judekrögare säljer en enda droppe brännvin åt en kosack, så låter jag spika ett svinöra mitt i pannan på honom, den hunden, och hänger honom med benen uppåt! Men nu till verket, kära bröder! Till verket!»112

Sålunda befallde koschevojen, och alla bugade ned till bältet för honom och gingo med mössorna fortfarande i handen till sina foror och kvarter, och först när de hunnit ett gott stycke, satte de mössan på.

Alla började utrusta sig: de prövade sablar och huggvärjor, de hällde krut ur säckarna i sina horn, de körde vagnarna åt sidan och valde ut hästar.

Taras grundade förgäves på en fråga, där han återvände till sitt uppbåd: vart hade Andreas tagit vägen ? Hade han blivit tagen med de andra sovande? Men nej, Andreas var inte den som levande gav sig fången. Bland de stupade kosackerna fanns han ej heller.

Grubblande gick Taras framför sina trupper; han hörde ej att någon redan upprepade gånger hade nämnt honom vid namn.

»Vem vill mig något ?» frågade han slutligen och for upp ur sina tankar.

Framför honom stod juden Jankel.

»Herr överste, herr överste!» sade juden med hastig och osäker röst, som han haft någonting viktigt att meddela. »Jag har varit i staden, herr överste!»

Taras såg med stora ögon på juden:

»Vilken djävul har fört dig dit?»

»Jag skall genast berätta det», sade Jankel. »Då jag i morse vid gryningen hörde larmet och kosackerna började skjuta, tog jag genast min kaftan och sprang dit allt vad jag orkade, utan att jag hann draga den på mig — först på vägen fick jag armarna in i den,113

för jag ville strax få reda på vad det var för buller och varför kosackerna började skjuta så tidigt. Jag sprang och kom till stadsporten just i det ögonblick, då den sista truppen tågade in genom den. Jag ser mig omkring — i spetsen ser jag herr fanjunkare Galjando-vitsch. Han är bekant med mig: sedan tre år tillbaka är han skyldig mig hundra dukater. Jag tränger mig efter honom, som ville jag få tillbaka mina penningar, och på det viset kom jag

in i staden.»

»Hur i all världen ?» sade Bulba. »Du kom in i staden, fast du till på köpet försökte kräva honom på skulden? Varför lät han inte hänga dig på stället som en hund?»

»Jojo, han tänkte vid gud hänga mig», svarade juden. »Hans knektar grep mig och hade redan lagt snaran öm halsen på mig. Men jag bad deras herre om nåd och sade att det fick anstå med skulden hur länge han behagade, jag lovade också låna honom mera pengar, om han bara ville hjälpa mig att söka ut mina fordringar av de andra riddarna. För herr fanjunkaren har inte en dukat i fickan — herr översten kan tro mig. Fast han äger både gårdar och gods och fyra slott och stäppjord ända bort till Schklov, så har han som sagt inte en styver i fickan, precis som en kosack. Och om inte judarna i Breslau hade rustat ut honom, så skulle han inte ens kunnat draga ut i kriget den här gången. Därför har han inte heller kunnat vara med i sejmen* ...»

* Polska riksdagen. 8 Taras Bulba

övers, anm.114

»Och vad gjorde du i staden? Såg du de våra?»

»Javisst! Av de våra finns det flera där: Itska, Ra-hum, Samuel, Hajvalok, den judiska förpaktaren...»

»Åt helvete med de hundarna!» skrek Taras rasande. »Tänker du rada upp för mig hela din juderas! Jag frågar efter våra saporoger.»

»Våra saporoger har jag inte sett. Ingen annan än herr Andreas.»

»Såg du Andreas?» utbrast Bulba. »Vad säger du? Var såg du honom — i en fängelsehåla? i graven? Förnedrad? bunden? eller hur?»

»Vem skulle våga binda herr Andreas? En sådan förnäm riddare som han är nu... Storeguut, jag höll på att inte känna igen honom? Benskenor av guld, och armskenor av guld, och bröstspegel av guld, och mössan av guld, och på bältet guld — överallt guld, alltsammans guld. Precis som när solen skiner om våren, och tusende små söta fåglar kvittrar och drillar och gräset doftar, precis så lyste han av guld. Och sin allra bästa häst har vojvoden gett honom till på köpet; bara hästen kostar tvåhundra dukater.»

Bulba stod som förstenad.

»Varför har han då dragit på sig en främmande rustning ?»

»Därför att den var finare, naturligtvis. Och själv rider han omkring, och andra rider omkring med honom, och han undervisar, och andra undervisar honom — precis som den allerstormäktigäste polska herre.»115

»Vem har tvingat honom till det?»

»Jag säger ju inte att någon har tvingat honom. Vet då inte nådig herrn, att han av fri vilja har övergått till dem?»

»Vem har övergått?»

»Herr Andreas förstås.»

»Till vem har han övergått?»

»Till dem där på andra sidan. Han är redan med hull och hår en av dem.»

»Du ljuger, din svinhund!»

»Hur skulle jag kunna ljuga? Är jag då ett sådant dumhuvud, att jag skulle hitta på det orådet, fast det gäller min egen nacke? Som jag inte visste, att en jude blir hängd som en hund, ifall han ljuger inför sin herre?»

»Du vill alltså påstå att han har sålt både tro och fädernesland ?»

»Jag säger ju inte att han sålt någonting. Jag sade bara att han har övergått.»

»Det ljuger du, sakramentskade jude! Något sådant har ännu aldrig hänt på kristen jord! Du misstar dig, din

hund!»

»Måtte gräs växa över min egen tröskel, om jag är det! Måtte vem som vill det spotta på min faders grav, och på min moders också, och min svärfars och svärmors, och på min morfars också, om jag ljuger! Om nådig herrn vill, kan jag också säga varför han övergick till dem.»116

»Varför?»

»Vojvoden har en dotter, som är så vacker, heliga gud så vacker hon är...»

Här bemödade sig juden av all förmåga att spegla hennes skönhet i sitt eget ansikte: han bredde ut armarna, blundade med ögonen och drog den spetsade munnen på sned, som om han smakat på något sött.

»Nå, vad blir det?»

»Jo, det var för hennes skull han har gjort det alltihop och övergått. Om en man blir förälskad, då går det med honom ackurat som med en skosula, när man har blött den i vatten — du kan ta den och böja den hur du behagar.»

Bulba försjönk i djupt begrundande. Han visste att en svag kvinnas makt kan vara stor, att mången stark man har dukat under för den övermakten och att Andreas' natur var vek i detta avseende. Länge stod han där orörlig på samma fläck, som hade han varit nedgrävd med fötterna i marken.

»Hör på, nådig herre, jag skall berätta alltsammans», sade juden. »Då jag hörde bullret och såg att man ryckte in genom stadsporten, så tog jag för säkerhets skull ett band pärlor med mig, för därborta i staden finns det många sköna kvinnor och ädla fruar; och finns det bara sköna kvinnor och ädla fruar, sade jag till mig själv, så kommer de nog att köpa mina pärlor, också fast de inte ha någonting att äta. Och genast som fanjunkarens knektar hade släppt mig fri, sprang jag till117

vojvodens hus för att sälja pärlor. Där fick jag veta allting av en tatarisk tjänarinna, som jag frågade ut. Det blir bröllop genast som saporogerna är fördrivna, sade hon. Herr Andreas har lovat fördriva saporogerna.»

»Och du slog inte ihjäl honom på fläcken, det förbannade skarnet!» skrek Bulba.

»Varför skulle jag slagit ihjäl honom? Han har ju övergått av egen fri vilja. Det är väl inte orätt gjort av en människa? Han har ju bara flyttat över dit, där han tyckte det var bättre.»

»Och du har sett honom med egna ögon?»

'Ja vid Gud, med egna ögon! En sådan ståtlig krigare! Skönare än alla andra. Give Gud honom hälsa och framgång! Han kände strax igen mig, och då jag gick fram till honom, så sade han genast...»

»Vad sade han?»

»Han sade ... d. v. s. först gjorde han ett tecken med fingret, och sedan sade han: 'Jankel !' — 'Herr Andreas!' svarade jag. — 'Jankel, säg min far, säg min bror, säg kosackerna och saporogerna, säg dem alla, att min far inte längre är min far, min bror inte min bror, mina kamrater inte längre mina kamrater, och att jag kommer att slåss med dem alla, med allihop skall jag slåss!»

»Du ljuger, din djävla Judas!» skrek Taras utom sig. »Du ljuger, din hund! Du har korsfäst Kristus, guds-fördömda mänska! Jag slår ihjäl dig, din satan! Packa dig härifrån — annars är du dödens på ögonblicket!»

Därmed drog Taras sin sabel.118

Den förskräckta juden löpte hals över huvud sina färde, så mycket de smala torra benen förmådde bära. Länge sprang han mellan kosackkvarteren, utan att se sig om, och därpå rände han ännu ett gott stycke ut på öppna fältet, fastän Taras icke alls förföljde honom. Den gamle fadern hade nämligen insett, att det var onödigt att uttömma sin vrede på första bästa slyngel.

Nu erinrade han sig också att han senaste natt hade sett Andreas gå genom lägret med någon kvinna. Han sänkte

sitt gråa huvud, men trots allt ville han icke tro att ett så skändligt dåd kunnat hända och att hans egen son hade sålt sin själ och sin tro.

Slutligen förde han sitt uppbåd till det överenskomna bakhållet och gömde trupperna bakom en skog, som var den enda kosackerna ej hade bränt ned.

Både beridna saporoger och fotfolk strömmade utmed vägarna mot de tre stadsportarna. Det ena efter det andra ryckte lagen an: Umansk, Popovitschev, Kan j ev, Steblikov, Njesamajkov, Gurgusiv, Ty tar j ev, Timoschev. Endast det Perejaslavska laget fattades. Dess kosacker hade föregående afton tagit livet för glatt och fått sin lön. En del hade vaknat bundna i fiendehand, en del hade inte vaknat alls, utan mitt i sömnen rest ned i mörkan mull, och själva hetman Hlib hade hittat sig utan byxor och röck i det polska lägret.

Från staden iakttog man kosackernas rörelser. Alla119

innevånarna skyndade till vallarna, och en livlig tavla växte upp för saporogernas syn. På krönet av muren stodo de polska riddarna, den ena ståtligare än den andra. Deras kopparhjälmar blänkte som solen, prydda med svanvita fjädrar. Andra buro lätta små mössor, rosenröda och himmelsblå, med kullarna intryckta över ena örat, och kappor med vida ärmar, guldbrode-rade eller smyckade med snörmakerier. Deras sablar och gevär glänste av rikaste sirater, för vilka de brukade betala höga pris, och mångahanda andra prydnader buro de på sig.

I främsta ledet stoltserade översten från Budschaki i en röd, guldbrämad mössa. Han var en man av mycken vikt, längre och tjockare än alla andra, och hans rymliga dyrbara kappa förmådde knappast omfatta honom. På andra sidan, nära sidoporten, stod en annan överste: en liten, alldeles skinntorr man. Men hans skarpa små ögon spelade i huvudet under de yviga ögonbrynen, och han svängde sig livligt åt alla håll, utdelande befallningar och flinkt pekande med sin tärda hand. Det syntes att han kunde sitt krigaryrke, oaktat den oansenliga kroppen.

Icke långt från honom stod fanjunkaren, en övermåttan lång herre med vilda mustascher. Hans ansikte tycktes icke lida någon brist på kulör: denne herre var en stor vän av jästa drycker och glada lag. Och bakom honom skymtade en hel hop av den polska lågadeln, somliga beväpnade förmedelst egna dukater, somliga120

på kronans bekostnad, och andra åter med judarnas hjälp, sedan de förpantat rubb och stubb av vad de kunnat gräva fram ur sina fäderneärvda slott. Där fanns även en mängd av dessa yrkessnyltgäster, som senatorerna brukade taga med sig till middagar för att ståta med ett stort följe, och vilka stulo silverbägare från bord och ur skänkar, varpå de dagen efter den lysande uppvisningen åter satte sig på kuskbocken och körde för någon hög herre. Kort sagt, där fanns folk av alla sorter. En annan gång skulle de ej ha råd till så mycket som ett glas, men för kriget hade de alla klätt sig i granna fjädrar.

Kosackleden stodo tysta framför murarna. Hos dem bar ingen något guld på kläderna: blott här och var blänkte sådant från sabelfästen och bössbeslag. Kosackerna älskade ej att styra ut sig till fäktningarna; deras pansarskjortor och långa rockar voro mycket enkla, och vida kring fältet lyste deras rödkullade svarta får-skinnsmössor i enkelt rött och svart.

Två kosacker redo fram ur saporogernas led. Den ena var rätt ung, den andra redan något till åren kommen, men båda begåvade med viga tungor och icke heller klena när det gällde handling. De hette Ohrim Nasch och Mikita Golokopytenko. Efter dem följde likaledes Demid Popovitsch, en undersätsig kosack, som länge slagit dank i Sitsch efter att ha prövat åtskilligt i sina dagar: han hade en gång stått utanför Adrianopel och halvt förbränd kommit flyende till121

Sitsch, med det tjärdränkta huvudet alldeles svartnat och mustascherna bortsvedda. Men Popovitsch kom sig på nytt, lät en ny hårtofs växa ut vid örat och desslikes yviga, becksvarta mustascher. Och en bitande tunga hade Popovitsch.

»He, granna rockar har ni alla på er!» ropade han till polackerna, »men inte lär det vara lika fint beställt med styrkan, vasa?»

»Vänta bara!» skrek den bålde översten där uppifrån. »Jag skall bunta ihop er allesammans! Lämna ut era gevär

och hästar, landstrykare! Har ni inte sett redan hur jag surrar om ett dylikt följe som ni? För fram de fångna saporogerna på vallen!»

Och fångarna leddes fram; de hade händerna bakbundna med rep. Främst av dem gick hetman Hlib utan byxor och i blotta skjortan, alldeles så som han blivit tagen under ruset. Han höll sitt huvud sänkt mot marken, skamsen att nödgas blotta sin nakenhet inför sina egna kosacker och än mera för att han blivit tillfångatagen som en hund mitt i sömnen. På en enda natt hade hans kraftiga huvud grånat.

»Gräm dig inte, Hlib! Vi ska nog befria dig!» skreko kosackerna till honom där nedifrån.

»Gräm dig inte, gamle vän!» ropade hetman Boro-daty bekräftande. »Det är inte ditt fel att de tog dig naken: en olycka kan hända den bästa. Men skam över dem, som ställer ut dig till allmän smälek, utan att skyla dig på ett anständigt vis!»122

»Ni tycks vara tappra av er, när ni får flyga över sovande», slängde Golokopytenko ur truten och tittade uppåt vallen.

»Vänta ni bara, vi ska skära hårtofsarna av er!» kom det till svar.

»Jo det ville jag se, hur de tänker skära hårtofsarna av oss!» skrattade Popovitsch och svängde runt på hästen framför dem. Därpå tittade han bakåt mot de sina och tillade: »Men förresten, kanske har polackerna rätt. Om den där isterburken anför dem, så kommer de ju alla att ha ett utmärkt skydd.»

»Varför tror du det?» frågade kosackerna och spetsade öronen, ty de visste att Popovitsch hade någon lustighet i beredskap.

»Därför att hela hären kan gömma sig bakom honom, och inte fan själv har en så långt lans, att han kan sticka ihjäl någon genom den där buken.»

Alla kosackerna brusto i gapskratt, och ännu länge därefter vaggade mången bland dem på huvudet och menade: »Ja, den Popovitsch! Om någon råkar ut för den käften, då så...»

Men kosackerna hunno icke säga, vad detta »då så» skulle betyda.

»Tillbaka från murarna, tillbaka!» ropade kosche-vojen. Ty polackerna tycktes ha fått nog av hånet, och deras överste gjorde ett tecken med handen.

Kosackerna hade knappast hunnit undan, då en skroteld brakade lös från vallen. Där uppe blev det123

liv och rörelse, själva den grå vojvoden visade sig till häst. Portarna öppnades, och hären vältrade ut. Först redo i vacker kavalleriordning husarerna i sina broderade jackor, efter dem följde pansarskjortorna, sedan kyrassiärer och lansiärer, därpå alla ryttare med kopparhjälmar. Så kommo de förnämsta ädlingarna ridande, var för sig och klädda efter egen smak. De stolta herrarna ville icke blanda sig med de andra i leden, och den som inte hade något kommando red ensam med sina knektar. Sedan följde åter slutna led och efter dem fanjunkaren; därpå detsamma igen med den bålde översten efter; och sist i hela hären red hans lille skinntorre yrkesbroder ut genom porten.

»Låt dem inte få tid att ordna sig! Spräng sönder deras led!» skrek koschevojen. »Alla lag angriper på samma gång! Lämna de andra portarna! Tytarjev faller dem i flanken! Djadkov tar dem från motsatt sida! Kukubenko och Palivoda i ryggen! Spräng sönder dem, spräng dem!»

Och kosackerna föllo över dem från alla sidor, sprängde polackernas led och råkade själva i oordning. Där var inte tid och svängrum att göra bruk av några skjutvapen; nu gällde det svärd och lansar. Alla störtade sig in i tumultet, och envar hade tillfälle att visa vad han dugde till.

Demid Popovitsch hade redan huggit ned tre menige man; nu slungade han två av de förnämsta ädlingarna ur sadeln och sade:124

»Det där är präktiga hästar! Just vad jag så länge har önskat mig.»

Och han drev hästarna framför sig långt ut på fältet och ropade till de där uppställda kosackvakterna att taga fast dem. Därpå sprängde han ånyo in i vapenvimlet och angrep de båda ur sadeln slungade ädlingarna. Den ena högg han ned, men kring den andras hals kastade han en snara, band den vid sadeln och släpade honom bort över fältet, sedan han först berövat honom svärdet med det dyrbara fästet och lösgjort från hans bälte en pung med dukater.

Även Kobita, en ung och duktig kosack, hade råkat i handgemäng med en av de tappraste riddarna i hela polska hären, och länge kämpade de. Redan brottades de bröst mot bröst, då kosacken äntligt fick övertaget och stötte en spetsig turkisk dolk i bröstet på sin motståndare. Men själv nåddes han i samma ögonblick av döden: en brännande kula splittrade hans tinning. Den som fällde honom var den högädlaste av alla de polska herrarna, en lysande riddare av urgammal fursteätt. Smärt som en poppel, sprängde han fram i sadeln på sin isabellafärgade springare. Och många prov på sitt anstora hjältemod hade han redan givit: tvenne saporoger hade han kluvit mitt itu; Fjodor Korsch, den raske kosacken, hade han genomborrat på marken med sin lans, sedan han först skjutit hästen under honom; många huvud och armar hade han huggit av, och nu sist jagat en kula genom tinningen på Kobita.125

»Där är en som jag vill mäta krafterna med!» skrek Kukubenko, hetmanen för Njesamaikovs lag.

Han gav hästen sporrarna och flög rätt i ryggen på honom med ett så omänskligt rytande, att alla i närheten darrade. Polacken ville hastigt svänga om sin häst för att kasta sig emot honom, men den lydde ej : den skrämda springaren gjorde ett sidosprång, och Kukubenko nådde sin motståndare med ett bösskott. Kulan trängde in bakom skulderbladet på honom, och han störtade från hästryggen. Men ännu gav sig polacken icke, han försökte där nedifrån träffa sin fiende med ett hugg, men ur den förlamade armen sjönk sabeln maktlös till marken. Då grep Kukubenko sin tunga huggare med båda händerna och stötte till just mellan de bleknande läpparna: svärdet spräckte två sockervita tänder, klöv tungan på honom, skar igenom nackkotan och borrade sig djupt ned i den fuktiga marken, där det för övrigt fastnaglade sitt offer. Det högadliga blodet sprutade upp som en purpurröd buske och färgade hela den guldbroderade gula vapenrocken. Men Kukubenko hade redan lämnat den fallne och störtade med sina kosacker till en annan punkt i stridsvimlet.

»Tänker du låta en så dyrbar rustning ligga otagen ?» sade Borodaty, hetmanen för det Uimanska laget.

Han lämnade sitt folk och red bort till platsen, där den stupade ädlingen låg.

»Sju polska riddare har jag fällt med egen hand, men maken till rustning hade ingen.»126

Driven av sin vinningslystnad böjde sig Borodaty över den fallne för att plundra honom på dyrbarheterna. Redan hade han bemäktigat sig den ädelstensinlagda turkiska dolken, lösgjort från bältet penningpungen med dukaterna och tagit från hans bröst en väska, vilken innehöll fint spetslinne, dyrbara silverföremål och en hårlock, given till minne av någon flickhand. Borodaty hörde ej, hur den rödnäste fanjunkaren trängde in mot honom bakifrån — samme man, som han redan en gång slungat ur sadeln och givit en ordentlig minnesbeta. Nu lyfte polacken sin klinga famnshögt i vädret och lät den falla mitt över den framåtböjda halsen. Så ledde kosackens snikenhet till en bedrövlig ändalykt: det väldiga huvudet rullade åt ena sidan och kroppen föll tungt åt den andra, översköljande marken omkring med blod. Den bistra kosacks jäleri lyfte sig, full av harm och vresig mulenhet, men samtidigt förundrad över att den så snart måste lämna en sådan kraftig kroppshydda.

Men ej heller fanjunkaren hann gripa hetmanhuvudet vid hårtofsen för att fästa det vid sin sadelknapp, innan den oblidkelige hämnaren var där.

Som den i rymden svävande höken, vilken länge kretsat på sina starka vingar, plötsligt stannar som en orörlig punkt däruppe och faller som en pil över den vid vägkanten pipande vaktelhannen — så kastade sig Bulbas son Ostap över den oförberedda fanjunkaren och slungade en snara kring hans hals. Fanjunkarens127

röda ansikte blev än purpurrödare, när den grymma öglan snörde samman hans strupe. Han grep efter sin pistol, men den krampaktigt skälvande handen kunde icke rikta skottet, och kulan flög verkningslös utåt fältet.

Nu lösgjorde Ostap från fanjunkarens sadel ett silkessnöre, vilket denne fört med sig för att därmed binda fångar, surrade med hans eget snöre både hans händer och fötter, fäste den andra ändan vid sin sadelknapp och släpade polacken över fältet, varvid han ljudligt ropade till alla kosackerna av det Umanska laget att de skulle bringa sin hetman den sista hedersbevisningen.

När de Umanska kosackerna hörde att deras hetman Borodaty ej längre var bland de levande, lämnade de slaktningen och skyndade att taga vara på hans kropp; genast därßå började de rådslå vem de nu skulle utse till sitt överhuvud. Slutligen sade de:

»Vad lönar det sig att rådslå om den saken? En bättre hetman kan vi inte välja än Ostap Bulba. Visserligen är han yngst av oss alla, men huvud har han för den äldste.»

Ostap tog av mössan och tackade sina kosackkamrater för hedern, men utan att ursäkta sig varken för sin ungdom eller sin oerfarenhet; ty han visste, att det mitt i brinnande krig ej var tid till dylikt. Och genast förde han de sina in i vapenvimlet och visade, att de ej för ro skull valt honom till sin hetman.

Polackerna började känna det för hett om öronen128

och veko flyende tillbaka över fältet för att samlas ånyo på dess andra sida. Den oansenlige översten gav ett tecken med armen till en dittills oanvänd häravdelning på fyrahundra man, vilken stod uppställd vid stadsporten, och därifrån brakade en karteschsalva mot kosackerna. Men den gjorde föga verkan : kulorna slogo ned över kosackernas oxar, som stodo avsides och betraktade slaktningen med vilda ögon. De skrämda oxarna bölade till och satte i väg mot kosacklägret, sönderbrytande vagnarna och nedtrampande mången.

Men i detta ögonblick bröt Taras med sitt uppbåd fram ur bakhållet och körde dem med vilda anskrin tillbaka. Hela den rasande hjorden kastade om och vältrade mot de polska regementena, stångande ryttare ur sadeln, trampande ihjäl dem och sprängande sönder allt i en enda villervalla.

»Tack ska ni ha, kära oxar!» skreko saporogerna. »Först ha ni gjort er sak under marschen, och nu gör ni krigstjänst till på köpet!»

Och med nya krafter höggo de in på fienden. Nu föllo många polacker. Flera utmärkte sig: Metelitsa, Schilo, de båda Pisarenko, Vovtusenko och åtskilliga andra. Polackerna sågo hur saken höll på att sluta illa för dem; de fäktade i luften med sina fälttecken och ropade att man skulle öppna stadsporten. Med ljudligt gnissel gick den järnbeslagna porten upp och mottog i sin famn de oordnat flyende, utmattade och dammbetäckta129

ryttarna, som en herde sina vilsna får. Mången bland saporogerna ville fortsätta förföljandet in i staden, men Ostap höll de sina tillbaka och ropade:

»Bort från murarna! Bort, mina herrar bröder! Det är inte värt att närma sig dem.»

Och han fick hastigt rätt. Från murarna brast det plötsligt löst ett regn av allehanda projektiler, och många blevo träffade. Då red koschevojen fram till O&tap och berömde honom:

»Rätt så, en ung hetman som sköter sina krigare lika bra som en gammal.»

Den gamle Bulba vände sig om för att få reda på vilken ung hetman det var fråga om, och då såg han Ostap sitta högt till häst i spetsen för alla de Umanskà kosackerna, med den rivna mössan över ena örat och hetmansstav i handen.

»Det var mig en djävel!» sade han och tittade på pojken, och glad i hjärtat tackade den gamle de Urnan-ska krigarna för den ära de visat hans son.

Kosackerna drogo sig nu tillbaka och gjorde sig redo att återvända till lägret. Men på stadsvallen syntes polackerna ånyo, denna gång i illa tilltygade kläder. Mången dyrbar kappa klibbade av blod, och de vackra kopparhjälmarna voro dammbetäckta.

»Nå, blev vi hopbuntade av er?» ropade saporogerna där nedifrån.

»Vänta ni bara!» skrek som förr den tjocke översten där uppe och visade ett rep.

9 Taras Bulba.130

Och en lång stund fortsatte de dammiga och utmattade krigarna att slunga hotelser mot varandra; de hetsigaste på bägge sidorna överöste varandra med rappa salvor av skällsord.

Slutligen skildes man åt. Somliga lade sig till vila, trötta efter stridens vedermödor; andra strödde jord i sina sår och revo sig förband ur dyrbara dukar och kläder, dem de tagit av fallna fiender. Men de, som ännu voro vid friska krafter, började samla hop liken av sina kamrater och bevisa dem den sista hedern. Med sina svärd och lansar grävde de gravarna; i mössor och rockskört hämtade de upp mullen; andaktsfullt sänkte de kosackkropparna dit ned och myllade frisk jord över dem, för att ej korpar och rovfåglar skulle få hacka ut de fallnas ögon.

Men de polska liken bundos vårdslöst i tiohövdade buntar vid svansen av vilda hästar, och kosackerna piskade dem i väg och drevo dem länge kors och tvärs över fältet, ansättande dem med vinande nagajkor. De vettlösa hästarna flögo över stock och sten, över bäckar och backar och släpade efter sig de blodiga, dammiga och dyiga polska kropparna.

Vid aftontid satte sig alla kosacklagen ned i kretsar och talade länge om de enskilda hjältedåden, till evigt minne för barn och sena släktled. Ingen gick tidigt till vila, men längst av alla satt den gamle Taras kvar. Han grundade oupphörligt över frågan, vad det betydde att Andreas ej hade synts bland fienden. Hade sam-131

vetet hos denne Judas dock förbjudit honom att föra svärd mot sina egna? Eller hade juden ljugit och hans son helt enkelt fallit i fångenskap? Men samtidigt mindes han, att Andreas' hjärta alltid varit övermåttan tillgängligt för kvinnolock, och djupt bedrövad svor han av hela sin själ att hämnas på denna polska, som förlett hans son. Och han skulle hållit sin ed, hennes skönhet skulle ej ha rört honom. Vid det härliga håret hade han kunnat släpa henne över hela fältet, genom de gapande kosackhoparna. Hennes ljuvliga bröst och skuldror, så glänsande vita som den eviga snön på bergtopparna, hade han kunnat krossa till blods bland damm och dy. I stycken hade han velat hugga hela den yppiga, sköna gestalten.

Men Bulba visste ej, vad Gud för morgondagen hade i beredskap åt människan... Hans tankar började fördunklas av sömnen, och slutligen slumrade han in.

De vilande kosackerna talade ännu länge med varandra, och hela natten stodo skyltvakterna nyktra vid sina eldar, oavvänt spanande in i mörkret åt alla håll.

VIII.

Ännu hade solen ej hunnit till mitten av himlen, när alla saporogerna samlades till rådplägning. Från Sitsch hade onda tidender inlöpt. Under kosackernas frånvaro hade tatarerna i grund plundrat hela orten, bortrövat den hemliga, i jorden nedgrävda skatten, nedgjort eller tillfångatagit alla kvarvarande och med de sammandrivna hjordarna av hästar och nötboskap tagit raka vägen till Perekop.

En enda kosack, Maxim Goloduha, hade på vägen undkommit ur tatarernas klor. Han hade stuckit ned en mirza, bemäktigat sig hans pung med zekiner och på en tatarisk häst och i tatarisk dräkt galopperat undan sina förföljare halvannan dag och två nätter; han hade ridit ihjäl hästen, sadlat över på en annan, sprängt även den; och först på den tredje hästen hade han nu anlänt till saporogernas läger utanför Dubno, där han under färden fått höra att de stodo.

Men han hade endast krafter att framföra det onda budskapet; — varför detta hänt, om de återståendesaporogerna sin vana trogen förlustat sig alltför kraftigt och druckna gett sig till fånga; hur tatarerna fått reda på platsen, där krigskassan låg nedgrävd — allt detta gav han intet besked om. Han var halvdöd av utmattning, uppsvälld i alla leder, från hans ansikte var skinnet bortbränt av vinden; han sjönk omedelbart till marken och föll i djup sömn.

Vid dylika tillfällen hade det varit saporogernas sed att utan tövan sätta efter plundrarna och försöka upphinna dem på vägen, ty annars kunde de fångna snart dyka upp på marknader i Mindre Asien — i Smyrna, på Kreta och Gud vete var kunde man i så fall få skåda tofsprydda saporoghuvuden.

Detta var orsaken till den allmänna överläggningen. Från den förste till den siste stodo där allesammans med mössorna på, ty de hade ej kommit för att mottaga befallningar av sitt befäl, utan för att som jämlikar rådslå med varandra.

»De äldsta skall först råda!» ropades det ur hopen.

»Koschevojen har första ordet!» menade andra.

Och koschevojen tog av sig mössan, icke som deras högste ledare, utan som en kamrat, tackade alla kosackerna för hedern och sade:

»Många äldre och rådsnarare finns det bland oss, men om ni föredrager att först höra på mig, så är mitt råd detta: Kamrater, låt oss inte spilla tid utan genast ge oss i väg efter tataren. Ty ni vet själva, vad han är för en gynnare: han kommer inte att invänta vårankomst med sina rövade skatter, nej, han kommer tvärt att förskingra allt så grundligt, att man snart inte hittar ett spår av alltihop. Så här lyder mitt råd: i sadeln! Vi har länge nog slagit dank på det här stället. Polackerna har allaredan fått lära vad kosackerna är för något. Ha vi inte hämnats vår tro, så mycket vi förmått det? Och vad byte beträffar, så är det inte mycket att vänta från en utsvulten stad. Ja, mitt råd är därför: i sadeln!»

»I sadeln!» återskallade det från alla de församlade saporoglagen.

Men dessa ord föllo icke Taras Bulba i smaken. Han drog ännu längre ned sina bistra, gråsprängda ögonbryn, vilka liknade svarta buskar, som växte uppe på hjässan av ett högt berg och av den vassa nordanvinden blivit alldeles beklädda med rimfrost i topparna.

»Nej, ditt råd är inte gott, koschevoj!» sade han. »Du talar inte som det anstår dig. Har du glömt att vi lämnar efter oss eget folk i fångenskap hos polackerna? Det ser ut som om du inte ville att vi skulle hålla i helgd kamratskapets första heliga lag. Utan att vi skulle lämna våra vapenbröder i sticket för att bli flådda levande, eller för att deras kosackkroppar skulle styckas i bitar och sedan släpas omkring i städer och byar för att visa, hur det har gått med en hetman och med de bästa ryska kämparna från Ukrajna. Har de inte mer än tillräckligt skymfat allt som är oss heligt? Jag frågar er alla: anstår oss ett slikt tilltag?135

Vad kallas en sådan kosack som överger en kamrat i nöden, lämnar honom att förgås som en hund på främmande jord? Om det verkligen har gått därhän, att ingen längre ger så mycket som en lus för hela kosackhedern, utan låter smäda sig efter behag och bli spottad mitt opp i de gråa mustascherna — ja, så skyll inte på mig då. Jag blir ensam kvar.»

De nyss så beslutsamma saporogerna började vackla.

»Men har du glömt», sade koschevojen då, »att också i tatarernas klor finns det av våra kamrater, och att om vi inte nu befriar dem, så blir de sålda till evigt slaveri hos hedningarna, vilket är värre än den grymmaste död? Har du glömt, att de rövat från oss hela vår krigskassa, som vi dyrt har köpt med kristet blod ?»

Kosackerna blevo betänksamma, de visste ej vad de skulle säga. Ingen av dem ville våga sitt anseende genom något dylikt yttrande.

Då framträdde Kasjan Bovdjug, den äldste till åren i hela saporoghären. Han hölls högt i ära av alla kosackerna ; två gånger redan hade han blivit väld till koschevoj, och även i krig hade han varit en av de allra utmärktaste, men på senare år var han gammal vorden och hade ej brukat följa med på några fälttåg. Ej heller älskade han numera att giva någon goda råd; den gråa krigaren tyckte blott om att ligga orörlig på sidan i kosackkretsen och lyssna till berättelsen om forna bedrifter och de yngre vapenbrödernas företag. Aldrig blandade han sig i deras samtal, hörde blott på136

och tryckte med fingret askan djupare ned i sin korta snugga, som han aldrig släppte ur munnen; så förblev han länge liggande med halvslutna ögon, och ingen visste riktigt om han sov eller ännu hörde på. Under fälttågen hade han ständigt stannat hemma; blott denna gång hade lusten kommit över honom. På kosackvis hade han svängt armen i vädret och sagt: »Vad skall jag nu ta mig till? Jag följer med: kanske kan jag ännu duga till något.»

Alla kosackerna tystnade, då han nu trädde fram inför församlingen, ty på länge hade ingen hört ett ord från hans mun. Var och en ville veta, vad Bovdjug hade på hjärtat.

»Nu har det blivit även min tur att säga ett ord, mina herrar bröder!» så började han. »Mina barn, hör på en gammal man. Vist talade koschevojen; som överhuvud för kosackhären är det hans plikt att hålla vård om den och vara mån om krigskassan — någonting klokare kunde han därför inte komma fram med. Där hör ni vad jag ville ha sagt, och detta må vara mitt första tal! Men nu skall ni få höra vad mitt andra tal har att säga. Jo, så här lyder mitt andra tal: också hetman Taras kom fram med en stor sanning, give Gud honom långt liv och Ukrajna flera hetmaner av den sorten! Kosackens första plikt och hederns första bud är att hålla kamratskapet i helgd. Hur länge jag än levat i världen — aldrig, mina herrar bröder, har jag ännu hört att en kosack skulle lämnat en kamrat i137

sticket eller på något sätt sålt honom. Nu är både de förra och de senare våra kamrater — färre eller flera gör ingenting till saken, de är alla våra vapenbröder, de är oss alla dyrbara. Så hör nu vad jag vill komma till med mitt tal! De, som står närmare de av tatarerna tillfångatagna kosackerna, må ge sig i väg efter tatarerna ; men de åter, som skattar högre de av polackerna tagna och inte vill svika en god sak, må stanna kvar. Enligt sin skyldighet drar koschevojen ut med den ena hälften för att förfölja tatarerna, och den andra hälften väljer sig en ställföreträdande hetman. Och om ni vill tro mig på mina vita hår, så finns det ingen som duger så bra till ställföreträdande hetman som Taras Bulba. Ingen av oss kan mäta sig med honom i krigardygd.»

Så talade Bovdjug, och sedan teg han. Men alla kosackerna gladde sig att åldringen åstadkommit reda i deras begrepp. De kastade sina mössor i vädret och ropade:

»Tack skall du ha, farlille! Länge teg och teg du bara, men nu lät du äntligt opp munnen. Du fick rätt i vad du sade den gången, när vi gjorde oss redo till fälttåget. Kanske dugde du ännu till att göra saporo-gerna någon tjänst, sade du. Och nu har du gjort det.»

»Alltså, är ni ense om detta?» frågade koschevojen.

»Ja, vi är alla ense!» ropade kosackerna.

»Då är rådplägningen slut, eller hur?»

»Javisst, slut!» skreko kosackerna.

»Så hör då mina krigsorder, barn!» sade koschevojen.138

Därmed trädde han fram och satte mössan på huvudet; men varenda en av saporogerna tog mössan av och stod där med huvudet blottat och ögonen sänkta mot marken, såsom det var sed när anföraren gjorde sig redo att utdela befallningar.

»Nu skall ni dela er, mina herrar bröder! Den som vill åstad, må stiga till höger; den som vill stanna, till vänster! Dit största delen av ett lag ansluter sig, dit hör också dess hetman; men om den mindre delen förblir på andra sidan, får den ansluta sig till andra lag.»

Alla började nu stiga åtskils, en del till högra sidan och en del till vänstra. Då största delen av ett lag hade ställt sig på någondera sidan, begav sig dess hetman dit över; den mindre delen åter anslöt sig till övriga likatänkande lag. Det fattades ej mycket i att de båda sidorna hade blivit jämnstarka.

Bland dem som önskade dröja kvar befann sig nästan hela Njesamajkovs lag, större delen av Popovitschevs lag, hela Umanska- och hela Kanevska laget, jämte mer än hälften av de Steblikovska- och Timoschevska lagen. Alla

de övriga föredrogo att sätta efter tatarerna.

På båda sidorna fanns det gott om präktiga och tappra kosacker. Bland dem som beslutat bryta upp för att sätta efter tatarerna befunno sig Tscherevaty, de goda gamla kosackerna Pokotypole, Lemisch, Prokopo-vitsch Homa; jämväl hade Demid Popovitsch anslutit sig till dem, ty han var en kosack av otyglat lynne, han kunde inte länge sitta på samma ställe, och sedan139

han nu prövat sina krafter på polackerna, brann han av lust att försöka sig på tatarerna. Hetmanerna på denna sida voro Nostjugan, Pokryschka och Njevy-lytschki, och även många andra ryktbara och duktiga kosacker ville pröva sina svärd och sina väldiga skuldror i ett nappatag med tataren.

Ej heller var det ont om utmärkta krigare bland dem som önskade stanna. Där funnos hetmanerna Demitro-vitsch, Kukubenko, Vjortyhvist, Balaban och Bulbas son Ostap. Men utom dem räknade denna sida många andra namnkunniga och oförvägna män: Vovtusenko, Tjerevytschenko, Stepan Guska, Ohrim Guska, Mikola Gusty, Sadoroschnij, Metilitsa, Ivan Sakrutiguba, Mo-sij Schilo, Djogtjarenko, Sydorenko, Pisarenko — dessutom en Pisarenko till och så ännu en Pisarenko, åtskilliga präktiga kosacker onämnda.

Alla voro de lika raska till fots som till häst. Överallt hade de varit: på Anatoliens kuster, på Krims saltstäpper; alla Dnjeprs tillflöden, större och mindre, hade de befarit, alla dess öar och undanskymda bukter kände de. De hade varit i Moldau, i Valakiet på turkisk jord. Hela Svarta havet hade de korsat i sina lätta tvåroddare; med en flotta av femtio sådana båtar hade de överfallit de rikaste och största fartyg, åtskilliga turkiska galärer hade de borrat i sänk, och mycket, mycket krut hade de fyrat av i sina dagar. Mer än en gång hade de rivit sönder dyrbara brokader och sidentyger till fottrasor åt sig, mer än en gång fyllt sina140

byxfickor med klingande rena zekiner. Och vilka rikedomar var och en av dem supit upp och gladeligen strött omkring sig — det kunde ej räknas, det var summor som för en annan skulle räckt till för hela livet. Allt hade de på kosackvis låtit gå, där de trakterat hela världen och ständigt låtit musikanter spela upp, på det att allt vad liv och anda hade måtte fröjda sig. Ännu denna dag hade de allra flesta bland dem någon nedgrävd skatt: bägare, silverskopor, armband lågo gömda under vassarna på någon Dnjepr-ö, för att tataren ej skulle få tag på dem, om olyckan ville att han lyckades överrumpla Sitsch. Men det var nog svårt för tataren att finna dem, ty ägaren själv hade redan börjat glömma på vilket ställe han grävt ned sina dyrbarheter.

Sådana voro de kosacker, vilka velat stanna och utkräva hämnd på polackerna för sina trogna kamraters och den kristna trons skull. Den gamle Bovdjug ville också dröja kvar; han sade:

»Jag har alltför många år på nacken för att ränna efter tatarerna. Men här är platsen, där jag kan finna vila efter en anständig kosackdöd. Redan länge har jag bett till Vår Herre, att när det en dag gällde min hädanfärd, så skulle han låta den försiggå i krig och för den heliga kristna sakens skull. Så kommer det nu att bli. En saligare ändalykt än här kan ingen gammal kosack önska sig.»

När alla hade delat sig och stodo mitt emot var-141

andra i två rader, gick koschevojen fram mellan de båda fronterna och yttrade:

»Välan, mina herrar bröder, är båda sidorna nöjda med varandra?»

»Vi är alla nöjda, farlille!» svarade kosackerna.

»Nå, så kyss varandra då och tag avsked, ty Gud allena vet om det unnas er att återse varandra i detta livet. Lyd er hetman och gör er plikt — den som ni vet att kosackäran bjuder.»

Och alla kosackerna kysste varandra grundligt. Het-manerna gjorde början: först ströko de undan sina gråa mustascher, sedan kysstes de korsvis, varefter de häftigt kramade varandras händer som om de velat säga:

»Vad menar du, min herr broder, få vi återse varandra eller ej ?»

Men detta sade de icke; de tego blott, och båda sänkte tankfullt sina gråa huvuden. Och från den förste till den siste togo kosackerna sålunda avsked av varandra; de visste att dem alla förestod mycket. Dock var skilsmässans

timme ej ännu slagen; de beslöto att invänta nattmörkret, för att fienden ej skulle märka hur kosackhären smälte ihop. Sedan gingo de alla till sina skilda lag för att äta middag.

Efter middagen lade sig alla de till vila, som skulle draga åstad, och sovo djupt och länge, som om de anat att det kanske var den sista sömn de fingo njuta i fred och ro. De sovo allt intill solnedgången; men så snart142

aftonbranden var förbi och mörkret börjat falla, togo de itu med att smörja vagnarna.

Så snart allt var klart till avtåg, skickade de trossen i förväg, och själva följde de stilla efter fororna, ännu en gång viftande farväl med mössorna åt sina kvarblivande vapenbröder. Efter fotfolket skred rytteriet i stram ordning, utan att mana på hästarna med tillrop och visslingar; endast det lätta trampet var förnimbart, och snart hade allting slukats av mörkret. Bara något hovslag ekade dovt där borta, och stundom hördes ännu gnisslet av någon hjulaxel, som för nattmörkrets skull blivit illa smord.

Men länge än stodo de kvarblivande vapenbröderna där och viftade ur fjärran efter dem, fastän ingenting syntes mer. Och när de äntligen återvände till sina lägerplatser och i det klara stjärnljuset sågo, att hälften av vagnarna var borta och många, många med dem, då blev det vemodigt om hjärtat för dem alla, och mot sin vilja föllo de i tankar och läto sina lättsinniga huvuden sjunka tungt mot jorden.

Taras märkte, hur hans kosacker blivit anfäktade av denna modstulenhet, som så illa anstår den tappre, och hur svårmodet började böja alla nackar. Men han teg; han ville att envar skulle få tid att vänja sig vid denna känslo av tomhet, som avskedet från kamraterna lämnat efter sig. Dock förberedde han sig i all tysthet att oförberett väcka dem alla med kosackkrigsropet, för att var och en skulle fatta mod på nytt och känna143

sin själ än starkare än förr. Dylikt kan försiggå endast med den slaviska naturen, denna vilda, väldiga lynnesart, som i jämförelse med andra är som havet mot de små bäckarna: om det är storm å färde, då vältrar det sig bottenlöst med tjutande dån, då tornar det upp sina bränningar till en höjd dit de kraftlösa bäckarnas vågor aldrig na \ men är det tyst och vindstilla, da utbreder det sin oöverskådliga spegelyta långt klarare än alla de krusiga strömmarna, till evig vällust för ögat.

Nu befallde Taras sina tjänare att lasta av en vagn, som stod avsides ensam för sig. Den var större och starkare än alla de andra fordonen i kosackernas tross; med dubbla stadiga järnband voro de trinda hjulen beslagna, tungt var den lastad, täckt med schabrak och bastanta oxhudar, hårt omsurrad med tjärade rep. På denna vagn befunno sig alla tunnor och ankaren med gammalt gott vin, som länge legat i Bulbas källare. Han hade tagit med det i reserv för något festligt tillfälle, på det att varenda kosack i hela hären skulle få sig en bägare av detta kostbara vin, ifall det komme något stort ögonblick eller förestode något så vanskligt, att detta företag vore förtjänt att hugfästas i minnet för kommande släkten — att sålunda en stor känsla måtte bemäktiga sig alla i det stora ögonblicket.

På sin hetmans befallning sprungo tjänarna till vagnen, avskuro med sina sablar de starka repen, revo bort144

de tjocka oxhudarna och hästtäckena och släpade tunnor och ankaren ned- från lasset.

»Kom hit alla», ropade Bulba, »kom hit alla med vad ni har i handen: det får vara en skopa eller en ho som ni vattnar hästarna med, eller en skinnvante eller mössa, och har ni ingenting annat, så kan ni räcka fram bägge nävarna till skopa.»

Och alla kosackerna strömmade till: den ena hade en skopa i handen, den andra en hästho, den tredje en vante, den fjärde en mössa, och somliga sträckte fram sina kupade nävar såsom tillsagt var. Och Bulbas tjänare gingo mellan raderna och hällde i åt dem alla ur sprund och svickhål. Men Bulba tillät ingen dricka förrän han gav ett tecken, ty de skulle alla göra det samtidigt. Det märktes att han hade något att säga. Taras visste för väl, att hur starkt det gamla goda vinet än var i sig själv och hur mycket det än förmådde vederkvicka själen, så blev både vinets och själens styrka dubbelt större, om till drycken sällade sig ett väl anbragt ord.

»Jag bjuder er, mina herrar bröder», så började Bulba, »inte för att tacka er att ni valt mig till er hetman, hur stor den äran än må vara. Inte heller för att hög-tidlighålla avskedet från våra kamrater. Nej, vid en annan tidpunkt lämpar sig allt detta bättre; nu ha vi annat att tänka på. Oss förestår bedrifter, som kräver mycket svett och möda

och mycket kosackmod! Därför, kamrater, låt oss dricka, låt oss alla samfällt dricka145

för det främsta vi äger: för vår heliga rättrogna lära — för att den tiden äntligen ville komma, när vår heliga tro erövrar hela världen och alla hedningar, hur många de än må vara, omvändas till kristna av den enda sanna läran! Ja, och sedan må vi alla samfällt dricka för Sitsch, att det länge månde bestå till all hedendomens gissel och fördärv, att för varje nytt år nya friska kämpaskaror måtte storma ut ur dess sköte, allt tapprare beständigt, allt skönare att skåda. Och sist må vi samfällt dricka för allas vår gemensamma krigarära, för att våra barnbarn och barnbarnsbarn måtte kunna säga, att det en gång i världen fanns sådana, som höll kamratskapet högt i helgd och inte lämnade de sina i sticket. Alltså — för vår tro, mina herrar bröder, för vår tro!»

»För vår tro!» skallade det mångstämmigt från de närmaste raderna. »För vår tro!» föllo de fjärmare in, och alla, ung som gammal, drucko för den rätttrogna läran.

»För Sitsch!' sade Bulba och lyfte handen med bägaren högt över huvudet.

»För Sitsch!» genljöd det mäktigt från de främsta raderna. »För Sitsch!» upprepade sakta de gamle med sina djupa stämmor, och deras grå mustascher rörde sig. Och eldigt som unga falkar gentogo de yngre än en gång: »För Sitsch!»

Det hördes vida över fältet, hur kosackerna hyllade sitt Sitsch.

10 Taras Bulba.146

»Nu den sista klunken, kamrater, till alla kristnas ära, var de än må bo i världen!»

Och till sista man drucko kosackerna än en klunk för hela kristenhetens välgång. Länge upprepades från rad till rad, från lag till lag de orden:

»För alla kristnas ära, var de än må bo i världen!» Dryckeskärlen voro redan tomma, men ännu stodo kosackerna där med höjda händer. Deras ögon sågo upprymt ut i luften och glänste av vinet, men ändå voro de förlorade i djupa tankar. Det var inte på vinning och krigsbyte de tänkte, icke därpå, vem av dem som skulle lyckas erövra dukater, dyrbara vapen, broderade kläder och tscherkessiska hästar. De grubblade som örnarna, där de sitta uppflugna på de högsta klippspetsarna av höga, otillgängliga berg. Där uppifrån ser man det gränslösa havet utbreda sig under ens fötter, översållat med galärer, skepp och allehanda farkoster, små som fåglar; omgivet kring horisonten av knappast skönjbara smala strandremsor, på vilka kuststäderna ligga som flugor och skogarna krympt ihop till ett lågväxt gräs. Som örnar spanade de ut kring nejden och sökte genomtränga det dunkla öde, som låg likt ett tungt mörker i fjärran.

Ack, hela detta fält med alla dess vägar och sänkor skall bli sållat med deras vitnande benknotor, ymnigt skall det begjutas med deras kosackblod och betäckas med sönderbrutna vagnar, brustna sablar och spjut; vida skola de tofsprydda huvudena rulla över marken,147

med hårlocken hopklibbad av blod och mustascherna maktlöst hängande; de skockande örnarna skola slita ut deras ögon.

Men stort och fritt blir att vila på detta dödens fria viloläger! Aldrig skall ett hjältedåd förintas utan spår, och kosackäran skall ej förgås så lätt som ett krutkorn flyger ur bössmynningen. Ännu skall en bandurasån-gare stämma upp deras lov, en gubbe med det gråa skägget flytande ned över bröstet. Eller kanske skall en vithårig åldring, ännu full av mannakraft och glödande ande, tala om dem sina mäktigt gripande ord. Och deras rykte skall flyga ut kring världen, alla senfödda släkten skola nämna deras namn. Ty vida bär ett mäktigt ord; det är som den ljudande malmen i kyrkklockan, i vilken mästaren smält in så mycket rent silver, på det att den sköna klangen må höras fjärran till städer och byar, slott och kojor, kallande alla till andakt. IX.

I staden visste ingen att hälften av saporogerna hade avtågat för att sätta efter tatarerna. Väktarna uppe i rådhustornet hade endast lagt märke till att en del av fororna försvunnit bakom skogsbrynet. Men de antogo att kosackerna förberedde ett bakhåll; av denna åsikt var även en fransk ingenjör.

Emellertid visade sig koschevojens förutsägelser riktiga: i staden började livsmedelsbristen ånyo göra sig gällande. Enligt gångna tiders vana hade trupperna icke i förväg beräknat proviantåtgången.

Man försökte göra ett utfall, men hälften av de oför-vägna blev genast slagen sönder och samman av kosackerna, och andra hälften blev jagad tillbaka in i staden, utan att ha lyckats uträtta någonting. Dock fanns det folk som drogo fördel av detta utfall: judarna. De snokade upp allting: vart och varför saporogerna avtågat, vilka deras befälhavare voro, vilka lag som följt med och deras sammanlagda antal, de kvarblivnas styrkeförhållande och vad de ämnade företaga sig149

— med ett ord, några minuter senare visste man allting i staden. De polska befälhavarna fattade åter mod och beslöto leverera en drabbning.

Taras märkte detta av rörelsen och larmet i staden, och även han träffade snabbt sina förberedelser. Han indelade trupperna, gav order och föreskrifter, grupperade lagen i tre skilda läger, som han barrikaderade med trossen till vagnborgar — ett stridssätt, som brukat göra saporogerna oövervinneliga. Två lag befallde han lägga sig i bakhåll; därtill spikade han en del av fältet fullt med spetspålar, lansuddar och andra sönderbrutna vapen, för att vid lägligt tillfälle tränga det fientliga rytteriet dit.

Och när förberedelserna sålunda voro slutförda enligt alla konstens regler, höll han ett tal till kosackerna. Han gjorde det icke för att egga och sporra dem — han visste att de även därförutan voro vid gott mod — men han kände själv ett behov att lätta sitt hjärta.

»Det lyster mig att förklara för er, mina herrar, vad vårt brödraskap egentligen är för något. Av edra fäder och farfäder har ni hört berättas, hur högt vårt land en gång aktades av alla. Grekerna fingo pröva vad vi dugde till, från Tsargrad* hemförde vi dukater, praktfulla städer och tempel hade vi, mäktiga furstar — egna furstar, av ryskt blod, och inte katolska kättare. Allt har hedningarna tagit från oss, allt är härjat; kvar är

* Konstantinopel.

övers. anm.150

bara vi. Som fader- och moderlösa barn är vi, och vårt land är som en änka efter en stark man. I en sådan bedrövelsens tid, kamrater, har vi räckt varandra handen till brödraskap! Det är därpå vårt förbund är grundat! Och det finns ingenting heligare än vapenbrödraskapet.

En far älskar sitt barn, en mor älskar sitt barn, och barnet älskar både far och mor; men vad är det för märkvärdigt med den saken, bröder. Också vilddjuret älskar sina ungar. Men att bilda en släkt på grund av själsfrändskap, inte på grund av gemensamt blod — det förmår bara människan. Även i andra länder har det funnits vapenbrödraskap, men aldrig något sådant som på rysk jord, som vårt. Det är mer än en av er som har sett sig omkring i främmande land. Och ni har sett: också där finns det människor, också där lever Guds skapelse, och ni har talat med honom som han vore en av edra egna. Men då det gällt att komma fram med ett hjärtligt ord — ser ni, då har det klickat! Klokt folk, men inte de rätta; människor som vi, men likafullt alldeles annorlunda! Nej, bröder små, att älska som som en rysk själ förmår älska, inte med förståndet eller någon annan förmögenhet, utan med allt som Gud har gett dig — nej ...» sade Taras, slog ut med handen och skakade sitt grå huvud; hans mustascher darrade. — »Nej», fortsatte han, »så kan ingen annan älska! Jag vet att en dålig anda nu har trängt in i vårt land. Man tänker bara på sina sädesskylar, höstackar och hästhjordar, man bekymrar sig bara för att ho-honungskakorna inte skall mögla i källrarna; man apar efter fan vete vilka hedniska olater och skäms för sitt eget språk, så att man inte vill tala med en landsman längre; man säljer sin broder lika lätt som man säljer ett själlöst kräk på marknaden. För slikt folk är en främmande konungs gunst långt dyrbarare än vårt eget broderskap — eller ej ens en konungs, nej, hos första bästa polska magnat skall man ställa sig in och låta honom dänga en i trynet med sin gula snabelsko. Men också hos en slik föraktlig stackare, vem han än är och hur mycket han än må ha vältrat sig svart som sot i sitt kryperi — också hos honom, bröder små, finns ett uns av den ryska själen. En dag skall den vakna, och den olycklige slår nävarna i bordsskivan, tar sig för huvudet och förbannar högt sitt sölade liv, färdig att försona det genom hårda kval. Ja, bara alla sådana visste vad det ryska vapenbrödraskapet

är! Och om det till sist gäller att dö, då kommer sannerligen ingen av dem att dö som vi, ingen! Till den döden duger inte deras ynkliga musnatur.»

Sålunda talade hetmanen, och efter orden riste han ännu gång på gång sitt huvud, som silverfärgats under kosacklivets vedermödor. Alla kringstående voro djupt gripna av detta tal, som funnit gena vägen till deras hjärtan; även de äldsta stodo orörliga i sina rader, med de gråa hjässorna sänkta mot jorden och de gamla ögonvrårna skymda av stilla kvällande tårar, dem de tövande ströko bort med ärmen. Och därpå gjorde152

de alla som på överenskommelse ett samfällt tecken med handen och riste sina åldriga huvuden.

Det märktes att den gamle Taras hade erinrat dem om mycket välbekant och gott, som ligger på bottnen av ett människohjärta, vilket visnat under olyckor, mödor, bragder och livets allehanda motgångar, eller också ännu ej gjort bekantskap med allt detta, men redan anat sig till det med sin ungdomsgyllne själ. —

Men redan ryckte den fientliga hären ut ur staden under trumpetskall och trumvirvlar, och med händerna högmodigt i sidan kommo de polska ädlingarna framridande, omgivna av ett talrikt väpnar följe. Den digre översten utdelade order. Alltmera närmade de sig kosacklägret, med musköterna hotfullt höjda, med gnistrande ögon och blänkande kopparrustningar.

Så snart kosackerna hade dem inom skotthåll, brände de alla samtidigt av på dem en salva ur sina fem fot långa hakebössor och fortsatte oavbrutet med elden. Vida ljödo skotten över de kringliggande fälten och ekade samman till ett enda oupphörligt dunder. Hela nejden insveptes i krutrök, men saporogerna fyrade bara på utan att hämta andan. De bakre raderna laddade och överräckte bössorna till skyttarna framför, vilket vållade mycken bestörtning hos fienden, som icke kunde begripa hur kosackerna sköto utan att ladda emellan.

För den väldiga rökens skull, som inhöljde båda de stridande härarna, kunde man icke skönja om det upp-uppstått luckor i leden, men polackerna kände dock att kulorna veno täta och att det började bli hett om öronen. Och då de drogo sig tillbaka för att komma ut ur rökmolnet och få en överblick av det hela, märkte de att många saknades i deras led. Men hos kosackerna hade blott tre-fyra man på hundra bitit i gräset, och alltjämt fortforo de att fyra på med sina långpipiga bössor, utan ett ögonblicks uppehåll.

Själva den utländske ingenjören förundrade sig över denna taktik. Aldrig förr hade han sett något dylikt, och han sade oförbehållsamt till polackerna:

»De är duktiga gossar, de där saporogerna! Deras krigssätt borde man ta efter utomlands!»

Och han gav rådet att genast rikta kanonerna mot vagnborgarna. Snart mullrade gjutjärnskanonerna den ena åskan efter den andra ur sina breda gap; marken skalv och genljöd vida omkring, och dubbelt tätare inhöljde röken hela fältet. Både i nära och fjärran städer kände man krutlukt på gator och torg.

Men kanoniärerna hade siktat för högt, de glödande projektilerna beskrevo en alltför stor båge. Hiskligt visslande i luften flögo de över huvudet på hela kosacklägret och slogo långt bakom det ned i marken, sönderspängande den och slungande den svarta jorden högt i vädret. Den franske ingenjören rev sig i håret vid åsynen av en sådan oskicklighet, och han började själv rikta in kanonerna, utan att akta på det fortsatta kulregnet från saporogernas gevär.Taras upptäckte även på detta avstånd, att nu hotades de Njesamajkovska och Steblikovska lagen med undergång, och han ropade av all sin kraft:

»Fort alla bort från vagnarna! Alle man i sadeln!»

Men kosackerna skulle icke hunnit med vare sig det ena eller andra, om ej Ostap hade kastat sig mitt in mot fienden. Ur handen på sex kanoniärer slog han luntan, men med fyra andra lyckades han inte göra det, innan polackerna drivit honom tillbaka. Och nu tog den utländske ingenjören med egen hand en lunta för att fyra av den största av kanonerna, en väldig pjäs, vars make kosackerna ännu aldrig skådat. Rysligt spärrade den upp sitt vida gap, ur vars djup det blickade tusen dödar. Och när den så brakade till och omedelbart därpå tre andra, bävade fyrfalt den dovt dundrande marken. Och vilken förödelse kommo icke dessa skott åstad! Mer än en gammal kosackmoder kommer att begråta sin son och med de knotiga händerna slita sitt vissnade bröst; mer än

en änka kommer det att finnas i Gluhovo, Njemirovo, Tschernigov och andra städer. Varje dag kommer hon, stackarn, att löpa till torget, hejda alla förbigående och titta dem i ögonen, om inte bland dem finnes en som är henne kärast i världen. Men mångahanda krigsfolk drager genom staden, blott aldrig den som var henne kärast i världen.

Det var som ej ens hälften av Njesamajkovs lagfunnits kvar! Som hagel med ens mejar ned en hel åker, där varje ax vaggade prunkande som en fullviktig dukat, så hade kanonerna mejat nu.

Men hur rasande anföllo ej kosackerna efter detta! Hur häftigt kokade ej blodet i hetman Kukubenko, när han såg den bästa hälften av sitt lag förintad! Men återstoden av sina krigare kastade han sig rätt in mot fienden. Ursinnigt högg han till mos den första han fick tag på, slungade många beridna ur sadeln, varvid han genomborrade både ryttare och häst med sin lans, slog sig fram till kanoniärerna och hade redan erövrat en av pjäserna. Men då ser han sig omkring och märker att det Umanska lagets hetman också är där och att Stepan Guska redan har bemäktigat sig den största kanonen. Han svänger runt och lämnar fältet fritt för dessa, själv störtar han med de sina över en annan fiendehop. Och var de Njesamajkovska kosackerna spränga fram, där hugga de ut en öppen gata! Och vände de, genast uppstår en tvärgata!

Polackernas led glesnade, de stöpo som strån. I närheten av vagnarna kämpade Vovtusenko, framför honom Tjerevitschenko, på andra sidan vagnarna Djogtjarenko, och än längre bortom honom hetmanen Vjortyhvist. Redan har Djogtjarenko spetsat tvenne polska ädlingar på sitt spjut, men då stöter han på en tredje, som tycks okuvlig. Vig och stark var denne polack, klädd i en praktfull rustning och med ett följe av femtio vapenknektar. Han beträngde Djogtjarenko156

svårt, slungande honom redan till marken och ropade, svingande sin sabel över hans huvud:

»Det finns inte en av er, kosackhundar, som håller stånd mot mig!»

»Håhå, här finns en!» ropade Mosij Schilo och sprängde fram.

En kraftig kosack var han, mer än en gång hade han som hetman haft befäl till sjöss, allehanda vedervärdigheter hade han prövat. Vid Trapezunt hade han med hela sitt manskap blivit tillfångatagen av turkarna och gjord till galärslav, deras händer och fötter hade slagits i järnkedjor, på veckor hade de ej fått smaka bröd och måst hålla till godo med det avskyvärda havsvattnet till dryck. Allting hade de stackars fångarna uthärdat, det enda de ej förmådde var att avsvära sig sin rättrogna kristendom. Men den som ej härdade ut var hetman Mosij Schilo. Han trampade med klackarna på Den heliga Skrift, virade en ful turban kring sitt syndiga huvud, vann dymedelst paschans förtroende och blev nyckelväktare på fartyget och överuppsyningsman över alla slavarna. De arma fångarna blevo mycket bekymrade häröver, ty de visste, att om en av deras män förrådde sin tro och övergick till förtryckarna, så blev det blott tyngre och bittrare under hans ok än under någon hednings. Så skedde även. Mosij Schilo slog dem alla i nya kedjor, sammanlänkande dem tre och tre vid varandra, och drog till de grymma repen så de skuro in på benpiporna; därtill157

trakterade han allesammans rikligen med knuffar och örfilar. Men när turkarna i glädjen över att ha funnit en sådan tjänare ställde till gästabud och, glömska av vad deras lag bjuder, samtliga söpo sig fulla, då bar Schilo fram alla de sextiofyra nycklarna och delade ut dem bland sina slavar. De fångna låste upp sina järn, kastade kedjorna i sjön och bytte dem i stället mot sablar, med vilka de tuktade turkarna. Den gången återvände kosackerna till hembygden lika ärekrönta som lastade med byte, och bandurasångarna lovprisade länge Mosij Schilo. Han skulle blivit väld till koschevoj, om han ej varit en alltför besynnerlig kosack. Den ena gången kunde han gå i land med en uppgift, som den slugaste inte rådde på, men en annan gång uppträdde han som en träskalle. Allt han ägde söp han upp och förskingrade, till alla i Sitsch stod han i skuld, och till råga på allt hade han gjort inbrott som en vanlig gatutjuv: en natt hade han farit i väg med en hel kosackrustning från ett främmande lag och förpantat den hos judekrögarna. För detta skymfliga tilltag blev han bunden vid skampålen på torget, och en ekpåk lades bredvid, på det att alla förbigående skulle få skipa rättvisa, envar i mån av sina krafter. Men det fanns icke en bland saporogerna som hade någon lust att lyfta påken mot honom, alla mindes de hans tidigare

förtjänster.

Sådan var kosacken Mosij Schilo.

»Jo, det finns folk som kan stubba svansen på158

dig, din hund!» ropade han och kastade sig mot polacken.

Hur ursinnigt gingo de icke löst på varandra! Axelskenor och brösthamesk bågnade på dem båda under de smattrande slagen. Polacken lyckades genomborra sin fiendes pansarskyller, så att eggen skar in i själva köttet på honom, och kosackskjortan färgades mörkröd. Men detta bekom ej Schilo. Med sin seniga arm måttade han ett varv i luften, så slog han plötsligt polacken mitt över huvudet. Och slaget av denna tunga arm föll hårt. Den blänkande kopparhjälmen sprang i stycken, polacken vacklade till och föll ur sadeln. Schilo måttade ånyo för att nagla fast den fallne vid marken ... Nej, giv inte din fiende dödsstöten, kosack — vänd dig hellre om! Men kosacken vände sig icke, och med detsamma fick han ett dolkstyng i halsen av en av den fallnes knektar.

Nu vände sig Schilo om och skulle väl fått hämnd på den djärve, om ej denne försvunnit i krutrök. Ty runt omkring knattrade musköterna. Schilo vacklade till och kände att hans sår var dödligt. Han föll till marken, lade handen över såret, vände sig mot sina kamrater och sade:

»Farväl, herrar bröder och kamrater! Må den rätttrogna ryska jorden bestå till evig tid, och må dess ära bli evinnerlig!»

Han slöt sina bristande ögon, och kosacksjälen lyfte sig ur sin bistra stofthydda.159

Då sprängde Sadoroschnij fram med de sina, hetman Vjortyhvist bröt igenom de fientliga leden, och även Balaban blev synlig.

»Nå, mina herrar», ropade Taras över till hetmaner-na, »finns det ännu krut i hornen? Håller kosackkraften ännu ut? Eller börjar saporogerna digna?»

»Nog finns det krut i hornen, farlille; ännu håller kosackkraften ut; ännu dignar inte saporogerna!»

Och kosackerna gjorde ett häftigt anfall. De bröto alldeles sönder motståndarens led. Den undersätsige översten blåste till reträtt och lät sticka upp åtta vitmenade fälttecken för att samla de sina, vilka blivit sprängda åtskils över hela fältet.

Polackerna strömmade alla samman till fälttecknen. Men de hunno ej ordna sig ånyo, innan hetman Kuku-benko med sina njesamajkovare gjorde en ny attack just mot mitten av dem och föll rätt över den tjockma-gade översten. Denne uthärdade icke stöten, han svängde hästen runt och tog till flykten med lösa tyglar. Men Kukubenko jagade efter honom vida kring fältet och hindrade honom att återförena sig med sitt regemente.

När Stepan Guska såg detta från sin flygel, sprängde han i väg för att genskjuta polacken. Med lasson i handen, med huvudet framåtböjt över hästhalsen kom han flygande, tog det rätta ögonblicket i akt och slungade snaran plötsligt om hans strupe. Översten blev alldeles purpurröd, grep med båda händerna kring repet och försökte med förtvivlans kraft slita av det. Men160

redan kände han, hur den hemska piken med oemotståndlig kraft trängde in mitt i hans måge. Han förblev liggande på stället, fastnaglad vid marken. Dock, ej heller Guska fick länge fröjda sig! Knappt hunno kosackerna se sig om, förrän de märkte hur Stepan Guska lyftes i höjden, spetsad på fyra lansar. Den olycklige hann endast få fram:

»Måtte alla våra fiender förgås, och måtte den ryska jorden triumfera till tidernas ände ...!»

Därmed uppgav han andan

Kosackerna sågo sig kring. På ena sidan trakterar kosacken Metelitsa polackerna med rund hand; den ena efter den andra gör han mos av. På motsatt sida ansättes fienden av hetman Nevylytschki med sitt lag. Vid vagnarna står det lika väl till tack vare Sakru-tiguba, och längre bakom dem har den tredje Pisa-renko redan slagit tillbaka

en hel fiendehop. På en annan punkt av vagnborgen åter har man råkat i handgemäng och slåss upp på själva fororna.

»Nå, mina herrar», ropade hetman Taras och red fram förbi de övriga, »finns det ännu krut i hornen? Är ko-£ackkraften ännu frisk? Dignar saporogerna inte än?»

»Än finns det krut i hornen, farlille; än är kosackkraften frisk; än dignar inte saporogerna!»

Men under tiden har Bovdjug störtat från en av vagnarna. En kula hade träffat honom rätt under hjärtat. Med uppbjudande av all sin själsstyrka fick den gamle likväl fram:161

»Det är lätt för mig att skiljas från livet. Give Gud envar en sådan ändalykt! Pris ske den ryska jorden i seklers sekel!»

Och Bovdjugs ande lyfte sig upp till höjderna att förtälja för längesen hädangångna åldringar, hur väl man ännu slogs på den ryska jorden och, än bättre, hur väl man ännu dog där för sin heliga tro.

Kort därpå störtade även hetman Balaban till marken. Han hade fått tre dödliga sår, av en lans, en kula och en tung huggare. Han var en av de manhaftigaste kosackerna. Som hetman hade han företagit många krigståg till sjöss, men det berömdaste av dem alla var hans färd till Anatoliens kuster. Många zekiner hade de då erövrat, dyrbart turkiskt lösöre, sidenvävnader och allehanda smycken. Men på återvägen hann olyckan upp dem: de råkade ut för turkiska kanoner. När man från krigsfartyget öppnade eld på dem, miste hälften av deras slupar styrförmågan och kantrade, varvid mer än en kosack gick till botten; men de kring sidorna fastbundna vassbuntarna hindrade båtarna att sjunka. Balaban tog till flykten så mycket årorna höllo, ständigt rätt mot solen, varigenom han gjorde sig osynlig för det turkiska fartyget. Hela den följande natten öste kosackerna sina båtar med skopor och mössor och lappade de sönderskjutna ställena; sedan skuro de segel av sina vida byxor, och sålunda riggade gjorde de en så utmärkt fart, att icke de snabbaste turkiska skepp kunnat hinna fatt dem. Icke nog med att de

11 Taras Bulba.162

välbehållna anlände till Sitsch, de begåvade dessutom arkimandriten i det Meschigorska klostret i Kijev med en gyllene mässkåpa och den heliga Gudsmodersbilden i Sitsch med en infattning av gediget silver. Och länge efter detta prisade bandurasångarna kosackernas framgångsrika färd.

Nu sänkte Balaban sitt huvud, han kände kylan av den annalkande döden, och sakta sade han:

»Det tyckes mig att jag dör en god död, mina herrar bröder. Sju har jag huggit ned, nio har jag ränt lansen igenom, åtskilliga har jag ridit över, och jag kan ej mer minnas, hur många jag sträckt till marken med mina kulor. Måtte den ryska jorden blomstra till evig tid ...!»

Och hans ande flög dädan. —

Kosacker, kosacker, offren icke blomman av eder här! Redan kämpar Kukubenko kringränd; redan återstå endast sju man av hela Njesamajkovska laget, och även de värja sig mot en övermakt; redan drypa Kukubenkos kläder av blod.

Själve Taras ilar honom till undsättning i hans nödläge. Men kamraterna kommo för sent. En lans hade hunnit genomborra hans bröst, innan de omgivande fienderna voro fördrivna. Stilla sjönk han i kosackernas utsträckta armar, och det unga blodet kvällde fram i strömmar likt ett kostbart vin, vilket ovarsamma tjänare burit upp ur källaren i ett glaskärl, men sedan halkat med det vid ingången och slagit det i bitar. Allt163

vinet har flutit ut på marken, den framskyndande husherrn tar sig för huvudet — han hade ju sparat vinet för den skönaste stunden i sitt liv, för att en gång, om Gud läte honom i ålderns höst råka en ungdomsvän, få sitta med denne och uppliva minnena från den förgångna tid, då man ännu njöt andra och skönare fröjder...

Kukubenko lät sina blickar irra runt kretsen och sade:

»Jag tackar Gud att han unnade mig dö inför edra ögon, bröder! Måtte än tapprare krigare växa upp efter oss, och måtte den ryska jorden blomstra evin-nerligt, älskad av Kristus ...!»

Och den unga själen höjde sig. Änglar lyfte den på sina händer och buro den uppåt till höjderna. Där får den det gott. »Sätt dig på Min högra sida, Kukubenko!» skall Kristus säga till honom: »Du svek icke vapenbrödraskapet, du gjorde dig aldrig saker till en skymflig gärning, du övergav aldrig en vän i nöden, och Min kyrka värjde du manligen.»

Alla voro bedrövade över Kukubenkos död. Redan hade kosackernas led blivit betänkligt glesa; många, många tappra kämpar stodo ej längre att finna bland dem; men ännu höllo kosackerna stånd.

»Nå, mina herrar», ropade Taras till de återstående hetmanerna, »finns det ännu krut i hornen? Biter klin-gorna än? Är kosackkraften än ej slut? Eller börjar saporogerna digna?»164

»Än har vi tillräckligt krut, farlille; än duger sab-larna nog; än är kosackkraften inte slut, vi dignar inte!»

Och ånyo slungade sig kosackerna mot fienden så häftigt, som om de icke lidit några förluster alls. Nu funnos blott tre hetmaner kvar bland de levande; överallt flöt det röda blodet i strömmar; höga travar staplades upp av vänners och ovänners lik.

Taras såg ett ögonblick mot himlen: där uppe seglade redan en skara falkar ditåt. Nåväl, någon skulle ju inhösta spelets vinst!

Men redan spetsades Metelista där borta på ett spjut. Redan rullade den andre Pisarenkos huvud på marken, klippande med ögonen. Redan dråsade Ohrim Guska tungt till jorden, fyrfaldigt genomstungen.

»Nu!» ropade Taras och fäktade i luften med en duk.

Ostap förstod tecknet. Han bröt fram ur sitt bakhåll och kastade sig med all kraft över det fientliga rytteriet. Polackerna uthärdade icke det häftiga angreppet; han slog dem på flykten och drev dem rätt mot det ställe, där marken var beslagen med spetspålar och spjutuddar. Hästarna snavade och störtade, ryttarna tumlade över huvudet på dem. Och samtidigt märkte kosackerna från Korsun, vilka stått i reserv bakom vagnborgen, att de hade fienden inom skotthåll : plötsligt brände de alla av sina hakebössor på honom. Polackerna tappade huvudet och råkade i fullständig villervala, men kosackerna fattade nytt mod.

»Segern är vår!» skallade saporogernas röster från165

alla håll. Trumpeterna smattrade, och segerfanorna höjdes vajande i vinden. De slagna polackerna voro stadda på full flykt, de försvunno åt alla väderstrecken.

»Nej, ännu är segern inte vår!» sade Taras och blickade mot stadsporten.

Och han fick rätt. Porten hade öppnats, och ut stormade ett husarregemente, blomman av det polska rytteriet. Varje man red en likadan mörkbrun argamaker-springare, men framom dem alla sprängde en kämpe — den djärvaste och skönaste i hela hären. Hans svarta hår fladdrade under kopparhjälmen, kring hans arm slingrade sig ett dyrbart skärp, broderat av den skönaste polskans händer.

Taras satt som förstenad i sadeln, då han såg att det var Andreas. Men berusad av stridsyra och ivrig att göra sig värd den gåva som smyckade hans arm, flög denne framåt som en ung vinthund, den vackraste, snabbaste och yngsta i hela kopplet. A tout! har den erfarne jägaren ropat till honom, och vinthunden ilar i väg, med benen som ett streck i luften och hela kroppen ringlande i loppet, snön yr omkring honom, och minst tio gånger ränner han förbi själva haren av idel löparlust.

Den gamle Taras satt där orörlig och såg, hur Andreas sopade rent från sig som en stormvind, vräkte undan, högg ned och strödde slag omkring till höger och vänster. Taras stod ej ut med den synen, han skrek:166

»Vad, dina egna män hugger du ned, ditt avgrunds-yngel — dina egna män?»

Men Andreas visste ej vem han hade framför sig, egna män eller främmande; ingenting såg han. Lockar, böljande

lockar var allt han såg, långa lockar och en svanvit barm, en snöskimrande hals, ett par skuldror och allt, som är skapat för rusiga kyssar.

»Hör hit, gossar, locka den där in i skogen till mig — honom ensam!» skrek Taras.

Genast voro trettio av de snabbaste kosackerna färdiga att locka honom dit. De rättade på sina höga skinnmössor och galopperade i rät vinkel mot husarerna för att avskära vägen för dem. De främsta angrepo de från flanken, sprängde dem åtskils från de övriga och gåvo en och annan av dem skäppan full. Golokopytenko gav Andreas ett slag i ryggen med sabelflatan, och ögonblickligen därpå togo kosackerna till flykten allt vad tyglarna höllo.

Hur ursinnigt kastade sig icke Andreas efter dem! Hur kokade ej det unga blodet i alla hans ådror! Han gav sin springare sporrarna och flög med andlös fart efter kosackerna, utan att se sig om, utan att märka, att inalles blott tjugo man hunno följa honom. Och kosackerna galopperade allt vad hästarna förmådde rätt in mot skogen.

Andreas hade redan nästan hunnit fatt Golokopytenko, då plötsligt en stark hand grep tag i hans tygel. Han stirrade ned: framför honom stod Taras.167

Andreas började darra i hela kroppen och blev med ens alldeles blek. Han stod där som en skolpojke, vilken oförsiktigt retat sin kamrat och i gengäld av denne fått ett slag i huvudet med linjalen; som eld har han flammat till, ursinnigt har han störtat upp från sin bänk och kastat sig över den förskräckta kamraten, färdig att slita honom i stycken; men plötsligt stöter han samman med den i klassrummet inträdande läraren, och i nästa ögonblick finnes ingenting kvar av hans raseri, hela hans bärsärkarmod faller förlamat ihop. På liknande sätt försvann Andreas' vrede med ens, som om den aldrig funnits. Framför sig såg han allenast sin fruktansvärda fader.

»Nå, vad skall vi nu taga oss före?» sade Taras och såg honom rätt i ögonen.

Andreas kunde ingenting svara. Han stod där med ögonen sänkta.

»Nå, pojken min, hjälpte dig dina polacker?»

Andreas förblev stum.

»Att förråda... förråda sin tro! Att sälja de sina! Ned från hästen!»

Undergivet som ett barn steg han ned från hästryggen och ställde sig mer död än levande framför Taras.

»Stå där och rör inte ett finger! Jag gav dig livet, jag skall också ge dig döden», sade den gamle. Han trädde ett steg tillbaka och tog sin bössa från skuldran.

Vit som ett lärft stod Andreas där. Hans läppar rörde sig sakta, de tycktes forma ett namn. Men det var icke168

fäderneslandets namn de uttalade, icke hans mors eller bröders — det var den vackra polskans namn.

Taras gav eld.

Som ett av lien mejat ax, som ett ungt lamm, vilket känner det dödsbringande stålet i sitt hjärta, sänkte Andreas huvudet och sjönk utan ett ljud omkull i gräset.

Länge stod sonmördaren och såg på den livlösa kroppen. Ännu som död var han fager att se: det manliga ansiktet, helt nyss besjälat av kraft och ett för kvinnorna oemotståndligt behag, utstrålade ännu en underbar fägring; de svarta ögonbrynen beskuggade som två sorgband de bleknade dragen.

»Varför blev han inte en god kosack?» sade Taras. »Högväxt var han, svarta ögonbryn och ett ansikte som en ädling hade han, och hans arm var kraftig i striden. Men likväl gick han under, ärelöst som en erbarmlig hund gick han under!»

»Vad har du gjort, far? Är det du som har dödat honom?» frågade Ostap, som kommit ridande dit.

Taras nickade.

Ostap såg den döde oavvänt i ögonen. Det gjorde honom ont om brodern, och han sade:

»Farlille, skall vi inte ändå låta honom komma på hederligt sätt i jorden, så att inte fienderna får skymfa honom och rovfåglarna slita honom i stycken?»

»Han blir nog begraven utan oss», svarade Taras. »Det kommer varken att saknas gråtare eller gråterskor.»

Och ett par ögonblick tänkte han: borde han kanske169

kastas till mat åt de rovlystna vargarna, eller var det rättvisare att han skonades för riddarmodets skull, vilket den tappre måste hedra, hos vem det än må finnas...?

Då ser han Golokopytenko komma framsprängande:

»Ve oss, hetman! Polackerna ha fått förstärkning, friska trupper har kommit dem till hjälp. . .!»

Golokopytenko hann ej till slut, innan Vovtusenko var där:

»Ve oss, hetman, de kastar nya styrkor mot oss ...!»

Ej heller Vovtusenko hann sluta, innan Pisarenko kommer springande, utan häst:

»Var är du, farlille ? Kosackerna söker dig. Redan har hetman Nevylytschki stupat, Sadoroschnij är död, Tjerevitschenko är död. Men ännu håller kosackerna stånd, de vill inte dö, förrän de har fått se dig i ögonen än en gång. De vill att du skall se på dem i dödsögonblicket.»

»Till häst, Ostap!» sade Taras.

Han skyndade sig för att ännu finna några återstående kosacker vid liv, för att än en gång se på dem och för att de själva före döden skulle få se sin hetman. Men de hade ej hunnit ut ur skogsbrynet, innan en fientlig skara redan omringat skogen från alla håll; överallt mellan träden skymtade ryttare med sablar och lansar.

»Ostap, Ostap! Ge dig inte!» skrek Taras.

Därmed drog han själv sin sabel och började utan åtskillnad hugga in på de från alla sidor påträngande fienderna. Över Ostap ha redan sex man kastat sig,170

men de tyckas ej ha valt rätta ögonblicket: på en flyger huvudet av; en annan kastar om och tar till flykten; den tredje får en lansstöt mellan rexbenen; den fjärde är dristigare, han böjer undan huvudet för Ostaps kula, som i stället tränger in i hästens manke — det vettlösa djuret stegrar sig, störtar till marken och krossar ryttaren under sig.

»Bra, pojken min! Bra, Ostap!» skrek Taras. »Här har du mig bredvid dig!»

Men själv har Taras fullt upp med att värja sig mot angriparna. Han hugger och sticker, den ena efter den andra drabbar han över huvudet, men under allt detta håller han fortfarande ett öga på Ostap, och nu ser han att ånyo minst åtta man på en gång ansätta sonen.

»Ostap, Ostap, ge dig inte!»

Men redan har Ostap dukat under; en snara har fallit kring"hans hals; redan binda de honom, redan släpa de honom bort.

»O Osfep, Ostap!» skrek Taras, och med en jättes kraft högg han upp en blodig gata genom allt som skilde honom från sonen.

»O Ostap, Ostap ...!»

Men i samma ögonblick kändes det som han själv blivit träffad av en tung sten. Det gick runt för hans ögon. En sekund dansade allting för honom i ett virrigt skimmer: huvuden och lansar, krutrök och blixtar, kvistar och gröna löv. Som en rothuggen ek störtade han till marken. Och ett töcken skymde hans blick. X.

»Vad jag har sovit länge!» sade Taras och vaknade upp som efter ett tungt rus. Han ansträngde sig att känna igen de omgivande föremålen. En fruktansvärd svaghet hade makt över alla hans lemmar. Med möda tyckte han sig

skönja väggarna och vrårna av en obekant stuga. Slutligen märkte han, att Tovkatsch satt framför honom och tycktes lyssna till varje hans andedrag.

»Ja», tänkte Tovkatsch för sig själv, »det var nog nära däran att du hade somnat in för all evighet.»

Men han sade ingenting, höjde blott hotfullt ett finger till tecken att tiga.

»Säg mig i alla fall var jag är?» bad Taras ånyo och försökte anspänna all sin tankeförmåga för att minnas vad som varit.

»Tyst!» ropade hans kamrat strängt. »Vad behöver du veta mer? Ser du inte att du är alldeles sönderhuggen? Redan i två veckor har jag ränt omkring med dig utan att hinna draga andan, och du har yrat hela172

vägen och pratat smörja i feberfrossan. Nu var det första gången du somnade lugnt. Tig därför, om du inte själv vill göra dig olycklig.»

Men Taras blott ansträngde sig att få någon reda i tankarna och minnas det förgångna.

»Var det inte så att polackerna fick tag på mig och höll på att alldeles omringa mig? Var det inte så att jag ingen möjlighet hade att slå mig ut ur hopen ?»

»Det är ju sagt att du skall tiga, din krutdjävel!» skrek Tovkatsch förargad, alldeles som en barnpiga skriker till en vildbasare, när hon äntligt tappat tålamodet med hans bångstyrighet. »Vad nytta har du av att veta, hur du kom ut ur klämman? Det är nog med att du gjorde det. Det fanns folk som inte lämnade dig i sticket — och därmed nog! Vi har mer än en natt att rida tillsammans ännu. Du tror väl, att man lät dig undkomma som en vanlig kosack? Nej, tvåtusen dukater har man satt i pris för ditt huvud.»

»Men Ostap?» ropade Taras plötsligt och gjorde ett försök att sätta sig upp. Han mindes med ens, hur Ostap hade blivit övermannad och bunden inför hans ögon och att han nu befann sig i polackernas händer. Och hans åldriga huvud blev vilt av sorg. Han slet av sig alla förbanden över såren, han rev dem i bitar och kastade dem långt ifrån sig; han ville säga något med hög röst — men ur hans mun kom ingenting begripligt. Feberyrseln övermannade honom på nytt, och173

han framstammade blott osammanhängande, vettvilla ordflöden.

Under allt detta stod den trogne vapenbrodern vid hans sida och överöste honom med ett ymnigt flöde av förbannelser, skällsord och gräsliga hotelser. Slutligen tog han honom kring händer och fötter, lindade in honom som en barnunge, lade alla förbanden till rätta, svepte honom i en oxhud och flätade kring denna en korg av spjälor, varefter han fäste bördan med rep vid sadeln, satte sig upp och red ånyo åstad.

»Död eller levande skall jag föra dig tillbaka! Det skall ej ske att polackerna få ditt huvud till skymf för hela kosackäran, jag unnar dem inte att slita ditt lik i stycken och kasta det i vatten. Om det måste ske att en örn skall hacka ut ögonen ur pannan på dig, då skall det åtminstone vara en örn på vår egen stäpp, men ingen polsk örn, ingen som kommer flygande från deras jord. Död eller levande skall jag föra dig tillbaka till Ukrajna.»

Så talade hans trogne vapenbroder för sig själv. Utan rast och ro jagade han vidare dag och natt, tills han bragt sin medvetslösa börda till saporogernas Sitsch. Där började han outtröttligt böta den sjuke med örter och helande salvor. Han fann en läkekunnig judekvinna, som under en månads tid gav honom olika tjänliga drycker, och slutligen började Taras repa sig. Vare sig det var läkemedlens förtjänst eller blott hans egen järnhälsa som äntligt fick övertaget — alltnog, efter halvannan månad stod han åter på benen. Såren174

hade grott igen, och blott enstaka ärr efter sabelhugg gåvo ännu tillkänna, hur illa däran den gamle kosacken hade varit.

Dock var han märkbart mörk och tungsint. Tre djupa rynkor hade grävt sig in i hans panna och lämnade den aldrig mer. Han gick och såg sig omkring: allting i Sitsch var nytt och förändrat, alla gamla kamrater borta. Ingen enda stod att finna av dem, som kämpat för den heliga saken, för tron och broderskapet.

Även de, som med koschevoj en dragit ut för att sätta efter tatarerna, även de voro längesedan ur livet. Alla hade de släppt huvudet till, alla hade de gått under: en del hade gjort det med heder mitt i striden, andra hade omkommit genom hunger och törst på de Krimska saltstäpperna; somliga hade råkat i fångenskap och ej uthärdat förnedringen. Själva den forne koschevoj en låg längesedan under jord med alla sina gamla vapenbröder, och redan hade gräset spirat ur deras engång så obändiga kosackkraft.

För Taras var det som om ett främmande gästabud, ett vilt gästabud pågått runt omkring honom. Alla dryckeskärl äro slagna i kras; ingenstädes en droppe vin övrig; gäster och tjänare ha stulit alla de dyrbara bägarna och pokalerna — och dyster står husets herre där och tänker: bättre hade varit, om den festen aldrig kommit till stånd.

Förgäves sökte man sysselsätta Taras och förströ175

honom. Förgäves vandrade gråskäggiga bandurasån-gare i flockar om två och tre genom lägret och prisade hans bedrifter — buttert och likgiltigt betraktade han all denna intighet. En osläcklig smärta stod skriven i hans stela ansikte, och helt sakta, med huvudet sjunket, mumlade han:

»Gossen min! Ostap min!»

Under dessa tider rustade saporogerna för en örlogsfärd. Tvåhundra båtar löpte av stapeln i Dnjepr, och snart döko rakade huvuden och långa hårtofsar upp i Mindre Asien, där de blomstrande kusterna härjades med eld och svärd. Det sköna landet fick se turbanerna av sina mohammedanska bebyggare kringströdda på de bloddränkta fälten lika brokigt som de tallösa blommorna, eller också flytande för vågen runt stränderna. Det fick skåda åtskilliga pösande saporogbyxor, ned-smorda med tjära, och åtskilliga muskelstarka armar, som svingade den vinande svarta nagajkan. Saporogerna slukade och förstörde varje vingård som låg i deras väg; i moskéerna lämnade de hela högar av dynga efter sig; dyrbara persiska schalar använde de till svångremmar och till bälten kring sina smutsiga kappor. Ännu långt senare fann man i dessa trakter korta saporogsnuggor.

Glada i hågen stego de ombord och anträdde återfärden. Men ett turkiskt krigsskepp om tio kanoner satte efter dem, och med en salva av hela sin bestyck-ning skingrade det som en fågelkull deras lätta far-176

koster. En tredjedel av dem slukades av havsens djup; men de återstående samlades ånyo och anlände lyckligen till Dnjepr-mynningen med tolv tunnor, fulla av zekiner.

Ingenting av allt detta tycktes likväl röra Taras. Han färdades ensam ut över fält och stäpp, som om det gällde jakt, men skottet i hans bössa förblev ständigt oskjutet. Tung av bedrövelse lade han vapnet ifrån sig och satte sig ned på havsstranden. Länge satt han där med sänkt huvud, oupphörligt mumlade han:

»Ostap min! Gossen min!»

Framför honom utbredde sig Svartahavet i gnistrande prakt; någonstädes borta ur en vass hördes skriet av en mås. Det lyste som silver i gubbens vita mustasch, och tår efter tår droppade ur hans ögon.

Äntligt stod Taras ej längre ut.

»Det må ha hänt vad det vill», tänkte han, »så måste jag få reda på vad det blivit av honom. Lever han ännu ? Eller ligger han i graven ? Eller har han inte ens fått en grav? Kosta vad det vill, jag skall ha klarhet!»

Blott en vecka senare befann han sig i staden Uman, beväpnad och till häst, med lans och sabel, fältflaska och grötkärl vid sadelknappen, krutladdningar, grim-skaft och övrig utrustning.

Han red raka vägen till en snuskig liten stuga, vars små fönsterrutor knappast stodo att upptäcka, så ner-rökta voro de på något obekant sätt; skorstenen var omlindad med lump, och det trasiga taket fullsatt med sparvar. Framför själva dörren låg en smutshög. Ur177

ett av fönstren tittade en judinna i en huva med mörknade pärlor.

»Är din man hemma?» frågade Bulba och steg ned från hästen, som han band med tygeln i en järnkrok bredvid dörren.

»Ja», svarade judinnan och skyndade genast ut med ett tråg vete åt hästen och ett stop öl åt ryttaren.

»Var är då din jude?»

»I det andra rummet, han håller just på med att be», sade judinnan. Därmed neg hon djupt för Bulba och önskade honom god hälsa, när han förde stopet till munnen.

»Stanna du här, ge foder och vatten åt min häst, så länge, jag går och talar med honom. Jag har ett ärende till honom.»

Denne jude var den bekanta Jankel. Han befann sig nu här i den dubbla egenskapen av förpaktare och krögare. Långsamt men säkert hade han fått alla de kringboende godsherrarna och adelsmännen i sina händer, omärkligt sög han ut nästan alla deras penningar och gjorde sin judiska närvaro starkt kännbar i trakten. Inom tre mils omkrets fanns ej längre en koja i anständigt skick: allt brakade samman och ruttnade ner, allt söps upp, och kvar blev bara fattigdom och lumpor. Som efter brand och pest sopades hela nejden bort. Och om Jankel förunnades att bo där ännu tio år, skulle han förvisso sopa bort desslikes hela krigsbefälet.

Taras steg in i stugan.

Juden höll på att bedja, inhöljd i ett tämligen smutsigt dok, och vände sig just om för att enligt sin läras föreskrifter spotta för sista gången, när hans ögon föllo på den bakom honom stående Bulba. Det första som till följd härav skymtade för hans blick var de tvåtusen dukater, vilka blivit utfästa för hetmanens huvud. Men han blygdes över sin lystenhet och bemödade sig att undertrycka denna eviga tanke på guldet, vilken som en mask slingrar sig kring varje judes själ.

»Hör hit, Jankel!» sade Taras till juden, som började buga sig djupt för honom och därefter omsorgsfullt stängde dörren, på det att ingen skulle se dem. — »Jag har en gång räddat ditt liv — saporogerna skulle slitit dig i stycken som en hund. Nu är det din tur, gör nu mig en tjänst!»

Judens ansikte rynkade sig en smula.

»Vad för en tjänst? Om det bara är någon tjänst som låter sig göra, så varför skulle jag inte göra den?»

»Prata inte i onödan. För mig till Warschau.»

»Till Warschau? Vadförnågot, till Warschau?» sade Jankel. Hans ögonbryn och skuldror lyfte sig uppåt av förvåning.

»Säg ingenting. För mig till Warschau. Kosta vad det vill, jag måste än en gång få se honom, säga honom åtminstone ett enda ord.»

»Vem då?»179

»Honom, Ostap, sonen min.»

»Har då nådig herrn inte redan hört, att...»

»Jag vet, jag vet allt det där: att man för mitt huvud ger tvåtusen dukater. De dumskallarna tycks veta värdera det. Men jag ger dig femtusen. Här har du tvåtusen strax, (Bulba drog fram ur sin läderpung tvåtusen dukater) — resten får du när jag återvänt.»

Juden tog genast en handduk, som han betäckte dukaterna med.

»Ah, en härlig summa! En storartad summa!» sade han, vändande en dukat mellan fingrarna och prövande den med tänderna. »Jag tänker att den människan som nådig herrn tog de här präktiga dukaterna av, han levde nog inte någon lång stund efter den saken. Han gick säkert raka vägen till floden och dränkte sig, sedan han förlorat så härliga dukater.»

»Jag skulle inte be dig. Kanske skulle jag själv hitta vägen till Warschau; men de fördömda polackerna kunde

känna igen mig och lägga vantarna på mig, för jag är inte mycket hemmastadd i list och rackartyg. Men ni judar är skapade just till slikt. Ni drar själva fan vid näsan, ni känner alla knep. Där hör du varför jag sökt upp dig! Inte heller i Warschau skulle jag kunna uträtta någonting på egen hand. Spänn genast för och kuska mig i väg!»

»Men tror nådig herrn att det bara gäller så där utan vidare att ta märren ur stallet, spänna för henne och klatscha till: hejsan, hopp, grålle! Tror nådig herrn,180

att det går an att föra nådig herrn som nådig herrn går och står, utan att gömma nådig herrn?»

»Nå, så göm då, göm mig bäst du har lärt dig — i en tom tunna, eller hur?»

»Aj, nej! Tror nådig herrn, att man kan gömma honom i en tunna ? Vet inte nådig herrn, att alla skulle tro att det finns brännvin i tunnan?»

»Så låt dem tro att det finns brännvin i tunnan.»

»Vadförnågot ? De skulle få tro att det finns brännvin i den?» ropade juden och fattade med båda händerna i sina långa öronlockar, varefter han sträckte armarna mot skyn.

»Ja, vad är det att tappa huvudet för?»

»Men vet då inte nådig herrn, att Gud har skapat brännvinet för att alla skall smaka på det? Där ute är de allesammans läckergommar, allesammans törstiga. Första bästa adelsman skulle löpa sina fem verst bak-efter tunnan, ett tu tre borrar han hål i den, och då han märker att det inte rinner något ut, ropar han genast: 'En jude kan inte forsla en tom tunna, säkert finns det någonting i den! Tag fast juden, bind juden, tag alla pengar av juden, bakom lås och bom med juden!' Därför att allt ont i världen skylls på judarna, däfför att alla tar en jude för en hund, därför att de tror att man genast inte är en människa, om man är jude!»

»Nå så göm mig då i ett fisklass!»

»Det går inte, nådig herrn, det går vid Gud inte.Alla mänskor i hela Polen är hungriga som hundar nuförtiden; de skulle fara av med fisken och hitta nådig herrn.»

»Så lägg den lede över mig, bara vi kommer i väg!»

»Hör på, nådig herrn, hör på!» sade juden, strök tillbaka uppslagen på sina ärmar och närmade sig honom med utspärrade fingrar. »Så här ska vi göra. Överallt bygger man som bäst fästningar och slott. Från Tyskland har franska ingenjörer kommit hit, och på vägarna forslar man mycket tegel och sten. Nådig herrn lägger sig på botten av en vagn, så lassar jag tegel ovanpå. Nådig herrn ser frisk och stark ut, så jag tänker nådig herrn inte räknar på om det kommer att kännas lite tungt. Men underifrån skall jag borra ett hål i vagnsbottnen, så jag kan ge nådig herrn mat.»

»Gör vad du tycker, bara jag kommer i väg!»

Och någon timme senare körde ut från Uman ett tegelstenslass, förspänt med tvenne skinnmärrar. På en av dem satt Jankel högt uppspetad, och hans långa skruvlockar ramlade alltmera ner ur den judiska kalotten, ju mer han skumpade på sin märr, lång som en verststolpe vid landsvägen. XI.

På den tid de ovan skildrade händelserna tilldrogo sig, fanns det vid gränsorterna ännu inga tulltjänstemän eller vakter — dessa fruktade busar för företagsamt folk — och sålunda kunde envar föra över vad han behagade. Om någon likväl hittade på att företaga en undersökning, så gjorde han det huvudsakligast för eget nöjes skull, i synnerhet om han på lasset fann föremål som lockade hans ögon och hans egen näve hade tillbörlig vikt.

Men tegelstenar funno inga tillbedjare, utan passerade obehindrat genom huvudporten in i Warschau. I sin trånga bur kunde Bulba endast uppfatta bullret och skriket från formännen, ingenting vidare.

Jankel satt fortfarande och skumpade på sin kort-benta, dammbetäckta märr; han gjorde först några omvägar, sedan slog han in på en mörk och trång gata, som gick under namnet Smuts- eller Judegränden, emedan nästan alla Warschaus judar bodde här.

Denna gata liknade påfallande det inre av en bak-183

gård, som blivit vänd utåt. Solen tycktes ej alls finna vägen hit. Fullständigt svartnade trähus, med ett otal ur fönstren stickande stänger, förstärkte mörkret än mer. Undantagsvis glödde mellan dem någon tegelstensvägg, men även den hade i de flesta fall förvandlats till helsvart. Blott sällan såg man högt däruppe något stycke av en solbelyst vitmenad mur, vilken i så fall skimrade med en för ögonen alldeles outhärdlig vithet.

På marken blandade sig allehanda ytterligheter med varandra: skorstensrör, trasor, nötskal, bortkastade sönderslagna såar. Envar hivade ut på gatan vad han hade odugligt inomhus, överlåtande åt den förbigående att bekvämt och fullständigt mätta all sin lystnad vid åsynen av denna smörja. En ryttare i sadeln kunde nästan med handen nå upp till stängerna, som löpte tvärsöver gatan från hus till hus och på vilka hängde judesockor, korta byxor och rökta gäss. Stundom tittade ur något ruckligt fönster ett litet judinneansikte, tämligen nätt och pyntat med mörknade glaspärlor. Hopar av smutsiga, trasiga och krulliga judeungar väsnades där nere och vältrade sig i smutsen.

En rödhårig israelit, så fullprickad med fräknar i hela ansiktet att han påminde om ett sparvägg, stack huvudet ut ur ett fönster. Han började genast ett samtal med Jankel på sin obegripliga munart, och Jankel körde utan tövan in på en gård. Ute på gatan kom en annan jude, stannade och blandade sig även han i samtalet, och när Bulba äntligen kravlade sig fram ur184

tegelstenslasset, fann han sig omgiven av tre judar, vilka disputerade med stor hetta.

Jankel vände sig till honom och förklarade, att allt skulle ske efter hans önskan, att hans Ostap satt i stadsfängelset, och att hur svårt det än var att vinna väktarna för sitt syfte, så hoppades han likväl kunna åstadkomma ett sammanträffande mellan Bulba och sonen.

Åtföljd av de tre judarna trädde Bulba in i ett rum.

Israeliterna började åter tala sinsemellan på sitt obegripliga tungomål. Taras mönstrade dem alla i tur och ordning. Synbarligen hade någonting häftigt upprört den gamle: i hans grova och tidigare så likgiltiga ansikte flammade upp en obetvinglig stråle av hopp — detta yttersta hopp, som stundom gästar människan i den svartaste förtvivlan. Hans gamla hjärta började klappa kraftigt som en ynglings.

»Hör hit, judar!» sade han, och i hans ord låg någonting högtidligt. »Ni duger till allt här i världen, ni finner rätt på allting om det så låge på havets djup, och med skäl säger ett gammalt ordspråk, att en jude i nödfall bestjäl sig själv, när lusten att stjäla kommer över honom. Så befria min Ostap! Giv honom ett tillfälle att undkomma ur djävulens klor! Jag har lovat denne man tolvtusen dukater — jag ökar summan med ytterligare tolvtusen. Allt vad jag har av dyrbara bägare, allt guld jag har nedgrävt i jorden, min stuga och min sista röck skall jag sälja, och jag skall sluta ett185

kontrakt med er för hela mitt liv, att allt jag erövrar i krig skall jag ge er hälften av.»

»Ack, det går inte, allernådigaste herre, det går inte!» sade Jankel med en suck.

»Nej, det går inte», sade en annan av judarna.

Och alla tre sågo tigande på varandra.

»Men om vi ändå skulle försöka?» sade den tredje och tittade ängsligt på de båda övriga, »kanske Gud låter det lyckas ...»

Israeliterna började tala med varandra på tyska. Bulba begrep ingenting, hur mycket han än anspände sitt öra; allt han uppfattade var det ofta uttalade ordet »Mardohaj».

»Nådig herre», sade Jankel, »vi måste rådgöra med den klokaste man som världen någonsin har skådat. O, o! han.är så vis som Salomo, och om han ingenting kan göra, då kan ingen i världen. Sitt kvar här så länge; här är nyckeln, och släpp ingen in!»

Semiterna gingo ut på gatan.

Taras låste dörren och tittade genom fönstergluggen ut över denna smutsiga judegränd. De tre männen stannade mitt på gatan och öppnade en ganska häftig dispyt. Genast sällade sig till dem en fjärde och snart även en femte. Åter hördes det upprepade »Mardohaj, Mardohaj.» Judarna sågo oavvänt mot ett hörn av gatan, och slutligen uppenbarade sig därborta bakom ett ruckel två ben i judetofflor, och fållarna av en kort186

kaftan flaxade fram. — »Ah, Mardohaj! Mardohaj!» ropade alla semiterna med en mun.

En mager jude, något kortare än Jankel men mycket rynkigare och med en ofantlig överläpp, närmade sig den otåliga gruppen. De tidigare löpte emot honom allt vad benen höllo och utlade alla samtidigt saken, varvid Mardohaj några gånger tittade mot fönstergluggen och Taras därav slöt sig till, att frågan gällde honom. Mardohaj gestikulerade med händerna, hörde på, avbröt de andra, spottade ofta åt sidan, hävde skörtet av sin halvkaftan i höjden, grävde med händerna i fickorna och tog fram något slags kastanj etter eller barnskramlor, varvid han visade sina erbarmliga byxor. Till sist upphävde alla judarna samfällt ett sådant oljud, att den av dem, som stod på vakt, fann sig nödsakad ge dem ett tecken att tiga, och Taras började redan frukta för sin säkerhet. Men han lugnade sig när han mindes, att judar inte kunna hålla rådplägning annat än på gatan och att inte den onde själv begrep deras språk.

Ett par minuter därefter kommo alla judarna in i hans kammare. Mardohaj trädde fram till Taras, lade handen lätt på hans skuldra och yttrade:

»När vi och Gud sätter oss något före, så går allt som det skall.»

Taras såg på denne Salomo, vars make världen aldrig skådat, och han fattade åter Hopp. Mannen såg verkligen ganska övertygande ut. Hans överläpp var ett187

rent vidunder; utan tvivel hade dess tjocklek blivit ytterligare förstärkt av sidoinflytelser. Hela denne Salomos skägg bestod av sammanlagt femton strån, och även de samtligen på vänstra sidan. Och i Salomos ansikte fanns en sådan myckenhet märken efter hugg, dem han fått för sin stora oförvägenhet, att han helt säkert längesedan tappat räkningen och vant sig att betrakta dem som födelsemärken.

Marodhaj avlägsnade sig åter med sina kamrater, vilka voro hänsjunkna i beundran av hans visdom. Bulba blev ensam. Han befann sig i ett egendomligt, aldrig förr prövat tillstånd: för första gången i sitt liv kände han sig orolig. Hans själ var i feberaktigt uppror. Han var ej den förre oböjlige Bulba, som stod stark som eken och aldrig vacklade; nu var han klenmodig, ja svag. Han darrade till för varje buller, för varje ny judeskepnad som visade sig vid gathörnet. I detta tillstånd genomled han hela dagen: han varken åt eller drack, och icke för ett ögonblick tog han sina ögon från fönstergluggen och gatan där bakom.

Äntligen, sent på kvällen, återvände Mardohaj och Jankel. Hjärtat stelnade i bröstet på Taras.

»Säg? Har ni lyckats?» frågade han med oron hos en vildhäst.

Men redan innan judarna hämtat andan för att svara, hade Taras lagt märke till att Mardohaj inte längre ägde kvar den sista hårlock, vilken tidigare — ehuru tämligen osnygg — hade ringlat sig ned i en skruvunder hans kalott. Det syntes att han ville säga något, men ur hans mun kom en sådan röra, att Taras ingenting begrep. Och även Jankel lade mycket ofta handen för munnen, som om han lidit av förkylning.

»Ack allernådigaste herre!» sade Jankel, »nu lyckas det inte alls! Vid Gud, det är omöjligt! Ett sådant uselt folk, de förtjänar att bli spottade i synen. Detsamma säger Mardohaj. Mardohaj har gjort sådana underverk, att ingen i världen har åstadkommit maken, men Gud ville inte låta det ske. Det finns tretusen soldater i staden, och i morgon skall alla fångar avrättas.»

Taras såg judarna stint i ögonen, men utan otålighet eller vrede längre.

»Men om nådig herrn vill se honom, så måste det ske tidigt i morgon bitti, redan före soluppgången. Vakterna har gått in på det, och en officer har nästan lovat... Men måtte den lurken bli osalig i evigheten! Ett sådant sniket

folk, oj, hela världen är i olag! Inte ens bland oss finns maken till utsugare. Femton dukater fick jag lov att ge var och en av dem, och åt officeren...»

»Bra. För mig till honom!» sade Taras beslutsamt, och all hans själsstyrka återvände.

Han samtyckte till Jankels förslag att anlägga förklädnad av utländsk greve, som kommit ditresande från Tyskland; de nödiga plaggen hade den förtänksamme juden redan i beredskap.

Natten hade brutit in. Värden i huset — den tidigareomtalade rödhårige israeliten med fräknarna — halade fram en mager madrass, betäckt med något slags bastmatta, och bredde ut den på bänken för Bulbas räkning. Jankel lade sig på golvet med en likadan madrass under sig. Den rödhårige värden tömde en liten kopp med något slags tinktur, drog av sig kaftanen men behöll strumpor och skor på fötterna, varefter han i en skepnad som mest påminde om en kyckling kröp in med sin judinna i någonting som liknade ett skåp. Två judeungar lågo på golvet framför skåpet som ett par huspudlar.

Men Taras sov icke. Han satt orörlig och trummade sakta med fingrarna på bordet; i munnen höll han sin snugga och utsläppte täta tobaksmoln, vilket kom juden att nysa i sömnen och linda in sin näsa i täcket.

Knappast hade himlen hunnit färgas av gryningens första bleka förebud, då han stötte till Jankel med foten:

»Stig upp, jude, och ge mig din grevekostym!»

På ett ögonblick hade han klätt om sig, svärtat sina mustascher och ögonbryn och tryckt en liten svart barett på hjässan. Icke ens någon av hans egna kosacker skulle kunnat känna igen honom. Han gjorde ett intryck av att vara högst trettiofem år. En frisk rodnad lekte på hans kinder, och ärren i hans ansikte gåvo honom någonting bjudande. Den guldbroderade dräkten passade honom utmärkt.

Gatorna sovo ännu. Ej en enda handlande figursyntes ute i staden med sin korg i handen. Bulba och Jankel kommo till en byggnad, som såg ut som en sittande häger. Det var en låg, bred och svartnad koloss, och från dess ena sida sprang ett högt och smalt torn som en storkhals upp i vädret, överst försett med en utskjutande takbit till näbb. Denna byggnad fyllde flera olika behov: där inrymdes både kasärner, fängelser och en kriminaldomstol.

Våra vandrare trädde in genom porten och befunno sig i en rymlig sal eller rättare på en täckt borggård. Här sovo bortåt tusen människor om varandra. Mitt över gården syntes en låg dörr, framför vilken två skiltvakter sutto sysselsatta med något slags spel, som bestod i att den ena slog den andra med två fingrar över handflatan. De ägnade de ankomna föga uppmärksamhet och vände på huvudet först när Jankel sade:

»Det är vi. Hör ni, nådige herrar, det är vi.»

»Stig på!» sade den ena av dem och öppnade dörren med ena handen, medan han sträckte ut den andra mot kamraten för att mottaga hans fingerknäppar.

De kommo in i ett trångt och mörkt valv, vilket åter förde dem till en likadan sal med små fönster högst uppe.

»Vem där?» ropade flera röster, och Taras upptäckte ett ansenligt antal soldater i full rustning. »Vi har order att inte släppa in någon.»

»Det är ju vi!» skrek Jankel. »Vid Gud, det är ju vi, högädle herrar!»Men ingen ville höra på honom. Lyckligtvis infann sig samtidigt en tjock figur, som av alla tecken att döma var deras befälhavare, ty han förde än värre oljud än de övriga.

»Nådig herre, det är ju vi. Ni känner ju oss redan, och herr greven här kommer ännu att visa er sin bevågenhet.»

»Släpp dem igenom för hundra djävlars mormor! Men ingen vidare får passera. Och jag vill se den som vågar spänna av sig sabeln och lägga sig på golvet för att bruka truten...»

Fortsättningen av denna vältaliga befallning hörde våra vandrare ej.

»Det är vi, det är jag, det är gamla bekanta!» sade Jankel var gång de mötte någon.

»Nå, går det nu?» frågade han en av skiltvakterna, då de äntligen voro framme vid det ställe, där korridoren tog slut.

»Ja. Men jag vet bara inte, om ni blir insläppta i själva fängelset. Nu är inte Jan där längre, i stället för honom står där en annan», svarade skiltvakten.

»Oj, oj», viskade juden sakta, »det där var illa, dyre herre!»

»Framåt!» sade Taras hårdnackat.

Juden fogade sig.

Framför spetsgallret ned till den underjordiska fängelsehålan stod en hejduk med en mustasch i tre våningar. Den översta sköt upp i höjden, den mellerstarätt ut, och den understa hängde rakt ned, vilket allt tillsammantaget kom honom att likna en hankatt.

Juden krökte sig som en mask och nästan kröp fram till honom.

»Ers högvälborenhet! Allra stormäktigaste herre!»

»Är det till mig du säger så, jude?»

»Javisst, högvälbornaste herre.»

»Hm... men jag är ju bara en vanlig hejduk!» sade den trefaldige mustaschbäraren, och hans ögon lyste av upprymdhet.

»O, jag trodde vid Gud att det var vojvoden själv! Oj, oj, oj...»

Härvid runkade juden på huvudet och spärrade ut med fingrarna.

»O, ett sådant ståtligt utseende! En överste, vid Gud, en överste i varje tum! Bara en fingerbredd till, och det är en överste! Man borde sätta nådig herrn på en hingst, men en eldig hingst, snabb som en fluga — och så fick vi se honom mönstra regementen!»

Hejduken rättade på nedersta våningen av sina mustascher, och hans ögon strålade av salighet.

»Vilket stiligt folk är inte dessa soldater!» fortsatte juden, »åh, store Gud, vilket härligt folk! Dessa snörmakerier, dessa brickor på bröstet... så det blänker om dem som själva solen. Och de polska flickorna sedan, när de bara får se en sådan soldat... aj, aj...!»

Juden runkade åter på huvudet.Hejduken strök den översta mustaschen och utsläppte mellan tänderna ett ljud, som ungefär påminde om en gnäggande häst.

»Jag ber nådig herrn göra mig en liten tjänst!» sade juden. »Den här fursten har kommit hitresande från ett främmande land och ville titta ett tag på kosackerna. Han har ännu aldrig i livet fått se vad de är för folk, de där kosackerna.»

Anblicken av utländska grevar och baroner var i Polen någonting ganska vanligt; de lockades ofta dit endast av nyfikenhet att få se denna nästan halvasiatiska vrå av Europa — Moskovien och Ukrajna betraktade de redan som hörande till själva Asien. Och därför bugade sig hejduken tämligen djupt och fann det passande att yttra några ord:

»Jag vet inte, ers högvälborenhet», sade han, »varför ni önskar se de fångna saporogerna. De är hundar och inga människor. Och en religion har de, som är bara skräp.»

»Det ljuger du, ditt djävulsyngel!» skrek Bulba. »Själv är du en hund! Hur vågar du påstå att vår religion är skräp? Det är er kätterska lära som är skräp.»

»Aha, haha!» sade hejduken. »Nu, kära vän, vet jag vad du går för: du är själv en av de där som sitter inbommade hos oss. Vänta du, jag skall ropa hit de våra.»

Taras insåg sin oförsiktighet, men hans nackstyvhet och vrede hindrade honom att hitta på något sätt attbota skadan. Till all lycka hann Jankel i samma ögonblick komma emellan.

»Allerhögvälbornaste herre, hur kan ni tro att greven är en kosack? Om han vore en kosack, var hade han då tagit en sådan dräkt och ett så grevligt utseende ifrån?»

»Det kan du svara själv på...»

Och hejduken upplät redan sitt vida gap till ett rop.

»Ers kungliga majestät! Tig då, tig för Guds skull!» tjöt Jankel. »Tig då! Bara för den saken skall vi betala er så mycket, att aldrig i livet någon har blivit så väl betald. Vi är färdiga att ge er två gulddukater.»

»Håhå, två dukater! Vad bryr jag mig om två dukater. Jag ger perukmakaren två dukater bara för att han rakar halva skägget på mig. Ro hit med hundra dukater, jude!»

Här vred hejduken den översta mustaschen i höjden.

»Och om du inte ror hit med hundra dukater, ropar jag ögonblickligen på de andra vakterna!»

»Men varför så mycket?» sade den bleknade juden sorgset och snörde upp sin läderpung. Men trots allt var han lycklig att han ej hade mera i sin pung och att hejduken tydligen inte kunde räkna längre än till hundra.

»Nådig herre, låt oss gå nu genast! Ni ser ju vilket dåligt folk vi har att skaffa med!» sade Jankel, som märkte att hejduken vägde pengarna i handen, liksom beklagande att han ej begärt mera.

»Vadförnågot, du djävel till hejduk», sade Bulba,»pengarna tog du, men visa oss fångarna tänker du inte? Nej, du måste det! Då du engång tagit betalt, har du ingen rätt att vägra längre.»

»Drag för fan i våld! Annars gör jag alarm på ögonblicket, och då ska ni få se... Packa er fortast i väg, säger jag!»

»Nådig herre, nådig herre! Skynda för Guds skull, skynda! Måtte pesten ta honom! Måtte han drömma så elakt att han får kräkningar!» skrek den arme Jankel.

Långsamt och med sänkt huvud vände Bulba sig om och gick tillbaka, förföljd av förebråelser från Jankel, som tärdes av grämelse vid tanken på de fåfängt förspillda dukaterna.

»Varför skulle ni röra upp allt det där? Ni skulle låtit hunden skälla. Det här är ett sådant folk, att det inte kan låta bli att skälla! Ack, min Skapare, vilken lycka låter inte Gud oss människor vederfaras! Hundra dukater bara för att bli bortkörd! Och sin nästa river man håret av och tygar till honom så styggt i trynet, att ingen längre vågar se på honom — och vem ger honom hundra dukater för det? O min Gud, o barmhärtige Gud!»

Men denna olycka hade haft en långt större verkan på Bulba, det syntes av den förtärande glöden i hans ögon.

»Framåt!» sade han plötsligt, som vaknande ur en bedövning. »För mig till torget! Jag vill se på, när de marterar honom.»»Oj, nådig herre, varför gå dit? Vi kan ju inte längre hjälpa honom.»

»Framåt!» sade Bulba envist, och juden hasade efter honom, suckande som en barnjungfru.

Det var ingen svårighet att finna torget, där avrättningen skulle gå av stapeln: dit strömmade folk från alla kanter. Under denna råa tid var dylikt ett av de begärligaste skådespelen ej blott för pöbeln, utan även för de högre klasserna. Varje den gudfruktigaste gumma, varje den ängsligaste unga flicka eller fru, som efteråt hela natten drömde om blodiga lik och for upp ur sömnen med så vilda skrik, att annars bara en drucken husar kan åstadkomma lika hemska ljud alla togo de tillfället i akt att stilla sin nyfikenhet. »O vilka kval!» skreko många av dem i hysteriska rysningar, slöto ögonen och vände sig bort, men likväl blevo de stående kvar för att se mera.

Det fanns även åskådare, vilka stodo där med munnen uppspärrad och framsträckta händer, färdiga att hoppa upp på huvudena av de övriga för att därifrån få bättre utsikt. Och ur hopen av smala och vanliga små huvuden höjde sig här och var den trinda skallen av en slaktare, som iakttog hela förrättningen med kännarmin och växlade enstaviga ord med någon vapensmed, vilken han kallade funtfadder på grund av att de brukade supa sig fulla vid

samma skänk på söndagarna.

Somliga disputerade med hetta, andra höllo t. o. m.vad. Men flertalet utgjordes av sådana, vilka betrakta hela världen och allt vad däri försiggår med orubblig likgiltighet, petande sig i näsan.

Längst framme invid det knävelborrsprydda stadsgardet stod en ung adelsman, eller en som åtminstone försökte vara det. Han var klädd i krigisk dräkt och hade förvisso dragit på sig allt han ägde, så att han kvarlämnat i sitt kvarter blott en trasig skjorta och ett par gamla stövlar. Två små kedjor med något slags dukat hängde kring halsen på honom, den ena ovan den andra. Han stod där med sin käresta Judith och tittade sig oavbrutet om, att inte någon skulle smutsa hennes sidenklänning. Han förklarade allting för henne så grundligt, att det absolut inte fanns någonting vidare att tillägga:

»Ser ni, Juditta lilla», sade han, »allt det här folket har kommit hit för att åse hur förbrytarna avrättas. Och han som ni ser där borta, min ängel, han som håller i handen en yxa och andra instrument, han är bödeln, och det är han som kommer att utföra avrättningen. Och då han börjar vrida på hjulet och tortera dem på annat sätt, då kommer förbrytaren ännu att vara vid liv. Men genast de har slagit huvudet av honom, då, mitt hjärtegull, är han död med detsamma. Dessförinnan kommer han att skrika och vrida sig, men genast de har slagit huvudet av honom, kommer han varken att kunna skrika eller äta eller dricka — därför, min ängel, att han inte har något huvud vidare.»Och Judith hörde på allt detta med förfäran och vetgirighet.

Hustaken voro överhopade med folk. Ur vindsgluggarna tittade besynnerliga trynen, försedda med mustascher och någonting som liknade nattmössor. På balkongerna satt aristokratin under baldakiner. Juvelgnistrande ädla fruar läto leende sina sockervita händer leka med solfjädern. De högvälborna herrarna tittade tjocka och med värdiga miner ned över folket. Betjänter i glänsande livré med uppslagna ärmar buro omkring förfriskningar och mångahanda ätbart. Ofta hände att någon mörkögd skalk tog en bakelse eller en frukt i sin finhyllta hand och kastade ned bland mängden. Uthungrade riddare stodo på vakt där nere med mössorna färdigt framsträckta för att taga emot, och mången lång junker i urblekt röd jacka med svartnade guldsnören stack sitt huvud högt över mängden, fångade tack vare sina långa armar första nedflygande sötsak, kysste det erövrade bytet, tryckte det till sitt hjärta och stoppade det sedan i munnen. En falk, som i sin gyllne bur hängde under en balkong, var likaledes åskådare: med den krökta näbben på sned och klorna höjda iakttog den uppmärksamt folkmassan.

Men med ens gick det ett brus över torget, och från alla håll hördes röster:

»De kommer! Kosackerna kommer!»

De trädde fram med bara huvuden och långa hårtofsar; skägget hade man rakat av. De skredo där utanfruktan och sorgmod, blott med en viss stilla stolthet. Deras dräkter av dyrbart kläde voro utslitna och slamsade kring dem som gamla lumpor. De sågo icke på folket, än mindre bugade de sig. Främst av alla gick Ostap.

Vad kände den gamle Taras, när han såg sin son? Vad rörde sig då i hans hjärta...? Där stod han inne i folkmassan och stirrade på Ostap, varje hans minsta rörelse lade han märke till.

Fångarna närmade sig redan avrättningsplatsen. Ostap stannade. Det var han som först skulle tömma den bittra kalken. Han såg sig om mot kamraterna, höjde ena handen och sade med hög röst:

»Låt det ej ske, o Gud, att dessa kättare, dessa gudlösa som stå här omkring få höra hur en kristen lider! Låt ej ett ord av klagan komma över läpparna på någon av oss!»

Därefter trädde han fram till schavotten.

»Bra, gossen min, bra!» mumlade Bulba sakta för sig själv och sänkte det gråa huvudet mot jorden.

Skarprättaren rev de gamla lumporna av Ostap; man band hans händer och fötter vid en därtill förfärdigad sträckbänk, och... Vi skola icke plåga våra läsare med en skildring av helvetiska kval, som kunde komma håren att resa sig. Allt detta var en produkt av en förgången, rå och rovdjursvild tid, när människan ännu förde ett blodigt och blott åt krigarbragder ägnat liv, vilket så förhärdade henne till själen, att hon ejanade vad

mänsklighet var. Förgäves uppreste sig mot dessa barbariska sedvänjor några enstaka män, några få undantag i tiden. Förgäves framhöllo konungen och flera till förstånd och hjärna upplysta riddare, att en dylik grymhet vid bestraffningen ej kunde annat än framkalla hämnd från kosackfolkets sida. Men konungens och de upplysta opinionernas makt förmådde intet gentemot förvildningen och det fräcka egensinnet hos de kungliga magnaterna, vilka genom sin tanklöshet, sin exempellösa brist på allt slags förutseende, sin barnsliga egenkärlek och sitt småsinta högmod förvandlade riksförsamlingen till en vrångbild av allt vad regering heter. —

Ostap utstod kvalen och tortyren som en hjälte. Icke ett skri, icke ett stönande förnams ens då, när man började krossa knogarna i hans händer och fötter; bara det förfärliga knastrandet hördes bort till de fjärmaste åskådarna i den dödsstilla mängden, och de unga adelsfröknarna vände sina ögon bort. Ingenting som liknade en klagan kom över hans läppar, icke en muskel rörde sig i hans ansikte.

Taras stod där inne i folkmässan. Han höll huvudet sänkt mot bröstet, blott då och då lyfte han ögonen stolt och sade berömmande:

»Bra, gossen min, bra!»

Men när man skred till de sista dödliga marterna, tycktes Ostaps själskraft börja ge vika. Hans blickar irrade sökande runt omkring. O Gud, idel obekantaansikten, idel främlingar! Om blott en enda av hans närmaste hade varit tillstädes vid hans död! Han skulle ej velat höra en svag moders förkrossade snyftningar eller de vansinniga klagoropen av en maka, som slet sitt hår och rev sina vita bröst — nu skulle han velat se en stark man, som kunnat vederkvicka honom med ett gott ord och trösta honom före slutet. Hans kraft bröts ned, och i själsångest ropade han:

»Far, var är du ? Hör du allt detta...?»

»Ja, jag hör dig!» dånade det mitt ur den allmänna tystnaden, och hela den; tusenhövdade folkmassan ryckte till.

En avdelning beridna knektar störtade dit för att sorgfälligt genomsöka mängden. Jankel hade blivit dödsblek, och när ryttarna något avlägsnade sig från honom, vände han sig förfärad om för att se efter Taras. Men Bulba stod ej längre kvar vid hans sida: han var spårlöst försvunnen.

XII.

Bulbas spår blev snart synligt igen. Vid Ukrajnas gränser visade sig hundratjugutusen kosacker. Det var ej längre någon mindre strövkår, som dragit ut på plundring eller för att sätta efter tatarer. Nej, hela folket hade rest sig, ty dess tålamod var slut. Det hade rest sig för att hämnas sina kränkta rättigheter, sina skymfligt tillbakasatta seder, den förhånade fädernetron, de skändade kyrkorna, förtrycket från de utländska herrarnas sida, unionen, judarnas skamliga välde på kristen jord — hämnas allt, som sedan långa tider hade hopat ett oblidkeligt hat i kosackernas bröst.

Den unge men kraftfulle och begåvade hetman Ostranitsa stod i spetsen för den väldiga kosackhären. Bredvid sig hade han som rådgivare sin åldrige och erfarne vapenbroder Gunja. Åtta regementschefer förde kårer om tolvtusen man; två överesauler och en högsta insignieförvaltare befunno sig i hetmanens närhet. En överfanbärare förde huvudfanan; många andra fälttecken och fanor vajade i fjärran; insignieförvaltarenskamrater buro de hästsvansprydda hetmansstandaren. Dessutom fanns det ett otal andra militärtjänstemän av de mest olika grader: vagnmästare, anförare för mindre avdelningar, regementsskrivare, och med dem trupper till häst och till fots. De frivilligas antal var nästan lika stort som de till krigstjänst förpliktade kosackernas. Från alla håll hade de strömmat till: från Tschigirin, från Perejaslav, Baturin, Gluhovo, från Dnjeprs nedre lopp lika väl som från alla dess övre trakter och öar. Hästar i ändlösa räckor och karavaner av oräkneliga foror drogo fram över fälten. Men bland alla dessa kosackskaror, bland dessa åtta kårer fanns ett regemente som var noggrannare utvalt än de övriga, och det anfördes av Taras Bulba.

Allting gav honom en övervikt i jämförelse med de andra: hans framskridna ålder, hans erfarenhet, hans förmåga att beräkna truppernas rörelser och hans exempellösa hat mot fienden. T. o. m. kosackerna själva tyckte att hans skoningslösa grymhet gick för långt. Hans gråa huvud godkände endast eld och galge, och hans stämma i krigsrådet andades ständigt ödeläggelse.

Det lönar sig icke att beskriva alla de slaktningar kosackerna utmärkte sig i eller kampanjens gradvisa förlopp: allt detta finnes bevarat på hävdens blad: Man vet vad på rysk jord ett krig betyder, som brutit ut för trons skull: där finnes ingen starkare makt än tron. Grundmurad och hotfull står hon, likt den avinga människohänder resta klippan mitt i det stormiga, evigt föränderliga havet. Ur djupets grund höjer hon mot himlen sina obrutna väggar, skapad av ett enda, väldigt block. Vida synes hon omkring, och stolt ser hon de förbibrusande vågorna i ögat. Ve det fartyg, som strandar på henne! I flisor flyger dess svaga rigg, allt splittras och malas till stoft, och den bestörta rymden genljuder av de drunknandes jämmerliga rop.

I krönikorna är utförligt beskrivet hur de polska garnisonerna flydde från de befriade städerna; hur de samvetslösa judiska förpaktarna blevo hängda; hur vanmäktig den kunglige hetmanen Nikolaj Pototskij med sin talrika här var gentemot denna oemotståndliga naturkraft; hur han slagen och förföljd dränkte den bästa delen av sin här i en obetydlig flod; hur han blev innesluten av de fruktade kosackskarorna i den lilla staden Polonny och hur den polske hetmanen där, till det yttersta beträngd, avgav en edlig försäkran om full gottgörelse från konungens och riksmagnaternas sida och återställande av kosackernas alla tidigare rättigheter och privilegier. Men kosackerna voro ej de som läto lura sig med slikt: de visste allaredan, vad en polsk ed var värd. Och Pototskij skulle nog aldrig mer ha kråmat sig på sin sextusen dukaters argamakerspringare, ett mål för de förnäma damernas blickar och adelsjunkrarnas avund; han skulle ej vidare larmat i polska riksdagen och givit yppiga fester för senatorerna, om ej det ryska prästerskapet på orten hade räddat honom.När samtliga poper i gyllene ornat och med helgonbilder och kors i händerna trädde ut mot kosackerna, och i spetsen själva biskopen med mitra och kors, då böjde de alla djupt sina huvud och togo av sig mössorna. Ingen skulle i den stunden kunnat inge dem respekt, icke ens konungen: men gentemot sin kristliga kyrka vågade de inga invändningar, sitt andliga stånd aktade de.

Hetmanen i samråd med det övriga befälet samtyckte till att låta Pototskij undkomma, sedan de tagit av honom ett edligt löfte att för framtiden giva alla kristna kyrkor full frihet, att glömma den gamla fiendskapen och icke tillfoga kosackernas här någon skada. Blott en av överstarna gick ej med på ett sådant fredsslut. Denne ende var Taras. Han slet en hårtest från sitt huvud och skrek:

»Hör på, hetman och herrar överstar! Bär er inte åt som gamla käringar! Tro inte polackerna, de kommer att förråda er, de fähundarna!»

Och då regementsskrivaren överräckte fredsfördraget och hetmanen lade sin tungt vägande hand därpå, drog han ur skidan sin dyrbara turkiska sabel av utsöktaste stål, knäckte den som ett strå mitt itu, slungade de båda styckena långt bort åt var sin sida och sade:

»Farväl! Lika litet som de båda delarna av denna sabel kan fogas hop och bli till ett vapen vidare, lika litet kommer vi, kamrater, att återse varandra i detta livet! Men ni skall minnas mitt avskedsord...»Här höjde han rösten, den svällde ut och fick en obekant kraft, och alla blevo bestörta över de profetiska orden:

»I er dödsstund skall ni minnas mig! Tror ni att ni har köpt er fred och lugn, tror ni att ni nu få sitta som herrar i eget hus? Nej, det blir allt en annan som tar hand om den saken! Ditt huvud, hetman, kommer man att flå skinnet av, man kommer att stoppa upp det med boveteagnar, och länge kommer det att förevisas på marknaderna i alla väderstreck. Icke heller ni, gode herrar, får behålla edra huvuden. Ni kommer att gå under i fuktiga källarhålor, inmurade i stenväggarna, ifall man inte kokar er levande i grytor, som fårstek.»

»Men ni, gossar», fortsatte han, vänd till sina trupper, »vem av er vill dö en fri och äkta död? Inte bakom ugnen, inte på kvinnoläger eller drucken under krogplanket som annat avskräde, utan en hederlig kosackdöd, alla på samma bädd som en brudgum med sin brud! Eller kanske vill ni hellre vända om hem, bli kättare och bära de

polska prästerna på er rygg?»

»Vi går med dig, herr överste, med dig!» ropade alla i Bulbas regemente, och till dem anslöto sig åtskilliga från de övriga truppavdelningarna.

»Om ni håller med mig, så framåt då!» sade Taras, tryckte mössan djupare ned i pannan, tittade hotfullt mot alla de kvarstannande, rätade på sig där han satt i sadeln och ropade till de sina:»Jag vill se vem som vågar säga ett försmädligt ord om oss! Och nu framåt, pojkar, till gästabud hos katolikerna!»

Därpå gav han sin häst ett rapp. Han följdes av ett tåg på hundra vagnar, omgivna av en myckenhet rytteri och fotfolk; allt emellanåt vände han sig om och kastade en hotfull blick på alla de kvarblivande — det ljungade vrede och förakt ur den blicken. Ingen vågade hejda honom. I hela härens åsyn avtågade regementet, och ännu länge vände Taras sig om med de hotfulla ögonen.

Förbryllade stodo hetmanen och överstarna där, de tego länge och försjönko i grubbel, som beklämda av någon tung aning. Och det var icke tomt prat vad Taras profeterat: allt skedde som han förutsagt. Kort tid därpå, efter det svekliga dådet vid Kanjevoj, blev hetmanens huvud spetsat på en påle jämte många andra av de främsta anförarnas.

Och vad gjorde Taras? Han härjade med sitt regemente från ena ändan av Polen till den andra, brände aderton städer och bortåt fyrtio kyrkor och närmade sig redan Krakau. Mången ädling dräpte han och plundrade de rikaste slott; urgamla viner, som sorgfälligt blivit bevarade i de högättade husens källare, slogo kosackerna upp och spillde ut på marken; de högga sönder eller brände upp alla dyrbara tyger; festdräkter och prydnadsföremål, som de funno i skrubbar och skåp.

»Skona ingenting!» upprepade Bulba ständigt.Och kosackerna skonade varken de svartögda adelsfruarna eller de vithalsade, finhyllta fröknarna. Icke ens framför altaret kunde de rädda sig: Taras brände dem tillsammans med altarna. Mer än ett par vita händer sträckte sig ur flamman upp mot himlen, ledsagade av så hjärtslitande jämmerskrin, att de kalla stenarna kunde rörts av dem och stäppgräset krökt sig till jorden av medlidande. Men de grymma kosackerna hörde inga böner; de brinnande kvinnornas barn spetsade de ute på gatan på sina pikar, lyfte dem i höjden och slängde dem till mödrarna in i flamman.

»Där har ni till själamässa för Ostap, förbannade polacker!» sade blott Taras.

Och dylika själamässor för Ostap ställde han till på varje ort han passerade, ända tills den polska regeringen insåg att Bulbas företag var något mer än ett vanligt plundringståg och gav samme Pototskij i uppdrag att ofördröjligen med fem regementen infånga honom.

Sex dagar lyckades kosackerna på ofarbara byvägar undkomma förföljarna; med möda mäktade hästarna utstå den ovanliga jakten och tills vidare rädda dem. Men denna gång visade sig Pototskij vuxen sitt uppdrag: outtröttligt satte han efter fienden och upphann honom slutligen på stranden av Dnjestr, där Bulba för att rasta förskansat sig i en övergiven och förfallen fästning.

Den låg högt över själva flodravinen, med en nedrasad vall omkring sig och några brustna rester av murar.Toppen av klippan var översållad med stenrösen och förvittrade tegel, och det hela hotade varje ögonblick att störta ned i djupet.

Här var det som den kungliga hetmanen Pototskij inneslöt Bulba från de båda sidor, vilka vette ut mot fältet. Fyra dagar höllo kosackerna stånd genom att vältra stenblock och tegel över angriparna. Men livsmedlen och krafterna började tryta, och Taras beslöt att försöka slå sig ut. Redan hade kosackerna nästan banat sig väg ut till friheten, och kanske skulle deras snabba hästar än en gång gjort dem god tjänst, om ej Taras plötsligt hade stannat mitt i flykten och ropat:

»Stopp! Jag har tappat snuggan och tobakspungen! Det går inte an att jag lämnar min pipa i händerna på de förbannade polackerna!»

Och den gamle hetmanen böjde sig ned ur sadeln och började i gräset söka rätt på sin pipa och tobakspung, de oskiljaktiga följeslagarna till lands som sjöss, i krig som hemma.

Men då stormade plötsligt en hop fiender fram och klamrade sig om hans väldiga skuldror. Med all kraft bände och spände han, men han förmådde ej som i forna dagar skaka av sig de fastklamrade hejdukarna.

»Ack, ålderdomen, ålderdomen!» sade han, och den ovige gamle kosacken brast i gråt.

Men det var ej ålderdomen som bar skulden: mot övermakt är ingen makt tillräcklig. Ett trettiotal man hade klängt sig fast vid hans armar och ben.»Den gamla drummeln är tagen!» skreko polackerna. »Nu gäller det bara att hitta på hur vi bäst skall hedra honom, den hunden.»

Och med den polske hetmanens samtycke dömde de honom att brännas levande i hela härens åsyn. I närheten stod ett förtorkat träd, vars topp blivit splittrad av blixten. De surrade honom med kedjor vid stammen, hissade honom högre upp för att han skulle synas vida omkring och naglade fast hans händer i trädet; därpå begynte de stapla upp ett bål under hans fötter.

Men det var icke på bålet den gamle Bulba såg; icke på elden tänkte han, som snart skulle förtära honom. Hans blickar gingo bort åt det håll, där kosackerna flydde under häftig skottväxling. Här uppifrån såg han allting så överskådligt som på flata handen.

»Gossar, skynda er att besätta bergknallen bakom skogen!» skrek han, »där kan de inte komma åt er!»

Men vinden tog hans ord.

»Nu är de förlorade, nu går de under i onödan!» sade han förtvivlat och tittade nedåt, där Dnjestr tindrade i solen. Då lyste det till av glädje i hans ögon. Han såg där nere fyra båtar, vilkas akter stack fram ur strandbuskarna; han samlade all sin röst och skrek för fulla lungor:

»Till stranden, gossar, till stranden! Tag stigen till vänster nedför branten! Där finns det båtar — bemanna dem alla, så man inte kan sätta efter er!»Denna gång fläktade vinden från motsatt sida, och varje ord uppfattades av kosackerna. Men rådet inbragte Bulba omedelbart ett slag med en sabelflata i huvudet, så att allt gick runt för hans ögon.

I sporrsträck redo kosackerna in på bergsstigen; men redan är fienden i hasorna på dem. De se hur den lilla stigen slingrar sig i sicksack utför stupet och gör tusen krökar och omvägar.

»Nej, kamrater, det här går inte!» sade de alla och höllo inne för ett ögonblick.

Så höja de sina nagajkor, vissla till — och deras tatarhästar lämna marken, slingra sig som ormar genom luften, flyga ned genom avgrunden, förbi stranden, och störta direkt i Dnjestr. Endast två av dem nådde icke till floden: de krossades jämte hästarna mot strandklipporna, utan att hinna ge ett rop ifrån sig. Men de övriga kosackerna simmade redan i land på sina springare och lösgjorde båtarna.

Polackerna höllo inne ovanför stupet, förvånade över kosackernas oerhörda ryttarbragd och övervägande, om de skulle störta efter dem eller icke. Blott en ung och hetblodig överste, en bror till den sköna polskan som förhäxat den stackars Andreas, betänkte sig ej länge utan gav hästen sporrarna och kastade sig efter kosackerna. Han och hans häst gjorde tre volter i luften och störtade rakt ned mot de vassa klippspetsarna. Avgrunden slukade honom, de skarpa stenarna sletohonom i stycken, och hans blodblandade hjärna sprutade över buskarna, som växte därnere på brantens skrovliga väggar.

När Taras Bulba kvicknade till efter slaget och såg bort mot Dnjestr, sutto kosackerna redan i båtarna och rodde av alla krafter sin kos. Kulor visslade efter dem uppifrån branten, men nådde dem icke. Då lyste det till av glädje i den gamle hetmanens ögon.

»Farväl, kamrater!» ropade han efter dem, där han hängde korsfäst uppe i trädet. »Glöm mig inte och kom nästa vår tillbaka hit — då skall ni släppa alla djävlar lösa!... Nå, fick ni fast dem, förbannade polacker? Eller tror ni det finns någonting i världen som en kosack är rädd för? Vänta ni, det kommer en tid, det kommer en tid säger

jag, då ni skall få veta vad den rättrogna ryska läran är för något? Redan anar folken det både nära och fjärran... Men det skall uppstå en tsar ur den ryska jorden, och ingen makt i världen skall mäkta stå honom mot!...»

Nu höjde sig flamman ur bålet, fattade om hans fötter och gled med slickande eldtungor uppåt trädet... Men var finnes det i världen flammor och kval och våldsmakter, som kunde övermanna den ryska kraften!

Ingen liten flod är Dnjestr, många bukter har den, många täta vassar, sandbankar och djupa ställen. Tindrande ligger flodspegeln, tonande av svanarnas rop; den stolta knipan viner snabbt över vattnet, ochspovar, rödhalsade strandpipare och andra fåglar häcka i myckenhet på dess sävklädda stränder.Det må nämnas att författaren i dessa slutrader infogat sitt eget tillnamn. Gogol betyder nämligen knipa. *Övers. anm.*

Kosackerna gledo raskt framåt i de smala fyrroddarna. De jagade upp fågelsvärmar på sin färd, undveko försiktigt alla sandbankar, turade broderligt om vid årorna och talade länge om sin hetman.